

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

**OKUL REHBERLİK HİZMETLERİNİN GELİŞİMSEL
REHBERLİK MODELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA NUR YILMAZ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. ŞENOL ORAKCI

AKSARAY-2024

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM BİLİM DALI

OKUL REHBERLİK HİZMETLERİNİN GELİŞİMSEL
REHBERLİK MODELİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATMA NUR YILMAZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ŞENOL ORAKCI
JÜRİ ÜYESİ: PROF. DR. SAVAŞ KARAGÖZ
JÜRİ ÜYESİ: DOÇ. DR. OSMAN AKTAN

AKSARAY-2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 12 (on iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Fatma Nur

Soyadı : YILMAZ

Bölümü : Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Okul Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli
Açısından Değerlendirilmesi

İngilizce Adı: Evaluation of School Guidance Services In Terms of
Developmental Guidance Model

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Fatma Nur YILMAZ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Fatma Nur YILMAZ tarafından hazırlanan “Okul Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları Ve Öğretim Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: Doç. Dr. Şenol ORAKCI
(Eğitim Bilimleri, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ
(Eğitim Bilimleri, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Osman AKTAN
(Özel Eğitim, Düzce Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi: 28/06/2024

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAKIR

İmza

TEŞEKKÜR

Ortaöğretim kademesi öğrencilerinin gelişim dönemine ait başarıyla atlatmaları gereken kritik görevleri bulunmaktadır. Öğrencilerin zamanlarının büyük bir bölümünü okullarda geçirmesi nedeniyle bu dönemde ihtiyaç duydukları bilgi ve desteğin okullarda sağlanması gerekmektedir. Okullarda başta rehber öğretmenler olmak üzere sorumluluğu olan tüm paydaşların öğrencilerin sağlıklı bir gelişim göstermesi ve yaşam kariyerlerini planması için gerçekleştirileceği tüm çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırmada, ortaöğretim kademesinde görev yapmakta olan rehber öğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerini yürütmekte kullandıkları Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'ne ilişkin bilgi ve deneyimlerine ilişkin durumlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda edinilen bilgilerin konuya ilişkin yapılacak düzenlemelerde ilgili kişilere bilgi ve fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Lisans eğitimim, çalışma hayatım, yüksek lisans eğitimim ve araştırmam boyunca bilgi ve desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Savaş KARAGÖZ hocama, içinden çıkamadığım anlarda bana verdiği bilgi ve dönütlerle bu süreci başarıyla geçmemi sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Şenol ORAKCI'ya, yüksek lisans eğitimimde beni bilgi ve deneyimleri ile aydınlatan Doç. Dr. Yalçın DİLEKLİ ve Doç. Dr. Emir RÜZGAR hocalarıma çok teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde tüm stresimi çeken ve bugünlere gelmemde benden maddi manevi desteğini esirgemeyen başta canım annem Zeynep YILMAZ ve rahmetli babam Ömer YILMAZ'a, hepsi birbirinden değerli ablalarım ve biricik yeğenlerime sonsuz teşekkür ederim.

Fatma Nur YILMAZ

ÖZET

Gelişimsel rehberlik yaklaşımları öğrencilerin gelişimsel özellikleri, içinde bulunduğu gelişim dönemi görevleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel sosyal gelişim alanlarında bilgi ve beceri yetkinliği kazanarak yaşam kariyeri gelişimlerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program (KGRP) modeline göre okul rehberlik hizmetleri öğretim ile yönetim boyutlarını bütünleyen ve ekip çalışması gerektiren programlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu araştırmada okul rehberlik hizmetleri, gelişimsel rehberlik modeline göre değerlendirilerek mevcut durumu, uygulamada karşılaşılan sorunları ve programların geliştirilmesi için sunulan önerilerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın önemi; araştırma sonucunda edinilecek bilgilerin bu alanda sorumluluk sahibi kişilere bilgi vermesi, yeni araştırmalar için araştırmacılara fikir vermesi ve rehberlik programlarının günün ihtiyaçlarına uygun şekilde hazırlanması ve geliştirilmesi için gerçekleştirilen çalışmalarına yardımcı olmasıdır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı kamu ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan rehber öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını Sivas İli kamu ortaöğretim kurumlarına görev yapmakta olan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 30 rehber öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Yapılan görüşmelerden rehber öğretmenlerin lisans eğitimlerini, ihtiyaç analizi çalışmaları için RİBA formlarını ve paydaşların işbirliğini yetersiz bulduğu, programların uygulanması sürecinde program dışı çalışmalar, rehberlik ders saati ve rehber öğretmen sayısının eksikliği nedeniyle zaman sıkıntısı yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Rehber öğretmenler okul rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin rehberliğe etkin katılımı, görevlerin yerine getirilmesi, rehberliğin paydaşlara tanıtılması, okullarda rehber öğretmen sayısı ve ders saatlerinin artırılması önerilerinde bulunmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Gelişimsel Rehberlik Modeli, okul rehberlik programı, rehber öğretmen.

Bilim Kodu: 10203

Sayfa Adedi: 133

Yazar: Fatma Nur Yılmaz

Danışman: Doç. Dr. Şenol ORAKCI

ABSTRACT

Developmental guidance approaches aim to support students' life career development by gaining knowledge and skill competence in the areas of educational, vocational and personal social development, taking into account the developmental characteristics of students, their developmental tasks and needs. According to the Comprehensive Developmental Guidance Program (CDGP) Model, school guidance services are carried out through programs that integrate teaching and management dimensions and require teamwork. In this research, it is aimed to evaluate school guidance services according to the developmental guidance model and determine the current situation, problems encountered in practice and suggestions for the development of programs. The importance of the research is that the information to be obtained as a result of the research will provide information to those who have responsibility in this field, give ideas to researchers for new research, and help the studies carried out to prepare and develop guidance programs in accordance with the needs of the day. The research was conducted using a phenomenological design from qualitative research methods. The study group of the research consists of guidance counselors working in public secondary education institutions in the 2023-2024 academic year. The participants of the study consisted of 30 guidance counselors working in public secondary education institutions in Sivas Province, selected by simple random sampling method. The research data were collected with a semi-structured interview form prepared by the researcher. The data collected within the scope of the research were analyzed by content analysis method. From the interviews, it was concluded that counselors found their undergraduate education, RIBA forms for needs analysis studies and cooperation of stakeholders insufficient, and that they experienced time constraints during the implementation of the programs due to extracurricular studies, lack of guidance course hours and the number of counselors. Guidance teachers made suggestions for the effective participation of teachers in guidance, fulfilling their duties, introducing guidance to stakeholders, increasing the number of guidance counselors and lesson hours in schools in the realization of school guidance services.

Keywords: Developmental Guidance Program, school guidance program, guidance counselor.

Science Code: 10203

Number of Pages: 133

Author: Fatma Nur Yılmaz

Supervisor: Assoc. Prof. Şenol ORAKCI

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR.....	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Çağdaş Eğitimde Öğrenci Kişilik Hizmetleri	6
2.1.1. Rehberlik Hizmetleri.....	6
2.1.2. Psikolojik Danışma Hizmeti	8
2.1.3. Oryantasyon Hizmeti	8
2.1.4. Bireyi Tanıma Hizmeti	9
2.1.5. Bilgi Toplama ve Yayma Hizmeti.....	9
2.1.6. Yöneltilme ve Yerleştirme Hizmetleri	9
2.1.7. İzleme ve Değerlendirme Hizmeti.....	10
2.1.8. Müşavirlik (Konsültasyon) Hizmeti	10
2.1.9. Çevre ve Aile ile İlişkiler	11
2.1.10. Okul PDR Programının Hazırlanması	11

2.2. Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi.....	11
2.2.1. Amerika ve Avrupa’da Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi	12
2.2.2. Türkiye’de Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi	13
2.3. Rehberlik İlkeleri.....	14
2.4. Rehberlik Yaklaşımları ve Modelleri	17
2.4.1. Geleneksel Rehberlik Modelleri.....	17
2.4.2. Gelişimsel Rehberlik Modelleri	18
2.5. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı (KGRP).....	22
2.5.1. KGRP’nin Bileşenleri ve Öğeleri	24
2.6. Okullarda Gerçekleştirilen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri.....	26
2.6.1. Eğitsel Gelişim Alanı.....	27
2.6.2. Kişisel-Sosyal Gelişim Alanı	27
2.6.3. Kariyer Gelişimi Alanı.....	28
2.7. Ortaöğretimde PDR Hizmetleri.....	28
2.8. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programlarının Hazırlanması	30
2.8.1. KGRP Modeli’nin Program Tasarımı.....	31
2.8.2. Ülkemizde Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programlarının Hazırlanması	33
2.9. İlgili Araştırmalar	34
2.9.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	34
2.9.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	43
YÖNTEM.....	43
3.1. Araştırma Modeli	43
3.2. Araştırma Grubu.....	43
3.3. Veri Toplama Aracı.....	44
3.4. Verilerin Toplanması.....	44
3.5. Verilerin Analizi.....	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	46
BULGULAR.....	46
4.1. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'ne İlişkin Bulgular	46
4.2. Okul Rehberlik Programlarına İlişkin Bulgular	50
4.2.1 Okul Rehberlik Programlarının Hazırlanmasına İlişkin Bulgular	51
4.2.2 Programları Değerlendirmenin Yeni Programlara Katkılarına İlişkin Bulgular	57
4.2.3. Okul Rehberlik Programları Hazırlanırken Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Bulgular	62
4.3. Okul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sürecine İlişkin Bulgular	68
4.4. Okul Rehberlik Programlarının KGRP Modeli'ne Uygunluğuna İlişkin Bulgular	76
4.5. KGRP Modeli'ne Uygun Okul Rehberlik Programları İçin Önerilere İlişkin Bulgular	79
BEŞİNCİ BÖLÜM	88
SONUÇ VE TARTIŞMA	88
5.1. KGRP Modeli'ne İlişkin Sonuçların Tartışılması	88
5.2. Okul Rehberlik Programlarına İlişkin Sonuçların Tartışılması	89
5.3. Okul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Sonuçların Tartışılması.....	93
5.4. Okul Rehberlik Programlarının KGRP'ye Uygunluğuna İlişkin Değerlendirme Sonuçlarının Tartışılması.....	96
5.5. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Sonuçların Tartışılması.....	96
ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA.....	104
EKLER	114
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	119

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri.....	29
Tablo 2. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'nin Okul Rehberlik Programlarına Katkılarına İlişkin Görüşler	46
Tablo 3. Okul Rehberlik Programlarının Hazırlanma Aşamalarına İlişkin Görüşler.....	51
Tablo 4. Önceki Programın Değerlendirilmesinin Yeni Hazırlanan Programa Katkılarına İlişkin Görüşler.....	57
Tablo 5. Okul Rehberlik Programları Hazırlanırken Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Görüşler	62
Tablo 6. Okul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Görüşler.....	68
Tablo 7. Okul Rehberlik Programlarının KGRP Modeli'ne Uygunluğuna İlişkin Görüşler	76
Tablo 8. Okul Rehberlik Programlarının KGRP Modeli'ne Uygunluğu İçin Önerilere İlişkin Görüşler	79

KISALTMALAR

DOI:	Digital Object Identifier
KGRP:	Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
OBM:	Okulda Bağımlılığa Müdahale
PDR:	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
RAM:	Rehberlik Araştırma Merkezi
RİBA	Rehberlik İhtiyacı Belirleme Anketi
RHYK:	Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu
SRP:	Sınıf Rehberlik Programı
TBM:	Türkiye Bağımlılıkla Mücadele

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerin hızında büyük bir ivme kazanılması ve artan bilgi birikimi öncesinde ve sonrasında “Nasıl bir insan yetiştirmeliyiz?” sorusuna yanıt arayan ve eğitim çalışmalarını yürüten insanların “Ne öğretilim?” ve “Nasıl öğretilim?” sorularının doğrultusunda program geliştirme çalışmalarının başlamasına neden olmuştur. Bobbit ve Charters program geliştirmede davranışsal ve bilimsel gelişmeleri başlatan çalışmalar yürütmüşlerdir (Demirel, 2015). Program geliştirmenin her ne kadar felsefi, tarihi, sosyolojik ve ekonomik temelleri olsa da psikolojik temelleri eğitim öğretim açısından daha önemlidir. Bu önem ise temele insanı aldığı içindir. İnsanın gelişimi ve ihtiyaçları her dönem farklılık gösterdiğinden dolayı gelişimsel rehberlik programlarına gereksinim duyulmaktadır.

Parsons’ın 1908 yılında kurmuş olduğu merkez insanların kendilerine uygun meslek bulmalarına yardımcı olmaktaydı. Parsons insanları kendilerine uygun mesleğe yönlendirmek için öncelikle kişileri ve becerilerini tanımlayacak çalışmalar yürütmekteydi. Bu yaklaşım ile rehberlik faaliyetleri okul dışında başlamış sonrasında eğitsel ve kişisel rehberlik alanları ile birlikte okullarda rehberlik hizmeti olarak sistemli bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin başlamasından itibaren Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) hizmetlerinin örgütlenmesinin nasıl olacağına dair farklı modeller uygulanmıştır (Erkan, 2006). Bu modellerden başlıcaları Hizmetler Modeli, Süreç Modeli ve Görevler Modelidir.

Geleneksel rehberlik olarak adlandırılan bu rehberlik modelleri 1960 yılına kadar sanayi toplumunun ihtiyacı olan nitelikli iş gücünü sağlamak üzere eğitimde kullanılmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının getirdiği depresyon salgını, boşanma oranlarındaki artış ve ergenlerde problemli davranışların görülme sıklığının artması bu modeli etkilemiştir (Nazlı, 2011). Öğrencilere rehberlik hizmetleri kapsamında bireyin kendisini tanımasına yardımcı olma, ihtiyaç duyduğu bilgilerin toplanması ve sunulması, üst öğrenim kurumlarına

yerleşmesine yardımcı olma ve izleme, psikolojik danışma ve rehberlik gibi hizmetler sunulmuştur. Geleneksel rehberlik modellerinde öğrencilere sunulan rehberlik hizmetlerinin daha dar bir kapsamının olması, belirli kademelere yönelik olması, kriz yönelimli olması ve rehber öğretmenler için görev merkezli olması gibi sebepler bu modellerin günümüz ihtiyaçlarına cevap vermekte yeterli olmadığını göstermiştir. Eğitimin bütün kademeleri ile tüm öğrencileri kapsamayı ve öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarına cevap veren/vermesi beklenen gelişimsel rehberlik modeli, eğitim politikalarımızda önem kazanmıştır.

2000’li yıllardan sonra eğitim felsefemizdeki “İyi insan, iyi vatandaş.” yetiştirme anlayışı yerini “Yetenekli birey, güçlü toplum.” anlayışına bırakmıştır. Çağdaş eğitim anlayışı bireylerin topluma uyum sağlamada etkin hem ruhen hem bedenlen sağlıklı kişiler olarak yetiştirilmesini hedeflemektedir. Bir diğere ifade ile toplum ve çevrenin getirmiş olduğı koşulları sorgulayan, toplumun gelişmesi ve ilerlemesi için değışim hareketini başlatabilecek bireyler yetiştirmektir (Yeşilyaprak, 2016). Eğitim yoluyla bireyi kendisi için yetiştirirken, bireyin bir meslek sahibi olması, topluma uyumlu bir birey olması ve kendisini geliştirmesine olanaklar sunulması amaçları; bireyi toplum için yetiştirirken ise toplumda düzeni ve sürekliliğı sağlayacak iyi bir birey olması için çaba göstermek, toplumun ekonomik refahı için ihtiyaç duyduğı nitelikli iş gücünü sağlamak ve bireyin iş hayatında başarılı olmasına katkı sağlayacak davranışlar edinmesi amaçları dikkate alınmaktadır (Yeşilyaprak, 2016). Bu doğrultuda ülkemizde yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı olarak geliştirilen yeni eğitim programı 2005-2006 eğitim öğretim yılı itibariyle okulların tümünde uygulanmaya başlanmıştır (Akınoğlu, 2005, s. 35).

Eğitim programlarında öğrenci merkezli yaklaşımın temele alınması ile rehberlik anlayışında da öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alan gelişimsel rehberlik modeli kullanılmaya başlanmıştır. Öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal rehberlik alanları temele alınarak hazırlanan gelişimsel rehberlik programlarının yedi yeterlik alanı bulunmaktadır. Programlarda yer verilen yeterlilikler “Okula ve çevreye uyum sağlama, akademik başarı, kendini kabul, kişiler arası ilişkiler, aile ve toplum ilişkileri, güvenli ve sağlıklı hayat, akademik ve kariyer gelişimi” alanlarından oluşmaktadır. Eğitimde verilerin hizmetlerden biri olan Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı, hizmetlerin temelinde yer alarak hizmetlerin etkililiğini artırma ve kanıta dayalı hizmet sunmayı sağlar (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016).

Yukarıda önemi belirtilen gelişimsel rehberlik ve buna bağlı olarak hazırlanan Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı bireylerin ihtiyaçlarını ve toplumun isteklerini karşılayabilecek bir model olması nedeniyle özellikle ortaöğretim kademesi için önem arz etmektedir. Ortaöğretim kurumlarında eğitim öğretim gören öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemleri dikkate alındığında kişisel/sosyal, eğitsel ve mesleki rehberliğin önem kazandığı kritik bir dönemdir. Ergenlik döneminin getirmiş olduğu fizyolojik değişimlerin yanı sıra gelişim görevi olarak kimlik kazanma ve meslek seçme öğrenciler üzerindeki stresi daha çok artırmaktadır. Bu nedenle ortaöğretim öğrencilerine verilecek rehberlik hizmetlerinin kişisel/sosyal, eğitsel, mesleki ve diğer tüm gelişim alanlarını kapsar şekilde sunulması gereklidir.

Bu çalışmada ortaöğretim kademesinde uygulanmakta olan okul rehberlik hizmetlerinin, Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modeline uygunluğunun rehber öğretmenlerin görüşlerine doğrultusunda değerlendirmelerin yapılması için çalışmalar yürütülmektedir. Çalışmadan elde edilecek bulguların, rehberlik programlarının Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modeli'ne uygunluğunun değerlendirilmesi, programların uygulanması sürecinde rehber öğretmenlerin karşılaştıkları durumların belirlenmesi ve programların geliştirilmesinde yardımcı olacağı düşünülen önerilerin sunulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, kamu ortaöğretim okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerinin Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modeli'ne uygunluğunun rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1- Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'nin okul rehberlik programlarına katkıları nelerdir?
- 2- Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için kullanılan rehberlik programları nasıl hazırlanmaktadır?
- 3- Gelişimsel Rehberlik Modeli'ne göre okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan güçlükler nelerdir?

- 4- Okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli açısından uygunluğu nasıldır?
- 5- Okul rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Eğitim programlarının işlevselliği ve güncelliği içinde bulunulan zaman içerisinde günün ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri ile önemli hale gelmektedir. Bu doğrultuda bir eğitim programı niteliğinde olan Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı da günün ihtiyaçlarına cevap verme boyutuyla eğitim programları kadar önemli hale gelmiştir. Okul rehberlik hizmetlerinin mevcut rehberlik modeline uygun olarak hazırlanması ve yürütülmesi süreçlerinin sağlıklı olması programdan elde edilecek verimin artmasını sağlayacaktır. Bu nedenle araştırma sonucunda edinilecek bilgilerin alanda sorumluluk sahibi kişilere bilgi vermesi, yeni araştırmalar için araştırmacılara fikir sağlaması ve günün ihtiyaçlarına uygun olarak geliştirilmesi gereken Rehberlik programları geliştirme çalışmalarına yardımcı olması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Varsayımlar

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler görüşme formunda yer alan soruları içtenlikle yanıtlamışlardır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Sivas İli Merkezinde 2023-2024 eğitim öğretim yılında resmi ortaöğretim kurumlarına görev yapan rehber öğretmenlerin görüşleri sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular, veri toplama aracının kapsamı ile sınırlıdır.

Tanımlar

Rehberlik: Rehberlik, bireyin kendini tanıması, kabul etmesi ve geliştirmesi sürecinde gereken yeterlilikleri ve yaşamsal donanım kazanması için her yaştaki bireye profesyonel kişilerin sunduğu bir yardım hizmetidir (Yeşilyaprak, 2019).

Program: Program genel biçimi ile yapılacak bir işin bölümlerini, bölümlerin sırasını ve zamanını gösteren tasarıların tümüdür (Gürkan, 2000).

Eğitim Programı: Kişide gözlemlenmesine karar verilen hedef davranışları için okullarda verilen öğretilimin hedeflerini, içeriğini, eğitim ve sınama durumlarını içine alan dinamik yapıda bir örüntüdür (Sönmez, 2009).

Rehber Öğretmen (Okul Psikolojik Danışmanı): Eğitim ve öğretim veren kurumlarda okul rehberlik hizmetlerini yürütme ve Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM)'nde psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunmakla görevli, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik ve eğitimde psikolojik hizmetler lisans programlarında eğitim almış kişi (MEB, 2001).

Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı (KGRP): İçerisinde planlama, tasarlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme öğelerini barındıran ve temel amaç olarak da yaşam kariyeri gelişimini destekleyen program türüdür (Nazlı, 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öğrenci kişilik hizmetleri, rehberlik kavramı, rehberliğin tarihsel gelişimi, rehberlik ilkeleri, rehberlik modelleri ve programların hazırlanması başlıklarına ilişkin kuramsal bilgiler ele alınmıştır. Araştırma konusu ile ilgili olarak ülkemizde ve yurt dışında yürütülen alanyazın araştırmalarına yer verilmiştir.

2.1. Çağdaş Eğitimde Öğrenci Kişilik Hizmetleri

Geleneksel eğitim, öğretim ve yönetim hizmetleri kapsarken çağdaş eğitim anlayışında öğrenci kişilik hizmetleri de bulunmakta ve eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Öğrenci kişilik hizmetlerinin amacı öğrencilerin üst düzey gelişimine uygun ortam hazırlayarak bireyin tüm yönlerinin geliştirmesi ve özgün bir birey olmasıdır. Öğrencilerin okullarda sunulan öğretim faaliyetlerinden etkili bir şekilde yararlanması, kendini tanıması, genel ve özel yeteneklerini fark etmesi, ilgilerini anlaması, çevresindeki fırsatları fark etmesi ve bu fırsatları değerlendirmesi için etkinlikler sunmaktadır (Gündüz, 2012, s. 6). Öğrenciler için toplumsal ve eğitsel etkinlikler hazırlanması, sosyal ihtiyaçlar için yardımların gerçekleştirilmesi, akranlarına göre öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin yardımları kapsayan hizmetler, Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin kapsamını oluşturmaktadır (Altıntaş, 2010, s. 3).

2.1.1. Rehberlik Hizmetleri

Rehberlik ve psikolojik danışma, öğrenci kişilik hizmetleri içinde bireye doğrudan yardımda bulunan bir hizmet alanıdır. Bireyin gelişimi ve uyumu için sunulan hizmetlerden oluşur. Alanyazında rehberlik kavramına yönelik çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şu şekildedir:

Tan (1992), rehberliğin bireyin gelişiminde verimliliğin en üst noktaya ulaşması ve kendisi için uygun kararlar almasına yardımcı olacak bilgi ve becerilerin kazandırılması, alınan

kararları hayata geçirmesi için bireylere sunulan sistematik ve profesyonel yardımlar olduğunu aktarmaktadır.

Kepçeoğlu (1995) rehberliği, bireyin kendi özelliklerini bilmesi, karşılaştığı sorunları çözmesi, karar almada realist davranması, yeteneklerini geliştirmesi, çevresiyle sağlıklı bir uyum geliştirmesi ve kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak amacıyla profesyonel kişilerin bireylere sunduğu psikolojik yardım olarak tanımlamaktadır.

Kuzgun'un (2002) tanımına göre, rehberlik ve psikolojik danışma bireye kişisel sorunlarının çözümü için gerekli olan olgusal bilgileri sağlayan, çeşitli özelliklerini tanıması için gerekli olanakları sağlayan ve bu bilgilerden yararlanarak özünü gerçekleştirebilmesine en uygun seçeneği yardım eden bir hizmet alanıdır.

Özoğlu (2007), rehberliği okullarda öğretim ve ders etkinlikleri dışında kalan bir takım sistemli yollarla ve profesyonel elemanlarla öğrencilerin dengeli, gerçekçi, mutlu ve yaratıcı kişilikler geliştirmelerine, tüm olarak gelişmelerine yardım etme amacı taşıyan bir hizmet olarak tanımlamaktadır.

Kepçeoğlu (1999), alanyazında karşılaşılan farklı tanımların nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır:

- ✓ Alanda yer alan kavram ve uygulamaların yeni olması, rehberliğin dayandığı birden fazla kuramın varlığı ve bu kuramların görüşlerinin birbirinden çok farklı olması.
- ✓ Rehberlik başlangıçta eğitim sisteminin tamamlayıcı bir parçası olarak ele alınmasına rağmen günümüzde PDR ile eğitim sürecinde yer alan diğer alanların arasındaki ilişkinin tanımı ve boyutları belirli değildir.
- ✓ PDR alanında görev yapan personellerin aldıkları eğitim ve kazandıkları uygulama tecrübeleri arasında geniş farklılıklar vardır.
- ✓ Rehberlik insan davranışlarını inceleyen bilim dallarından yararlanmaktadır. Bu alanlar ve kendi gelişmeleri, araştırmaları çok sık ve hızlı değişim getirmekte, eskimektedir.
- ✓ Psikiyatri ve psikoloji gibi etkileşimde olduğu bireye psikolojik yardımı konu edinen alanlarla arasındaki ilişki ve sınırları henüz çizilememiştir.

Tanımların birbirinden farklılaşan noktaları olduğu kadar üzerinde durdukları ortak kavramlar olduğu görülmektedir. Bu kavramlardan yola çıkılarak yapılacak genellemeler şunlardır:

- ✓ Rehberlik bir bütün içinde birbiriyle bağlantılı olaylardan oluşur.
- ✓ Rehberlik bireylere yardım sunma hizmetidir.
- ✓ Rehberlik yardımı bireylere yöneliktir.
- ✓ Rehberlik bilimsel temellere dayanan uzman yardımlarından oluşur.
- ✓ Rehberliğin temel amacı bireylerin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır.

Yukarıda verilen bilgiler göz önüne alınarak yapılacak rehberlik tanımı: bireyin kendini tanıyarak doğru kararlar vermesi ve kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak amacıyla bireye sunulan bilimsel ve profesyonel hizmetlerden oluşan bir yardım sürecidir. Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetleri: psikolojik danışma, bireyi tanıma, bilgi toplama ve yayma, oryantasyon, yöneltme ve yerleştirme, izleme ve değerlendirme hizmetlerinden oluşmaktadır.

2.1.2. Psikolojik Danışma Hizmeti

Rehberlik hizmetlerinin merkezinde bulunan psikolojik danışma öğrencilerin kendini tanıması, problemlerinin altında yatan nedenlerin farkına varması, problem çözmesi becerilerini geliştirmesi ve kendini gerçekleştirmesi için sunulan profesyonel yardım hizmetidir. Psikolojik danışma hizmetleri yalnızca problemlili davranış gösteren öğrencilere yönelik değildir, kendini tanımak ve geliştirmek isteğindeki tüm öğrenciler bu hizmetten yararlanma hakkına sahiptir. (Yeşilyaprak, 2016). Danışmalar bireysel veya grupta birlikte yürütülmektedir. Bireysel danışmalar diğer öğrencilerin karşısında kendi öznel durumundan bahsetmek istemeyen öğrenciler için tercih edilmektedir. Öğrenci sayısı kadar etkileşim ve çözüm yolu sunması ve öğrencilerin birbirine destek olmaları açısından benzer ya da farklı sorunlara sahip öğrenciler bir araya getirilerek grupta psikolojik danışma yapılmaktadır.

2.1.3. Oryantasyon Hizmeti

Genellikle eğitim yılının başlaması ile birlikte okula yeni başlayacak öğrencilerin uyum sağlamaları için yapılan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu amaç doğrultusunda okulu, okuldaki birimleri ve okul çevresini tanıtmak, okul kuralları, işleyiş, ders geçme durumları ve disiplin vb. konular hakkında bilgiler verilmektedir (Yeşilyaprak, 2016). Eğitim öğretim yılının ilk haftası genel olarak bu hizmet için ayrılmaktadır ancak dönem içinde okula yeni gelen her öğrenci için bu hizmet verilmektedir. Hizmetin etkili bir şekilde yürütülmesi için

öğrenciler okula başlamadan önce etkinliklerin planı ve hazırlığının yapılması gereklidir. Öğrencinin okulda karşılaşabileceği güçlüklerin azaltılması okula uyum sürecini hızlandıracaktır.

2.1.4. Bireyi Tanıma Hizmeti

Özdemir (2008), bir kimseye yardımcı olmak için o kişinin ne istediğini, beklediğini ve yapabileceklerini bilmek gerektiğini ifade etmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin gelişimlerini izleyebilmesi ve yardımcı olabilmesi için bireyi tanınması gerekmektedir. Aynı zamanda rehberlik etkinliklerinin planlanması ve hazırlanması sürecinde de öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri göz önüne alınmaktadır (Kemertaş, 2016, s. 191). Bu hizmetin birey için önemi ise kendisi için alacağı kararların daha sağlıklı ve gerçekçi olmasını sağlamasıdır. Bireyin kendi hedef, ilgi, yetenek, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesi kendisini kabul etmesine yardımcı olacaktır. Bireyi tanımada gözlem, test, görüşme, psikolojik danışma, envanter, otobiyografi vb. tekniklerden elde edilen veriler analiz edilir ve bireye sonuçlar hakkında bilgi verilir. Rehberlik servisi edinilen bilgileri gizlilik derecesine uygun olarak öğrenci dosyalarında kayıt altına alır ve gizliliğinin sağlanmasından sorumludur.

2.1.5. Bilgi Toplama ve Yayma Hizmeti

Bilgi toplama ve yayma öğrencilerin kendilerini geliştirebilmelerine olanak tanımak için ihtiyaç duyabileceği mesleki, eğitsel ve kişisel konular hakkında bilgi toplanması ve öğrenciye sunulması hizmetidir (Özdemir, 2008; Akat, 2020). Bu hizmet kapsamında dersler, meslekler, sınavlar, üst öğretim kurumları, verimli çalışma teknikleri gibi konuların yanı sıra öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak eğitsel ve kültürel etkinlikler, yardım alabilecekleri kurumlar, iş olanakları, burs olanakları gibi konular hakkında da bilgiler verilmektedir.

2.1.6. Yöneltilme ve Yerleştirme Hizmetleri

Öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi için okul içinde ve dışında yararlanabilecekleri kişi ve kurumlara yönlendirilmesi hizmetleridir. Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri göz önüne alınarak bir eğitim kurumuna, eğitsel kol faaliyetlerine, seçmeli derslere veya okul içi ya da sosyal bir etkinliğe yönlendirilmesi, destek alması gereken ilgili birim ve kuruluşlardan

yardım alması için teşviki, eğitimi sürecinde çeşitli iş ve staj olanaklarına yönelmesi ve yerleşmesi için yapılacak çalışmalardır. Bu süreçte okul içi ve dışındaki ilgili kişi ve kurumların işbirliği içinde çalışması sağlanmalıdır. Yönelme ve yerleştirme hizmetinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için öncelikle bireyi tanıma, psikolojik danışma ve müşavirlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi gereklidir (Bıçak, 2006).

2.1.7. İzleme ve Değerlendirme Hizmeti

Öğrencilerin yönlendirilmiş ve yerleştirilmiş olduğu okul içi ve dışı programlar, eğitsel kol faaliyetleri, sosyal etkinlikler, stajlar, okul sonrası tam zamanlı iş ve meslek ile psikolojik danışma yardımı almış öğrencilerin mevcut durumlarının değerlendirilmesi için bilgi edinme çalışmalarıdır (Kemertaş, 2016, s. 203). Bu hizmetin amacı okullarda uygulanan rehberlik programları ile psikolojik danışma yardımlarının etkililiğini belirleyerek sonraki çalışmalara yön vermektir.

2.1.8. Müşavirlik (Konsültasyon) Hizmeti

Okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri yalnızca rehber öğretmenlerin sorumluluğunda değildir. Rehberlik hizmetleri öğretmen, yönetici ve velilerin katılımı ve işbirliği ile daha etkili olmaktadır. İşbirliğinin sağlanabilmesi takımdaki üyelerin ortak bir anlayış ile aynı amaca hizmet etmesi ile mümkün olduğundan konsültasyon hizmetine gereksinim duyulmuştur (Kepçeoğlu, 1999). Bu hizmet kapsamında yapılabilecek çalışmaları Taylı vd. (2012) şu şekilde sıralamıştır:

- ✓ Okulda PDR hizmetleri kapsamında yapılan çalışmaların ve sonuçlarının okul idaresi ve diğer öğretmenler ile paylaşılması
- ✓ Sınıf rehberlik çalışmalarının nasıl yürütülmesi gerektiği konusunda sınıf rehber öğretmenlerine yardımcı olunması,
- ✓ Öğrenciler için daha etkili bir öğrenme ortamının oluşturulması için çalışmalar yapma,
- ✓ Velilere okulun amacı, programı ve politikası hakkında bilgi verme,
- ✓ Bazı öğrenciler için alınacak önlemlerle ilgili ortak bir yaklaşım geliştirme,

- ✓ Velilerin evde eğitiminin devamlılığını sağlaması amacıyla yapabilecekleri etkinlikler hakkında bilgilendirmeler yapılması, konsültasyon çalışmaları kapsamında değerlendirilebilir.

2.1.9. Çevre ve Aile ile İlişkiler

Öğrencilerin öğrenme ve gelişimlerine katkı sağlanması için okul çevresindeki durumların incelenmesi ve öğrenciler için faydalı hale getirilmesi gerekmektedir. Bu konuda aile ile ilişkiler başta olmak üzere çevredeki imkânlardan faydalanabilmeleri için sağlık ve spor kuruluşları gibi öğrencilerin gelişimlerini destekleyecek kuruluşlarla ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi önerilmektedir (Kemertaş, 2016, s. 207). Ailelerin eğitim sürecine etkin katılımı için okullarda gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgilendirilerek ilgi ve ihtiyaç duydukları konulardaki etkinliklere katılımları desteklenmelidir (Güven, 2012, s. 71). Okul çevresi ve ile aile ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi süreci okul müdürleri, öğretmenler ve rehber öğretmenlerin işbirliği içinde çalışması ile okul aile birlikleri ve okul koruma dernekleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

2.1.10. Okul PDR Programının Hazırlanması

Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri her okulun amacı, ihtiyaçları ve özelliklerine özgü bir program dâhilinde yürütülmektedir. Programlarda bir eğitim öğretim yılı içinde gerçekleştirilecek etkinlikler yer almaktadır. Güven (2012), okul programlarının gösterdiği başarının bu konuda sorumluluğu olan tüm üyelerin programı benimsemesi ve işbirliğine dayalı olduğu vurgulamaktadır. Okul rehberlik programlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin ayrıntılı bilgilere ilerleyen bölümlerde yer verilmiştir.

2.2. Rehberlik Hizmetlerinin Tarihsel Gelişimi

Yirminci yüzyılın başlarında hızla yaşanan değişim ve gelişimler bireylere yeni meslek seçenekleri sunmuştur. Meslek seçiminde seçeneklerin artması ve bireylerin mesleklerinde başarılı bir kariyer geliştirmesi için kişilik özelliklerine uygun bir seçim yapması gerekmektedir. Kişilik özellikleri ve yeteneklerin geliştirilmesinin meslek seçiminde önem kazanması eğitimi de yakından ilgilendirmektedir. İlk olarak mesleki rehberlik çalışmaları ile başlayan ve kapsamı genişleyen rehberliğin yurt dışında ve ülkemizdeki tarihsel gelişimi kısaca ele alınmıştır.

2.2.1. Amerika ve Avrupa’da Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi

Rehberliğe dair ilk çalışmalara Amerika’nın California eyaletindeki okullarda rastlanmaktadır. 1895’te George Merrill’in California Mekanik Sanatlar Fakültesi’nde yaptığı mesleki rehberlikle ilgili çalışmalar ve Jess B. Davis’in 1898-1907 yıllarında rehberlik uygulamalarını okullarda uyguladığı bilinmektedir (Bakırcıoğlu, 2000). Ancak gelişen endüstrinin beklentilerine yanıt veremeyen ve geleneksel kültürün aktarılmasını amaçlayan eğitim programlarını geliştirmek için araştırmalar yapılmış ve bireyleri yeni meslek ve iş yaşamının koşullarına hazırlamak için mesleki rehberlik çalışmaları başlamıştır (Kemertaş, 2016, s. 47).

Parsons’ın 1908 yılında Boston’da kurmuş olduğu meslek bürosuyla bu alanın öncüsü kabul edilmektedir. Parsons meslek bürosunu iş aramakta olan niteliksiz göçmenlere işe yerleşmelerinde yardımcı olmak ve öğretmenlere de meslek psikolojik danışmanı olmaları için eğitmek amacıyla kurmuştur. Bu süreci üç aşamada yürüten Parsons öncelikle bireyin yetenek, ilgi ve kişilik özelliklerini ölçmekteydi, ölçme işleminin sonuçlarına göre bireyin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeye çalışıyordu. İkinci aşamada değişik işlerin bireylerde hangi özellikleri gerektirdiğini belirlemeye çalışıyor ve son aşamada bireyin özellikleri ile işin özelliklerinin karşılaştırmasını yaparak bireylere uygun işlerin neler olduğunu belirlemekteydi. Parsons meslek bürosunda yapmış olduğu mesleki rehberliğe dair psikolojik danışmanların görevlerini ve mesleki rehberlikte kullanabilecekleri tekniklerini *Choosing a Vocation* (Bir Meslek Seçimi isimli kitabında yayımlamıştır (Gibson ve Mitchell, 2016).

Rehberliğin dayandığı psikoloji biliminde kullanılan psikolojik ölçme ve değerlendirme, bireysel farklılıklar psikolojisi öncelikle Avrupa’da gelişim göstermiştir. Ancak ülkelerin eğitim felsefeleri ve uygulamalarındaki tutum dolayısıyla rehberliğin okullarda uygulanmaya başlaması daha geçtir (Bakırcıoğlu, 2000). Okul dışındaki kurumlarda çocuk ve gençlere sağlık, iş bulma, toplumsal hizmet, özel eğitim ve suçluluğu önleme gibi hizmetler ile rehberlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Yapılan hizmetler ve anlayış ABD’de uygulan rehberlik uygulamalarından farklılık göstermektedir.

Avrupa’da öğrenciler için mesleki bilgi verme çalışmaları genel olarak okul dışındaki kurumlarda verilmektedir. Almanya’da Çalışma Bakanlığı’na bağlı kurumların meslek danışmanları zaman zaman okullarda öğrencilere iş ve eğitim fırsatları hakkında bilgi verme, veli ve öğrencilerle görüşme yapma, psikometrik araçlar yardımıyla öğrencilerin meslek

gelişimine yardımcı olma çalışmaları yürütmektedir. Okullarda mesleki bilgi verme görevini hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimle yetiştirilen öğretmenler vermektedir. Okul dışı rehberlik kurumları öğretmenlere yardımcı olması için tanıtıcı kitaplar, broşürler, film ve slayt gibi araçlar hazırlamaktadır. Yönelme işleminde ise öğretmenlerin gözlem raporları ve çocukların başarıları dikkate alınarak bir üniversite programı, teknik eğitim veya zorunlu eğitim sonunda tamamlanan programlardan birine yönlendirme şeklinde yürütülmektedir (Altıntaş, 2003, s. 21). Avrupa’da farklı okul kademelerinin tümünü kapsayan ve sürekliliği bulunan bir rehberlik programı bulunmamakla birlikte okullarda çalışan psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları için çalışan uzman personel sayısı ve bu personelin mesleki niteliği yeterince bilinmemektedir (Özdemir, 2008).

2.2.2. Türkiye’de Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimi

Tarihsel süreçte ülkemizde rehberliğin gelişim aşamaları dikkate alındığında özellikle 1869 tarihli maarifi umumiye nizamnamesinin önemli olduğu görülmektedir. Bu Nizamnamenin ardından Selim Sabit Efendi’nin Rehnuma-i Muallimin adlı eseri özellikle rehberliğin Türkiye’deki gelişimi açısından önemlidir. Çağdaş eğitim akımlarından olan Çocuktan Hareket Akımıyla birlikte çocukların ilgi ve yeteneklerinin ön plana alınması o dönem ders programları arasında Ruhیات (psikoloji) ve İctimaiyat (sosyoloji) derslerinin yer alması rehberlik hizmetlerinin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca II. Meşrutiyetle birlikte İbrahim Alaeddin Gövsa’nın Amerikan menşeli psikolojik testleri tercüme ederek yayınlaması bu alanda yapılan çalışmaya örnek gösterilebilir (Karagöz, 2016, s. 277). Rehberlik faaliyetlerinin daha geniş anlamda ele alınması 1948 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile yapılan anlaşmalar sonucu olmuştur. Bu antlaşma sonucu rehberlik ve psikolojik danışma alanında birçok yerli uzman ABD’ye giderek eğitim almışlar ve döndüklerinde Ölçme ve Değerlendirme Merkezi kurulmasına ve bu alanın üniversitelerde açılmasına katkı sağlamışlardır.

Rehberlikle ilgili eğitim tarihimizde yer alan Cumhuriyet Dönemi’nin ilk gelişmesi 1948 Ortaokul Müfredat Programı’nda okullardaki öğrencilerin yeteneklerine uygun olarak en yüksek başarıyı sağlamalarına öğretmenlerin kılavuzluk etmesi görevi olduğu görülmektedir. (Kuzgun, 2013). Eğitim hayatımızda rehberlikten sıkça söz edilmesi II. Dünya Savaşı sonrasında gelişen Türk- Amerikan ilişkilerinin bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk-Amerikan ilişkilerinin geliştirilmesi kapsamında eğitim programlarının

incelenmesi için bazı Türk eğitimciler Amerika'ya gönderilmiş, Amerikan uzmanlar da ülkemize davet edilmiştir. Amerika'dan gelen uzmanlar okullarda yapmış olduğu incelemeler hakkında bakanlığa raporlar sunmuşlardır. Amerikalı eğitimciler, Türk eğitim sisteminin bireysel farklılıklara yer vermemesi ve ortalama öğrencilere göre hazırlanan öğretim programları dayalı bir yapıya sahip olmasını eleştirmişlerdir. Yeni yapılacak programların toplum ve bireysel ihtiyaçları karşılayacak esnek bir planda hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir (Kuzgun, 2013). Yurtdışında incelemelerini tamamlayan Türk eğitimciler yurda döndüklerinde yeni eğitim ve rehberlik anlayışının yaygınlaşması için çeşitli alanlarda çalışmalar yaparak alanın ülkede gelişmesi ve tanınmasına katkıda bulunmuşlardır. 1950'li yıllarda rehberlik hizmetleri eğitim şuraları ve kalkınma planlarında yer almış, daha sonra okullarda rehberlik servisleri kurulmuş, üniversitelerden rehberlik alanında çalışabilecek uzmanlar yetiştirilmeye başlanmıştır (Poyraz, 2006, s. 195).

Türkiye'de rehberlik alanındaki gelişmelerin tarihsel olarak incelenmesinde 1950'li yıllarda rehberlik etkinliklerinin öğrencilerin eğitsel ve kişisel sorunlarını çözmek amacıyla yürütüldüğü görülmektedir. 1960'lı yıllarda gerçekleştirilen kalkınma planlarının öncülüğünde iş gücü ihtiyacının karşılanmasına yönelik etkinliklere yer verilmiştir. 1970 sonrasında bilimsel ölçme araçları kullanılarak öğrenciler için bir alan, iş veya üniversite programına yönlendirme hizmetine ağırlık verildiği görülmektedir. İlerleyen yıllarda bireyi tanıma ve psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesi ve eğitimde yöneltme hizmetleri yürütülmüştür (Akat, 2020). Bu alanda hizmet verecek elemanların niteliklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların 1990 sonrası başladığı görülmektedir (Özoğlu, 2007). Yakın geçmiş zamanda ise rehberlik alanında dikkat çeken değişim ve gelişmeler olduğu görülmektedir. Okullarda uygulanan rehberlik hizmetlerinin Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modeli bakış açısıyla yürütülmesi kararı bu alandaki en önemli değişimlerden birisidir (Korkut Owen ve Yerin Güneri, 2013).

2.3. Rehberlik İlkeleri

Rehberlik hizmetlerinin doğru bir biçimde anlaşılması, mesleki olarak devamlılığının sağlanması ve hizmetlerde başarılı sonuçlar edinilmesi için rehberliğin temel ilkelerinin bilinmesi ve uyulması gereklidir (Taylı, 2012, s.14). Literatürde yer alan bilgiler ışığında rehberliğin ilkelerini aşağıdaki özetlenebilir (İşmen Gazioğlu ve Mertol İlgar, 2010; Girgin, 2012; Taylı, 2012):

-Rehberlik hizmetleri demokratik ve insancıl bir anlayışa sahiptir, her birey saygıya değer bir varlıktır.

İnsancıl psikoloji her bireyin doğuştan “iyi” olduğu ve kendisini gerçekleştirme isteğinde olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bireylerin dini, dili, cinsiyeti, sosyal sınıfı, fiziksel ve psikolojik özelliklerine göre herhangi bir ayırım yapılmaksızın saygı duyulmayı hak etmektedir. Rehber öğretmenler öğrenciler ile ilişkilerinde bunu göz önüne alarak danışma sürecini yürütmelidir.

-Rehberlik hizmetleri gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Bireysel rehberlik etkinliklerinden yararlanma hususunda rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşabilmesi için rehber öğretmenlerin yardım verme, öğrencilerin ise yardım almaya gönüllü olması gereklidir. Yönetici ve öğretmenler rehberlik servisine öğrenci yönlendirirken bu durumu dikkate alması ve öğrenciye baskı yapmaması gerekmektedir. Öğrencinin gönüllü olmadığı bir yardım hizmeti öğrenci için yararlı olmayacağı gibi meslek etiği açısından da uygun değildir.

-Her birey seçim yapma özgürlüğüne sahiptir.

Demokratik toplumlarda bireyler kendileri için kararlar alma hakkına sahiptir. Rehberlik hizmetleri bireylerin kendilerini tanımalarına ve seçeneklerini daha iyi algılayabilmeleri yardımcı olarak seçimde bulunmasına katkı sağlamaktadır.

- Rehberlik hizmetleri öğrencilerin her yönden gelişmesini desteklemektedir.

Öğrenciler zihinsel, bedensel, psikolojik ve sosyal özellikleri ile bir bütündür. Öğrencinin sahip olduğu özelliklerinden birinin gelişim göstermesi diğer alanlarda gelişmesine katkı sağlamaktır. Bu nedenle öğrencilerin her yönden gelişmesine destek verilmelidir.

-Rehberlik hizmetlerinin merkezinde birey yer almaktadır.

Çağdaş eğitim sistemi ve programları merkezine öğrenciyi almakta ve öğrencilerin gelişim özellikleri, ihtiyaçları, ilgi ve yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda rehberlik hizmetleri de öğrencilerin bireysel farklılıklarını, problemlerini, ilgi ve gereksinimlerini dikkate alarak gelişimine yardımcı olmaktadır.

-Rehberlik hizmetleri tüm öğrencilere yöneliktir.

Rehberlik hizmetleri yalnızca problemleri olan, sorunlu görülen öğrencilere yönelik yürütülen bir hizmet değildir. Kendisini tanımak ve geliştirmek isteyen tüm öğrencilere

yöneliktir. Gönüllülük esasına dayalı olarak yardım almak isteyen tüm öğrencilere destek vermektedir.

-Rehberlik hizmetlerinde uygulamaların etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi ilgili kişilerin işbirliğini gerektirmektedir.

Öğrencilerin her yönden gelişmesi onun bir bütün olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Rehberlik hizmetlerinde ortak amacın gerçekleştirilebilmesi için öğrenci ile ilişki içindeki öğretmen, yönetici ve ailenin desteği ve katılımı sağlanarak bir takım çalışması yürütülmelidir.

-Rehberlik hizmetleri alanda yetişmiş uzman kimselerce verilmesi gereken profesyonel bir hizmettir.

Rehberlik hizmetleri profesyonel hizmetlerdir. Hizmetlerin etkili ve verimli olması için alanda yetişmiş uzman kişilerce verilmesi gerekmektedir.

-Rehberlik hizmetlerinden yaşam boyu yararlanılabilmektedir.

Rehberlik hizmetleri okul öncesi dönemden yükseköğretimin sonuna kadar sunulan bir hizmet alanıdır. Ancak gelişimin yaşam boyu devam etmesi nedeniyle bireyler yaşamın her anında rehberliğe ihtiyaç duymaktadır. Örgün eğitim dışında yürütülen, yaygın eğitim ve halk eğitiminde de bu hizmet alanından yararlanılabilmektedir.

-Rehberlik hizmetleri alanında uzman kişiler tarafından planlı, programlı ve organize şekilde yürütülmelidir.

Rehberlik hizmetlerinin etkili olabilmesi, geleceğe yönelik planlar yapılabilmesi ve etkinliğinin ölçülebilmesi için önceden belirlenen amaç ve ilkelere uygun hazırlanan plan ve programlar dâhilinde yürütülmelidir.

-Rehberlik hizmetlerinde gizlilik esastır.

Psikolojik danışma oturumları danışan ve danışman arasındaki güven ilişkisine dayalı terapötik bir süreçtir. Öğrenciler bu oturumlar sırasında özel durumlarını anlatabilmektedir. Danışanlar oturumlarda edindikleri bilgileri danışanın izni olmadan kimseyle paylaşılmamalıdır. Bu konuda meslek etiğinde belirtilen durumlara dikkat edilmelidir.

-Rehberlik hizmetleri her okulun amaç ve ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermektedir.

Okulların sahip olduğu yapı, nitelik, eğitim düzeyi, koşulları, olanakları, hedefleri ve öğrencilerin gelişim sorunları ve ihtiyaçları farklılık göstermektedir. Rehberlik

programlarının başarıya ulaşması için bu farklılıkların dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir.

2.4. Rehberlik Yaklaşımları ve Modelleri

Rehberlik hizmetlerinde çalışmaların yönlendirilmesi amacıyla dört yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar kriz yaklaşımı, tedavi edici yaklaşım, önleyici yaklaşım ve gelişimsel yaklaşımdır. Bu yaklaşımlar aşağıda kısaca açıklanmıştır (Myrick, 1997; Nazlı, 2011; Erkan, 2011):

1. **Kriz odaklı yaklaşım:** Okul ortamın tüm öğrencilerin problemleri olabilir ve ihmal edilmesi ya da problemin büyümesine engel olunmaması gibi durumlarda bu problemler bir kriz durumu ile ortaya çıkabilir. Kriz yaklaşımı bu durum ortaya çıktıktan sonra yapılan müdahaleler ile problem iyileştirilmeye çalışılır. Kriz anında acil bir müdahale için üretilen çözümler kısa süreli olabilmekte ve sonrasında yaşanacak diğer krizlerin önünü açabilmektedir. Bu durum rehberliğin çalışmalarını aksatabilmektedir.
2. **Tedavi Edici Yaklaşım:** Bu yaklaşım tanımlanabilir yetersizlik durumlarına odaklanmaktadır. Öğrencinin normal bir ilerleme sağlayabileceği düşüncesiyle bir çare önerilir ve uygulanır. Öğrenci rehber öğretmenin yardımıyla eksik olduğu alanı kendisi için bir problem teşkil etmeden önce gidermeye çalışır.
3. **Önleyici Yaklaşım:** Bir kriz durumunu ortaya çıkarabilecek problemler belirlenir ve onu önlemesi için bir plan tasarlanır. Önleneyecek konuların listesi listeyi hazırlayan kişiye göre değişiklik gösterebileceği için kısıtlı bir kapsama sahip olabilir.
4. **Gelişimsel Yaklaşım:** Öğrencilerin başarılı olmaları için sahip olmaları gereken bazı beceri ve yaşantıların kazandırılması amaçlanmaktadır. Öğrenme davranışları ve görevleri belirlenerek bir rehberlik programı hazırlanır. Gelişimsel yaklaşım tedavi edici, önleyici ve kriz yaklaşımlarını kapsayıcı bir yaklaşımdır.

2.4.1. Geleneksel Rehberlik Modelleri

Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri uygulanmaya başlanmasından itibaren bu hizmetin nasıl verilmesi, hangi içeriklerin sunulması ve psikolojik danışmanların rollerinin neler olduğuna dair belirsizlikler bulunmaktaydı. Yetersiz bir örgütlenmeye sahip olan rehberlik hizmetlerinin örgütlenmesine yardımcı olması amacıyla 1920'lerde bazı

modeller geliştirilmiştir. Geleneksel rehberlik modeli olarak da bilinen bu modeller; Görevler, Hizmetler ve Süreç Modelleridir. Bu modeller Dünya Savaşları sırasında ve sonrasında yaşanan ruhsal çöküntü salgınları, bireylerin psikolojik özelliklerinin ölçülmesi için kullanılan testlerin popüler hale gelmesi, toplum sorunlarının artışı, boşanma yüzdelерinin artması gibi nedenlerden etkilenmiştir (Nazlı, 2011).

Hizmetler Modeli 1920’lerde ortaya çıkmış ve psikolojik danışma hizmetleri için oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi verme, psikolojik danışma, yerleştirme ve izleme kategorilerinden oluşmaktadır. Orta öğretim yönelimli olması, rehberlik hizmetleri aracılığıyla kazandırılacak davranışların değerlendirmeye imkân vermemesi ve psikolojik danışmanların etkinlikler için zaman planlarının belirsiz olması yönleri ile eleştirilmiştir.

Süreç modeli Hizmetler Modeli ile aynı zamanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Psikolojik danışma hizmetlerinin klinik ve terapötik süreçlerine ağırlık vermiştir. Psikolojik danışmanlara müşavirlik, koordinasyon ve psikolojik danışma görevleri yüklenmiştir. İlköğretimde de uygulanmaya uygun olmasına rağmen Hizmetler Modeli için yapılan eleştiriler Süreç Modeli’ne de getirilmiştir.

Görevler Modeli psikolojik danışmanların görevlerini 20-30 başlık altında sıralanmıştır ancak idarenin kendisinden isteyeceği görevlerin yerine getirilebileceği ilişkin görev tanımıyla psikolojik danışmanın görev ve sorumluluğunda olmayan farklı görevlerin verilmesine açık kapı bırakmıştır. Üç modelin de bir program özelliği taşımaktan çok psikolojik danışmanların görev ve pozisyonuna yönelik olduğu görülmektedir (Erkan, 2011). Geleneksel rehberlik modellerinin kullanıldığı yıllarda rehberlik orta öğretim kurumlarında yaygındır. Ergenlik döneminde olan öğrencilerin problem ve kriz durumlarının fazla olması bu modellerin yaygın olarak kullanılmasına neden olmuştur. İlerleyen zamanda öğrencilerin kriz anlarına müdahale etmenin hem rehberlik çalışmalarını aksatması hem de müdahale etmenin zor olması nedeniyle kriz durumlarını önleyici çalışmalar yapılmasının daha sağlıklı olacağı düşüncesi kabul görmeye başlamıştır.

2.4.2. Gelişimsel Rehberlik Modelleri

ABD’de sanayi devriminin nitelikli iş gücü ihtiyacının ortaya çıkarmış olduğu rehberlik hizmetleri tarih içinde yaşanan önemli olaylar ve değişen ihtiyaçlar nedeniyle sürekli değişim ve gelişim göstermeye devam etmiştir. Rogers’ın psikoloji alanına katkıda bulunduğu “Birey Merkezli Psikolojik Danışma Yaklaşımı” alanın meslek eğitimi ve

davranış tarzlarının belirlenmesinde önemli etkileri olmuştur. Danışman eğitiminde bireysel ve grupla psikolojik danışmaya verilen önem artmıştır. İlk kez Mathewson tarafından kullanılan gelişimsel rehberlik terimi ise rehberliğin öğrencilerin olgunlaşınca kadar ardışık bir düzende verilmesini ve öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi gerektiği düşüncesini savunmuştur (Nazlı, 2011).

Rehberlik hizmetlerini program ya da meslek seçimi sorunları ile sınırlandıran ve çare bulucu yardım sağlama ağırlıklı yaklaşımlar yerine bilgi toplumunun getirdiği yeni değerlere cevap verebilecek gelişimsel rehberlik modeli benimsenmeye başlamıştır. Bu model bireylerin sahip olduğu yetenekleri tam olarak kullanabilmeleri ve gelişim görevlerini başarmaları için uygun ortamların oluşturulması amacındadır (Kuzgun, 1992).

Gelişim kuramcıları gelişimin yaşam boyu olduğunu ve her gelişim döneminin başarıyla geçilmesi gereken görevlere sahip olduğunu savunmaktadır. Birey bulunduğu gelişim dönemindeki görevini başarıyla yerine getirirse bu durum bir sonraki gelişim görevini olumlu yönde etkileyecektir. Bu dönemlerin sağlıklı bir şekilde atlatılması için öğrencilerin fizyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel gelişimlerini destekleyecek bir ortamın sağlanması ve engelleyici, sınırlandırıcı durumların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Öğrencilerin ihtiyaçları temel ihtiyaçlar ve gelişimsel ihtiyaçlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Temel ihtiyaçlar Maslow'un İhtiyaçlar hiyerarşisinde belirlediği ihtiyaçlardır. Gelişimsel ihtiyaçlar ise gelişim kuramcılarının belirlediği gelişim dönemlerine özgü görevlerin gerektirdiği ihtiyaçlardan oluşmaktadır. PDR hizmetlerinin okullarda örgütlenmeye başlaması ile birlikte kullanılan rehberlik modelleri geleneksel ve gelişimsel model olarak ikiye ayrılmaktadır. Nazlı (2011), iki model arasındaki farklılıkları şu şekilde özetlemiştir:

- ✓ Geleneksel rehberlik modeli Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin en üst basamağında yer alan kendini gerçekleştirme amacına hizmet etmektedir. Gelişimsel rehberlik modeli ise öğrencilerin fonksiyonel bir yaşam sürmesi için sahip olması gereken yeterlilikleri kazandırarak yaşam kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçlamaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelleri psikolojinin danışma kuramları ve yöntemlerini temel alarak öğrencilere problem çözme, uyum sağlama, kendini gerçekleştirme vb. konularda yardımcı olmaya çalışmıştır. Gelişimsel rehberlik modeli gelişim kuramcılarının geliştirdiği kuramlardan hareketle tüm öğrencilerin desteklenmesi için çalışmıştır.

- ✓ Geleneksel rehberlik modeli merkezinde psikolojik danışman ve görevleri yer almaktadır. Bu nedenle pozisyon yönelimli ya da görev yönelimli olarak bilinmektedir. Gelişimsel rehberlik modeli merkezinde ise Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı bulunmaktadır. Gelişimsel rehberlik modeli ilkelerinin dahi program üzerine olmasından dolayı program yönemli olarak anılmaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelinin çalışma tarzı tepkiseldir. Problem oluşmadan öncesinde yapılan bazı çalışmalar olsa da çalışmaların genelinde uyumsuz davranışların iyileştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Gelişimsel rehberlik modeli problemleri davranışlar ile sonradan çalışmanın zor olduğu düşüncesi ile hareket ettiği için önleyici tarzda çalışmalarını yürütmektedir.
- ✓ Geleneksel rehberlik modeli uygulamaları iyileştirici iken gelişimsel rehberlik modeli öğrenme becerileri kazandırmaya yoğunlaşmış uygulamalar ile çalışmaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modeli Öğrenci Kişilik Hizmetleri kapsamında yer alan diğer servis ile yapılandırılmaktadır. Gelişimsel rehberlik modeli içerik, örgütsel yapı ve kaynaklardan oluşan üç ana ögesi ile eğitimin tamamlayıcı boyutunu oluşturmaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelinin akademik rehberlik, kişisel-sosyal rehberlik ve kariyer rehberliği olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Gelişimsel rehberlik modeli aynı boyutları bir gelişim alanı olarak kabul etmektedir. Eğitim gelişimi, kariyer gelişimi ve kişisel- sosyal gelişimi desteklemek amacıyla çalışmaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modeli sağlık, sosyal yardımlaşma, sanayi gibi alanlarda hizmet vermeye uygunluk göstermektedir. Gelişimsel rehberlik modelinin tasarımı sadece eğitim veren kurumlar için uygundur.
- ✓ Geleneksel rehberlik modeli ortaöğretim kademelerine yöneliktir. Gelişimsel rehberlik modeli okul öncesinden başlayarak yükseköğretime değin tüm eğitim seviyelerine uygulanabilmektedir.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelinin temel yaklaşımını tedavi edici çalışmalarından dolayı psikolojik danışma oluşturmaktadır ve psikolojik danışma tekniklerine önem verilmektedir. Gelişimsel rehberlik modeli tüm öğrencilerin gelişimlerinin desteklenmesi için bilgi, beceri ve yaşantıların kazandırılmasında büyük gruplarla çalışmalara önem vermektedir. Sınıf rehberliği başta olmak üzere, psikolojik danışma, konsültasyon, koordinasyon ve akran yardımcılığı müdahalelerini kullanmaktadır.

- ✓ Geleneksel rehberlik modeli ilkelerinde işbirliği yapılmasına yer verilse de uygulamalarda esas görev rehber öğretmenindir. Modelin psikolojik danışma kuramlarını temele alması nedeniyle müdahalelerin yalnızca uzman kişilerce yürütülmesi gerekmektedir. Gelişimsel rehberlik modeli okuldaki bütün öğrencilere ulaşmayı hedeflediği için bu konuda eğitim almış okuldaki tüm psikolojik danışman, öğretmen, yönetici, öğrenci ve ilgili diğer kişilerin işbirliği ile yürütülmektedir.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelinin kitlesi tüm öğrenciler olarak belirlense de uygulama alanında daha çok problemlili öğrenciler ile ilgilenen bir birim olarak bilinmektedir. Gelişimsel rehberlik modeli okul öncesinden lise sona kadar problemlili-problemsiz, başarılı-başarısız gibi ayrımlar gözetilmeksizin tüm öğrencilerin yaşam becerilerini kazandırmak için çalışmaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelinin uygulandığı dönemde bireyi tanımaya yönelik test ve ölçme araçlarının popülerdir ve bireye yardımcı olmak için her yönüyle tanınması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Yirminci yüzyıldaki süreç incelendiğinde 1970 sonrası insanın daha karmaşık bir yapıya sahip olduğu ve ölçme araçlarının bu konuda yeterli olmayacağı düşüncesi yayılmaya başlamıştır. Bu nedenle gelişimsel rehberlikte bireyin tanınmasına yönelik testler kullanılmasına rağmen sonuçlarına yeterli önem verilmemektedir. Gelişimsel rehberlikte uygulanan programın değerlendirilmesine yönelik ölçme araçları kullanılmaktadır. Geleneksel rehberlik okullarda problem tarama envanteri, başarısızlık nedenleri anketi, otobiyografi ve sosyometri gibi teknikleri kullanarak problemlili öğrencileri saptamaya çalışmıştır. Gelişimsel rehberlik problemlili veya dışlanmış öğrencileri saptamaya çalışmak yerine bütün öğrencilere yapılandırılmış öğrenme aktiviteleri ile kendini tanıması, etkili iletişim kurması ve problem çözmesinde ihtiyaç duyabilecekleri bilgi, beceri ve yeterlilikleri kazandırmaya çalışmaktadır.
- ✓ Geleneksel rehberlik modelinin değerlendirilmesi yılsonunda psikolojik danışmanların hazırladığı genel değerlendirme raporunun okul yönetimine sunulması ve okul yönetiminin de bir üst yazı ile Rehberlik Araştırma Merkezi'ne iletmesi ile yapılmaktadır. Gelişimsel rehberlik program mantığı ile hareket ettiği için değerlendirmeye çok fazla önem vermektedir. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı (KGRP)'nın, öğrenci çıktılarının ve psikolojik danışman performansının değerlendirilmesi boyutları ile kapsamlı bir değerlendirme yapılmaktadır.

- ✓ Geleneksel rehberlik ilkelerine göre rehberliğin eğitimin tamamlayıcı bir parçası olduğu ifade edilmektedir. Ancak eğitimin çalışma tarzının benimsenmemesi nedeniyle uygulamada rehberlik hizmeti eğitimin öğretim ve yönetim boyutları ile bir bütünleşme sağlayamamaktadır. Geleneksel rehberlik modelinin klinik-tedavi anlayışı ile çalışması ve program mantığına sahip olmaması, eğitimin tamamlayıcı ögesi olmaktan uzaklaştırmaktadır. Gelişimsel rehberlik modeli okullarda öğretim programı ve rehberlik programı olarak iki ana programın bulunduğunu ve ikisinin birbirini tamamladığı varsayımına dayanmaktadır. Gelişimsel rehberlik modelinde rehberlik çalışmalarının öğretim programlarındaki etkinlikler gibi bir program çerçevesinde yürütülmesi ile rehberliğin eğitimle bütünleşmesini ve okullarda eğitim misyonunu tamamlayıcı bir öğe haline gelmesini sağlamıştır.

Rehberlik modellerinin karşılaştırılmasına genel olarak bakıldığında geleneksel rehberlik modeli bireyi tanıma tekniklerini kullanarak öğrenciler hakkında edindiği bilgileri toplayıp tasnif eder ve öğrencinin ihtiyaç duyması halinde bu bilgileri sunar; psikolojik danışma ihtiyacı olan öğrencilere birebir hizmet verir ve/veya ilgili kuruma sevk eder. Gelişimsel rehberlik modelinde, o yılın hedefleri, kaynakları ve etkinliklerinin belirlendiği rehberlik programı hazırlanarak ilgili personelin görev dağılımı yapılır; tüm rehberlik personelinin işbirliği ile birebir, sınıfça ya da daha kalabalık öğrenci grupları yeterliliklerin kazandırılmasına çalışılır; gerçekleştirilen çalışmalardan alınan verimin ne derecede olduğunun değerlendirmesi yapılarak gelecek öğretim yılı programının geliştirilmesi için çalışmalar yapılır.

2.5. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı (KGRP)

Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı, okul öncesi eğitim kademesinden başlayarak orta öğretimin sonuna dek hazırlanan program ile bütün öğrencilere ulaşmayı ve rehberlik etkinlikleri ile çeşitli bilgi, beceri ve yeterliklerin kazandırılması anlayışına sahiptir. Okul rehberlik programları aracılığıyla öğrencilere kendini tanıma, özsaygı, etkili iletişim, kendini yönetme, kariyerini planlama, amaç belirleme, karar verme ve problem çözme vb. becerilerini kazandırma ve gelişimlerini desteklemenin gerektiğini vurgulamaktadır (Myrick, 1997; Gysbers ve Henderson, 2006).

Gysbers (1997)'e göre gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programının; okul yönelimli değil öğrenci gelişimi yönelimli olması, rehberlik programının tam bir program

olarak uygulanması, okulun açıldığı ilk günden başlayıp kapanacağı son güne dek devam etmesi, pozisyon odaklı değil program odaklı olması ve klinik temelli değil eğitim temelli olması önemli özellikleridir. Gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programı bireylerin gelişimsel ihtiyaçlarına önem vermekte ve rehberlik hizmetlerinde öğrencilerin gelişim dönemlerine yönelik ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiğini savunmaktadır. KGRP'nin programın uygulamasının nasıl olacağına ve yürütüleceğine ilişkin 7 ilkesi bulunmaktadır. Bu ilkeleri Myrick (1997) aşağıdaki şekilde açıklamaktadır (Myrick, 1997'den aktaran Nazlı, 2011):

- ✓ Gelişimsel rehberlik okuldaki öğrencilerin tümünü kapsamaktadır. Okuldaki bazı öğrencilerin diğerlerine oranla fazla problemi, derdi ya da hususi alaka gerektiren ihtiyaçları olabilir. Etkili bir şekilde hazırlanan gelişim programı ile tüm öğrencilere ulaşılır, yardımcı olunur, desteklenir ve ihtiyaç duyulan gelişimsel yaşantıların aktarılmasına özen gösterilir.
- ✓ Gelişimsel rehberlik yaklaşımı organize edilmiş ve planlı bir müfredata sahiptir. Program için belirlenen genel ve özel hedefler doğrultusunda öğrenci gelişimlerine yardımcı olunur. Program öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel gelişim alanlarını destekleyecek şekilde hazırlanır. Myrick (1997) gelişimsel rehberlik müfredatının genel amaçları, okulu ve çevresini tanıma, kendini ve başkalarını tanıma, tutumları ve davranışları anlama, karar verme ve problem çözme, kişiler arası ilişki ve iletişim becerilerini öğrenme, okul başarısı becerileri kazanma, mesleki farkındalık ve eğitimsel planlama yapma ve toplumsal katılımı olarak ifade etmiştir.
- ✓ Gelişimsel rehberlik müfredatı esnek ve ardışık bir yapıdadır. Rehberlik ünitelerin devamlılığı önemsenmektedir. Bu nedenle öğrencilerin yaşlarına ve eğitim düzeylerine göre ardışık bir düzen içinde üniteler sıralanmaktadır. Program, öğretim yılı içinde karşılaşılan ihtiyaçlar ya da olanaklar doğrultusunda değişiklik yapabilme esnekliğine sahiptir.
- ✓ Gelişimsel rehberlik programı öğretim programlarından ayrı olarak hazırlanır ancak eğitim sisteminin tamamlayıcı bir parçasıdır. Rehberlik programı ve öğretim programı birbiri ile bağlantılı ve etkileşim halindedir.
- ✓ Psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesinden birinci derecede rehber öğretmenler sorumlu olmakla birlikte program bütün okul personelinin katılımını gerektirmektedir.

- ✓ Gelişimsel rehberlik öğrenmelerin yeterliliği ve veriminin yüksek olması için yardım eder. Öğrencilerin bireysel gelişimleri ve potansiyelleri üzerinde durulsa da rehberliğin amaçlarının eğitici bir yanı bulunmaktadır.
- ✓ Gelişimsel rehberlik, özel rehberlik servislerini ve müdahalesini sunan psikolojik danışmaları kapsar. Rehber öğretmenler kendi yetki ve sınırları içindeki problemlili öğrencilere müdahale edebilecek yetkinliğe sahip olmalıdır.

2.5.1. KGRP'nin Bileşenleri ve Öğeleri

Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı'nın "içerik", "yapısal çerçeve planı" ve "kaynaklar" olmak üzere üç ana ögesi vardır. Program kapsamında öğrencilere kazandırılacak yeterlilikler programın içerik ögesini oluşturmaktadır. Öğrencilere kazandırılmak istenen yeterlilikler belirlenirken "ülkenin eğitim politikası", "okul bölgesinin ve okulun amacı", "öğrencilerin gelişim özellikleri ve gelişim görevleri", "öğrencilerin istek ve ihtiyaçları", "psikolojik danışmanın görüşleri", "yönetici", "öğretmen ve veli görüşleri" kaynaklarından bilgi toplanmaktadır. Mili Eğitim Bakanlığı (MEB)'nin yayımlamış olduğu İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı (SRP)'nda belirtilen yeterlilik alanları şunlardır (MEB, 2006):

1. Okula ve çevreye uyum
2. Kendini kabul
3. Kişilerarası ilişkiler
4. Eğitsel başarı
5. Eğitsel ve mesleki gelişim
6. Güvenli ve sağlıklı hayat
7. Toplum ve aile

Yapısal çerçeve kendi içinde üç bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler programın nedenlerinin açıklandığı yapısal kategori, programın amacına ulaşmasında ihtiyaç duyulan rehberlik yöntem, teknik ve kaynakların örgütlendiği program kategorisi ve programın zaman dağılımının açıklandığı zaman kategorisinden oluşmaktadır. KGRP'nin kaynaklar ögesinde rehberlik çalışmalarının yürütülmesinde ihtiyaç duyulan mâli, insani ve politik kaynakların neler olduğunu belirlenmektedir. (Nazlı, 2011; Erkan, 2011; Külahoğlu, 2004).

KGRP, sınıf rehberlik programları ve okulların psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine dair bütün çalışmaları içine alan geniş bir programdır. Gybers ve Henderson (2006)'a göre

KGRP'nin ögeleri; rehberlik programı, bireysel planlama, müdahale hizmetleri ve sistem desteğinden oluşmaktadır.

2.5.1.1. Rehberlik Programı

Rehberlik müfredatı KGRP'nin merkezinde yer almaktadır. Okul öncesinden lise son sınıfa kadar tüm öğrencilere yönelik sistematik, yapılandırılmış ve gelişimsel etkinliklerden oluşur. Bu etkinlikler programın hedeflerini ve öğrencilere kazandırılması amaçlanan yeterlikleri içeren aktivitelerdir. Okulda farklı yaş gruplarındaki tüm öğrencilerin normal büyüme ve gelişimlerinin sağlanmasına, olumlu ruh sağlığı geliştirmelerine, yaşam becerilerini kazanmalarına ve kullanmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Okuldaki tüm öğrencilerle bireysel çalışmanın güç olması nedeniyle yapılandırılmış sınıf ve grup etkinlikleri olarak düzenlenir. Rehberlik müfredatının düzenlenmesi ve yürütülmesi sorumluluğu rehber öğretmenlerindir. Müfredatın başarılı sonuçlar vermesi okuldaki tüm birimlerin ve personelin işbirliği ve desteğine bağlıdır.

Sınıf etkinlikleri sınıf içinde, rehberlik servisinde ya da okulun bir başka bölümünde müfredatta yer alan öğrenme etkinliklerinin gerçekleştirilmesi ya da ünitelerin işlenmesinden oluşur. Etkinlikleri gerçekleştirme görevini rehber öğretmenler tek başına ya da diğer öğretmenlerle gerçekleştirebileceği gibi yalnızca öğretmenlere yardımcı olarak da yapabilir. Grup etkinlikleri öğrencilerin belirlenen ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sınıf dışında psikolojik danışmanın oluşturduğu gruplarda gerçekleştirilir.

2.5.1.2. Bireysel Planlama

Bireysel planlama öğrencilerin kişisel-sosyal, mesleki ve eğitsel gelişimlerini destekleyecek etkinliklerden oluşur. Etkinlikler öğrencilerin kendi eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal gelişimleri için hedef oluşturmalarına ve hedeflerini değerlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Bireysel planlamada yer alan etkinliklerin planlanması ve yönlendirilmesi görevi psikolojik danışmanlarındır. Bireysel planlama stratejileri bireyi tanıma, bilgi verme, yerleştirme ve izlemedir.

2.5.1.3. Müdahale Hizmetleri

Okullarda diğer öğrencilerden daha fazla probleme sahip olan ve bireysel olarak ilgilenilmesi gereken öğrenciler bulunabilir. Müdahale hizmetleri bu problemleri nedeniyle kişisel-sosyal, eğitsel ve kariyer gelişimleri olumsuz etkilenen öğrencilere yönelik etkinliklerden oluşur. Öğrencilerin düşük akademik başarı, istismar, ebeveyn kaybı, akran ilişkilerinde problem, meslek tercihinde karar verme sorunları, kaygı ve stres, madde bağımlılığı, özyıkım ve özkıyım vb. problemleri ile ilgilenilmektedir. Müdahale hizmetleri müşavirlik, bireysel psikolojik danışma, kriz danışmanlığı ve sevkten oluşur.

2.5.1.4. Sistem Desteği

Sistem desteği okul rehberlik programının hazırlanması, uygulanması ve geliştirilmesi aşamalarında sağlanan yönetsel ve eğitsel etkinliklerden oluşur. Rehberlik programlarını değerlendirme, izleme, geliştirme ve güncelleştirme çalışmaları; psikolojik danışmanların bilgi ve becerilerini geliştirmesi ve güncellemesi için gerçekleştirebileceği çalışmalar; programla ilgili okul personeline müşavirlik yapma; okul rehberlik programlarını çeşitli yöntemler ile okul personeline ve topluma tanıtmak; programın desteklenmesi için gerekli görevlerin planlaması ve yönetilmesi; okul içinde ya da eğitim bölgelerinde yer alan çeşitli kurullara katılım gösterme ve bu kurulları destekleme çalışmaları yapma gibi etkinliklerle sistem desteği sağlanmaktadır.

2.6. Okullarda Gerçekleştirilen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

Geleneksel olarak nitelendirilen yaklaşımlarda öğrencilerin problemlerini çözmeye odaklanmış çalışmalar yürütülmüştür. Bu nedenle rehber öğretmenler kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki alanlarındaki problemlere odaklanmıştır. Gelişimsel rehberlik anlayışına göre bu alanlar birer problem alanı değil gelişim alanı olarak kabul görmektedir. Uzman kişiler sağlıklı ve çağdaş bireylerin, kendini tanıyan, kişilerarası etkin becerilere sahip, yaşamdaki rollerini bilen ve bunları yerine getiren, yaşam kariyerini planlayıp gerçekleştiren bireyler olduğunu dile getirmektedir. Okullarda PDR hizmetleri ile öğrencilere kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimleri için gerekli bilgi, beceri ve yeterliklerin kazandırılmasını ve gelişimlerinin desteklenmesi için eğitsel etkinlikler sunulmaktadır.

2.6.1. Eğitsel Gelişim Alanı

Gelişimsel rehberlik anlayışına göre öğrenme yaşam boyu devam etmektedir. Bu nedenle öğrencilerin yaşam kariyerini oluştururken ihtiyacı olan bilgi ve yeterliklerin kazandırılması ile öğrenmeyi öğrenmeleri hedeflenmektedir. Gelişimsel rehberliğin bireye eğitsel gelişim alanı için koymuş olduğu öğrenme hedefleri; öğrenme hakkında olumlu tutum geliştirme, öğrenmeyi kolaylaştıracak beceriler kazanma, karar verme beceri geliştirme, plan yapma ve yürütme, okul etkinlikleri ve kişisel nitelikleri arasında ilişki kurma, okul, aile ve toplum arasındaki ilişkiyi kavrama ve yaşam boyu öğrenme kavramının önemini anlamasıdır (Karahan ve Sardoğan, 2012, s. 37). Eğitsel rehberliğin tüm okul kademelerinde gerçekleştirmek istediği genel amaçlar şunlardır (Yeşilyaprak, 2003a):

- ✓ Okula ve okulun bulunduğu çevreye uyum sağlaması,
- ✓ Etkin ders çalışma becerilerini kazanması,
- ✓ Eğitsel kararlar verme ve seçim yapması,
- ✓ Başarıyı etkileyen etmenleri azaltma ya da ortadan kaldırması,
- ✓ Öğrencinin ilgi, yetenek, eğilim ve özelliklerine uygun eğitsel bir ortam yaratma,
- ✓ Okul yaşamı ile meslek yaşamı arasındaki ilişkiyi sağlama.

2.6.2. Kişisel-Sosyal Gelişim Alanı

Rehberliğin amaçlarından biri bireyin kendisi için yetiştirilmesi ve toplum için yetiştirilmesidir. Bireyin yaşamayı öğrenebilmesi için kişisel ve sosyal becerileri kazanması gerekmektedir. Gelişimsel rehberlik öğrencilerin kişisel-sosyal gelişimlerine yardımcı olmak amacıyla gelişim dönemleri, özellikleri ve görevlerini dikkate alarak rehberlik programlarını hazırlar. Gelişim kuramcılarının ortaya koymuş olduğu zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gelişim alanlarına ait görevleri başarıyla yerine getirmeleri desteklenmeye çalışılır. Kişisel-sosyal gelişimlerini sağlamak için bireye; kendini tanıma ve kabul etme, başkalarını anlama ve kabul etme, aile değerlerini anlama, toplum olgusunu anlayarak uyum sağlama, aldığı kararlar için amaç belirleme, plan yapma ve yürütme, kendini tehlikelerden koruma ve güvenliğini sağlayabilme gibi yeterliklerin kazandırılması için çalışılmaktadır (Özbay, 2003; Uzman, 2005).

2.6.3. Kariyer Gelişimi Alanı

Rehberlik hizmetleri bireylerin yetenek ve ilgileri doğrultusunda bir mesleğe yönlendirilmesi çalışmaları ile başlamıştır. Bilgi toplumu ve küresel ekonomi bireylere farklı meslek alanları ve kariyer hedefleri getirmiştir. Bireylerden çalışma hayatında beklenen niteliklerin de değişmesi ile kariyer eğitiminde yeni bakış açıları benimsenmeye başlamıştır. Gelişimsel rehberlik anlayışında kariyer kuramcılarının görüşleri temele alınmıştır. Öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemek için çeşitli yeterlikleri kazanmasına çalışır. Başta meslek seçimi yapma olmak üzere kendi ilgi ve yeteneklerini fark etme, farklı meslekleri tanıma, gerçekçi meslek hedefleri koyma, hedeflenen meslek için karar verme vb. becerileri geliştirecek çalışmalar yapılmaktadır (Nazlı, 2011).

2.7. Ortaöğretimde PDR Hizmetleri

Aynı yaş grubundaki bireyler zihinsel ve bedensel gelişimleri açısından ortak özelliklere sahiptir. Bu nedenle örgün eğitimde kademeler oluşturulurken bireylerin yaşları dikkate alınmış ve okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerine ayrılmıştır. Ortaöğretim kademesi 15-18 yaş arasındaki gençleri kapsamaktadır. Ülkemizde ortaöğretim kademesinde öğrencilerin bir mesleğe ve yükseköğretime hazırlanması amacıyla eğitim öğretim faaliyetleri yürütülmektedir.

Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin bir mesleğe hazırlanarak iş yaşamasına adım atması veya yükseköğretime devam ederek bir mesleki eğitim almaya başlaması bu dönemde alınacak kararların kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu dönemde fiziksel büyüme ve değişim devam etmekte, cinsel dürtüler yoğunlaşmakta ve kimlik arayışı sürmektedir (Yeşilyaprak, 2003b). Bedensel değişimini kabul etme ve uyum sağlama, bir mesleğe ya da yükseköğretime hazırlanma, duygusal bağımsızlığını kazanma, kimlik geliştirme gibi önemli kararlar ve görevlerin bulunduğu bu dönemde rehberlik çalışmaları da önem kazanmaktadır.

Gelişim kuramcıları ele aldıkları gelişim alanlarını ortak özellikleri açısından dönemlere ayırmış ve bu gelişim dönemlerine ait görevler olduğunu ileri sürmüşlerdir. Gelişim kuramcılarının ergenlik dönemi olarak da adlandırılan bu döneme ait gerçekleştirilmesi gereken görevleri şu şekilde açıklamışlardır.

Tablo 1. Ergenlik Dönemi Gelişim Görevleri

Kaynak Kişi	Gelişim Alanı	Gelişim Görevleri
Freud	Psikoseksüel	Seksüel enerjinin sosyal yönden onaylanan etkinliklere yönltilmesi.
Erikson	Psikososyal	Kimlik kazanma, kendini tek bir birey olarak algılama/kabul etme.
Piaget	Bilişsel Zihinsel	Formal işlemler, soyut düşüncelerle ilgilenme, kuramsal durumlar üzerine düşünme.
Maslow	İnsan İhtiyaçları	Ego, saygı ihtiyaçları, güven duygusunun gelişimi, olumlu kendine saygı, özsaygı, kendini geliştirme.
Super	Mesleki Gelişim	Mesleki önceliklerin kristalleşmesi, geçici seçimler yapma, uygun meslek alanlarının belirlenmesi, genelleştirilmiş seçimlerden özele doğru gelişim.
Sullivan	Kişilerarası İlişkiler	Kendi cinsi ve karşı cinsle doyum verici ilişkiler kurma ve yönetme.

Kaynak: Yeşilyaprak (2003).

MEB'in Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde belirtildiği üzere ortaöğretim kademelerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; öğrencinin bireysel özelliklerini değerlendirip sağlıklı bir kimlik oluşturmaya, ergenlik dönemindeki değişimlere uyum sağlamaya, değerlerini fark etmesi ve kendi değerleri ile toplumsal değerler arasında bağ kurabilmesi, verimli, sistemli ve planlı çalışma alışkanlığı kazanması, kariyer hedefleri doğrultusunda üst öğrenim, meslek ve iş alanlarına yönelmesi amacıyla yürütülür (MEB, 2020).

Ortaöğretim kurumlarında eğitsel rehberlik, ortaöğretime yeni başlayan öğrencilerin adaptasyon sorunlarını çözmeye, ortaöğretim döneminin aktif ve başarılı geçirmelerine, akademik tercihler yapmasına ayrıca bu tercihlere uygun planlar kurmasına, yükseköğretime geçiş sınavlarına hazırlamaya yönelik çalışmalar yapar.

Öğrencilerin sağlıklı ve dengeli bir gelişim sürdürmeleri gelişim görevlerinin başarıyla geçilmesi ve temel ihtiyaçlarının karşılanması etkenleri ile yakından ilişkilidir. Belirlenen amaçlar doğrultusunda kazandırılacak yeterlikler ile öğrencilerin kişisel-sosyal gelişimleri desteklenmeye çalışılır.

Ortaöğretim döneminde öğrencilerin kişisel-sosyal gelişimlerini desteklemek için gelişim özelliklerini tanıma, fiziksel ve cinsel değişime hazırlık, kendini kabul, olumlu benlik kavramı geliştirme, sosyalleşme, özgüven geliştirme, ilgi ve yeteneklerini keşfetme, iletişim

becerilerini geliştirme, özdeşim kurulabilecek iyi rol modeller sunma, işbirliği ve grup etkileşimini sağlama, bilişsel ve ahlaki gelişimlerini destekleme, veli bilgilendirme, gerektiği durumlarda bir uzmandan yardım alınmasına teşvik etme çalışmalarını gerçekleştirir.

Meslek seçiminin geri dönülemez bir karar olduğu düşüncesi bu dönemde alınacak kararları kritik hale getirmektedir. Öğrencilerin kendi güçlü ve zayıf yönlerini bilerek tanıyıp kabul etmesi, ilgi ve yeteneklerini dikkate alarak doğru tercihlerde bulunması oldukça önemlidir. İlköğretim ve ortaöğretim kademelerinde kişisel- sosyal ve eğitsel gelişim alanları için kazanımlar benzerlik göstermektedir. Öğrencilerin kariyer gelişimi ve kariyer planlama becerilerini geliştirmek için ortaöğretim kademesinde rehberliğin amaçları ilk olarak bireyin meslek seçimi yapması ve karar vermesi için kendisini tanımasına, ilgi ve yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olmaktır. Bu nedenle öğrencinin çok yönlü incelenmesi gereklidir. Öğrencilerin okul türüne göre kendi ilgi ve yeteneklerine göre branş, seçmeli ders ve ders dışı etkinlikleri seçmesine yardımcı olma, meslek ve işlerin tanıtımını yapma, üst öğrenim kurumlarının sınavları ve üst öğrenim kurumları hakkında bilgilendirme yapma, öğrencilerin meslek seçimi yapması ve karar vermesine destek olmasıdır.

2.8. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programlarının Hazırlanması

Ülkemizde öğretim programları öğrenci kazanımları ve program içeriğinin tüm öğrenciler için ortak olması nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Ancak okul rehberlik programları öğrenci merkezli bir program yapısına sahiptir. Öğrencilerin ihtiyaçları, okulun çevresi ve toplumun sosyoekonomik durumu gibi faktörlerden etkilenmektedir. Bu nedenle her okulun rehberlik programı öğrenci ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.

Ülkemizde her okulun olanakları eşit durumda değildir. Rehber öğretmen sayısının yetersizliği, ekonomik sorunlar, yeterli personele sahip olmama gibi nedenlerle okul rehberlik programının hazırlanması sürecinde zaman sorunu yaşanabilmekte. Bu nedenle her ilin Rehberlik Araştırma Merkezi'nde kurulan Program Geliştirme birimi bölgedeki okullar için çerçeve bir program hazırlamaktadır. Hazırlanan bu çerçeve program esnek bir yapıdadır. Esnek yapısı sayesinde okulların olanakları ve öğrenci ihtiyaçlarına göre düzenlenmesine imkân vermektedir.

2.8.1. KGRP Modeli'nin Program Tasarımı

Psikolojik danışma ve rehberlik programları hazırlanırken Sistem Yaklaşımı temele alınmaktadır (Külahoğlu, 2004; Nazlı, 2011). Sistem yaklaşımı analiz, tasarım, uygulama, değerlendirme ve geliştirme aşamalarından oluşur. Programların tasarlanması sürecinde bu beş aşama temel alınmakla birlikte alt aşamaların hazırlanması konusunda farklılıklar bulunmaktadır.

Prof. Norman Gysbers, sistem yaklaşımının beş ana aşamasını dikkate alarak Amerikan Eğitim Sistemi için bir program geliştirmiştir ve bu program uluslararası alanda kabul görmüştür. Gysbers'in hazırlamış olduğu bu program Prof. Serap Nazlı tarafından Türk Eğitim Sistemi'nin özellikleri dikkate alınarak uyarlanmış ve 2000-2002 yılları arasında Balıkesir İli'nde bulunan müfredat laboratuvar okullarında yapılan pilot çalışmalar ile geliştirilmiştir (Nazlı, 2011). Nazlı Modeli olarak da bilinen program tasarımı modeli beş aşama ve 16 adımdan oluşmaktadır. Programın aşamaları aşağıda verilmiştir.

2.8.1.1. Planlama Aşaması

Planlama aşamasında programın hangi temeller üzerine kurulacağına dair ülkenin, okul çevrelerinin, okulların ve öğrencilerin ihtiyaçlarının incelenmesi yapılır. Ülkenin eğitim felsefesi ve politikası dikkate alınarak program için genel hedefler belirlenir. Bu hedefler uzun dönemde ulaşılması amaçlanan ve tüm öğrenciler için aynı olan hedeflerdir. Ülkenin genel hedefleri ve alınan kararlar ışığında yerel düzeyde hedefler belirlenir. Yöresel düzeyde hedeflerin belirlenmesinden İl Milli Müdürlüğü'ne bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezleri sorumludur.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu veli, okul yöneticisi, öğretmen ve psikolojik danışmanların görüşleri, öğrencilerin ilgi ve beklentileri, bölgenin özellikleri ve mevcut kaynakların durumuna dair öğelerden topladığı bilgileri analiz ederek yöresel düzeyde ihtiyaçların neler olduğunu belirler. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda yöresel hedefler belirlenir ve o il için rehberlik programı taslağı hazırlanır. Hazırlanan program taslağı ilan edilir ve en geç Nisan ayında okullara gönderilir. Program taslağında aşağıda verilen bilgiler yer almaktadır (Nazlı, 2011):

- ✓ Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı'nın genel amaçları, yeterlikleri ve uygulama ilkeleri

- ✓ Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı'nın gelişim alanları ile alt alanları,
- ✓ Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı'nın vizyonu, misyonu gerekçe ve varsayımları,
- ✓ Program kategorisinde yer alan aktiviteler,
- ✓ Program parçalarına göre zaman dağılımı,
- ✓ Programın insan, maddi ve politik kaynakları.

Okul düzeyinde programların tasarımı ihtiyaç analizinin yapılması ile başlar. İhtiyaç analizi yapılırken ne tür bilgilerin, kimlerden ve nasıl toplanacağını hazırlığı yapılır, bilgiler toplanır, analiz edilir ve son olarak raporlaştırılır. Yapılan çalışma sonucunda ulaşılan bilgiler ile okulun genel hedefleri belirlenir. Rehberlik programının hazırlanması için ön hazırlıklar yapılarak tasarlama aşamasına geçilir.

2.8.1.2. Tasarlama Aşaması

Programın içerik, örgütsel yapı ve kaynaklar öğelerinin belirlenmesi ile program kavramsallaştırılır. Programda yer alan aktiviteler zamanın etkili kullanımı için öncelik durumuna göre sıralanır. Aktivitelerin gerçekleştirilmesinde ne kadar zaman alacağı, ne kadar öğrenciye ulaşacağı gibi kaynakların planlaması yapılır. Programın tasarlanması aşamasında son olarak yapılan çalışmalar yazılı hale getirilir ve onaylanması için okul yönetimine sunulur. Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programında programın genel amaçları ve yeterlikleri Nazlı (2011) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- ✓ Programın açıklaması, gerekçe ve sayıltıları,
- ✓ Programın ana müdahaleleri ve programları,
- ✓ Nitelik ve nicelik tasarısı,
- ✓ Rehberlik personellerinin rol ve görevleri,
- ✓ Yıllık çalışma takvimi,
- ✓ Haftalık çalışma planı bulunmaktadır.

2.8.1.3. Uygulama Aşaması

Programda yer alan uygulamaların gerçekleştirilmesi esnasında karşılaşılabilecek aksaklıkların giderilmesi ve etkililiğini artırma amacıyla önceden planlaması yapılır. Uygulama esnasında çalışmaların istenilen düzeyde yürütölüp yürütölmediğı okul yöneticileri tarafından izlenir. Uygulamalar izlenirken karşılaşılan aksaklık veya eksiklikler için yönetsmsel tedbirler alınır.

2.8.1.4. Değerlendirme Aşaması

Programda belirlenen hedeflere öğrenciler ne derece ulaştıklarının tespit edilmesi, uygulanan yöntemlerin etkililiğinin belirlenmesi ve genel anlamda programın başarısının ölçülmesi amaçlarıyla programın değerlendirilmesi yapılır. Yapılan değerlendirmeler, programın öğrencilerin gelişimine katkısını incelemenin yanı sıra bir sonraki yıl için hazırlanacak programın planlanmasında nelere dikkat edilmesi gerektiğini de göstermektedir. Değerlendirme çalışmaları, rehberlik programının, psikolojik danışman performansının ve öğrencilerin gelişimlerinin değerlendirilmesi boyutlarından oluşur.

2.8.1.5. Geliştirme Aşaması

Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programları sürekli yenilenerek okul ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun hale getirilmeye çalışılır. Uygulama aşamasında gözlemlenen ve değerlendirme aşamasında belirlenen eksiklikler giderilerek programın etkin ve verimli olması için güçlendirme çalışmaları yapılır.

2.8.2. Ülkemizde Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programlarının Hazırlanması

Kapsamlı gelişimsel rehberlik modeli kapsamında oluşturulan rehberlik hizmetleri sunum sistemi MEB bünyesinde sunulan rehberlik hizmetlerinin çerçevesini oluşturmaktadır. Sistem eğitim kurumlarında verdiği rehberlik hizmetleri önleyici ve gelişimsel, iyileştirici ve destek hizmetler olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır (MEB, 2018).

Okullar için hazırlanan yıllık rehberlik programları öğrencilerin rehberlik ihtiyaç analizleri, paydaşların görüş ve önerileri ve önceki eğitim yılı çalışmalarının değerlendirilmesinden elde edilen veriler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Programlarda her eğitim-öğretim yılı

için MEB'in belirlemiş olduğu genel hedefler, rehberlik hizmetleri il danışma komisyonlarının belirlediği yerel hedefler ve eğitim kurumlarının belirlediği özel hedeflere yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi zorunludur.

Okul rehberlik hizmetleri programları öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarına göre hazırlandığı için öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla hazırlanan Rehberlik İhtiyaçları Belirleme Anketi (RİBA) formları kullanılmaktadır. Anketlerin değerlendirilmesinde toplam puanı en yüksek olan maddeler okul rehberlik programlarının özel hedeflerinin belirlenmesinde dikkate alınır. Anketler aracılığı ile belirlenen hedeflerin yanısıra rehber öğretmenlerin gözlemlerine dayalı olarak gerekli gördüğü hedefleri de okul rehberlik programlarını hazırlarken göz önüne alabilmektedir.

Rehberlik programları okullarda verilen eğitim hizmetlerinin temelinde yer almakta, hizmetlerin etkililiğinin artırılması ve kanıta dayalı hizmet sunulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle hazırlanan programların gerçekçi ve uygulanabilir olması beklenmektedir (MEB, 2018).

2.9. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları hakkında ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalardan örnekler verilmiştir.

2.9.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Güvenç (2001) yüksek lisans tezi kapsamında yapmış olduğu araştırmada yöneticiler, sınıf rehber öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda okulların rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan güçlükleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular yönetici, sınıf rehber öğretmeni ve rehber öğretmen gruplarında konuya ilişkin görüşlerin cinsiyet değişkeni açısından bir farklılık göstermemektedir. Görev değişkeninin incelenmesi sonucunda yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin görüşleri arasında, yönetici ve rehber öğretmenlerin görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Sınıf rehber öğretmenleri ile rehber öğretmenlerin görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı görülmüştür. Mezun olunan yükseköğretim kurumları değişkeni açısından incelendiğinde Dört Yıllık Eğitim Fakültesi ile Eğitimde Psikolojik Hizmetler ve Dört Yıllık Eğitim

Fakültesi ile Psikoloji mezunlarının görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Mesleki kıdemlerine göre yönetici, sınıf rehber öğretmeni ve rehber öğretmenlerin görüşlerine ilişkin sonuçlar ise mesleki kıdemi az olan idareci, rehber öğretmen ve sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine dair görüşlerinin mesleki kıdemi fazla olanlara nazaran daha olumlu bir rehberlik anlayışına sahip oldukları yönündedir.

Konca (2007) yapmış olduğu araştırmada ilköğretim okullarında psikolojik danışma ve rehberlik programları hazırlanırken karşılaşılan sorunları okul yöneticileri ve psikolojik danışmanların görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların büyük çoğunluğunun “araştırma geliştirme etkinlikleri, işbirliği ve insan kaynakları” başlıklarındaki maddelerin tamamını ve “anlayış” başlığında yer alan bir madde hariç geri kalan tüm maddeleri bu süreçte karşılaşılan güçlükler olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Selen (2008), yapmış olduğu araştırmada genel liselerde görev yapmakta olan rehber öğretmenler, öğretmenler ve eğitim görmekte olan öğrencilerin PDR servisinin etkililiğine dair algılarının bazı değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan edinilen bulgular; PDR servisinin algılanan etkililiği cinsiyet değişkenine göre psikolojik danışmanların puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık göstermezken öğretmenlerin puanlarında erkek öğretmenlerin ortalamaları, öğrenciler arasında ise kız öğrencilerin ortalamaları anlamlı düzeyde yüksektir. Okulda görev yapan psikolojik danışman sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık yoktur. Görev süresi değişkenine göre 11 yıl ve üzeri çalışan danışmanların puanları daha az süre çalışan danışmanların puanında anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Lisans programları ve görev yapılan okul bazında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayısı, okul PDR servisinin hizmet verme süresi ve okul bölgesinin sosyoekonomik düzeyi değişkenleri açısından psikolojik danışmanların puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşma görülmemiş ancak öğretmen ve öğrenciler de anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür.

Terzi ve diğerlerinin (2009) yapmış oldukları araştırmanın amacı: rehber öğretmenlerin hazırlayıp uyguladıkları programlarda yer alan etkinliklere ne kadar zaman ayırdıkları ve programların hazırlanma, uygulanma ve değerlendirilmesi süreçlerinde hangi güçlüklerle karşılaştıklarını belirlemektir. Araştırma kapsamında uygulanan anket sonuçları psikolojik

danışmanların müdahale hizmetleri ve bireysel planlama hizmetlerine daha fazla zaman ayırdıklarını ancak profesyonel gelişimlerini destekleyecek etkinliklere yeterli zaman ayırmadıklarını göstermekte. Rehberlik programları, uygulamaların birbiri ile bir bütün olması, öğrenci ihtiyaçlarını karşılaması ve psikolojik danışmanların mesleki kimliğinin açık bir tanımını yapması yönleri olumlu karşılanmakta. Ancak program içeriğinde yer alan bazı kazanım ve etkinliklerin öğrenci düzeyine ve okul çevresindeki kültüre uygun olmaması, rehberlik personelinin rehberlik bilgisine ve uygulama becerilerine sahip olmamaları programın uygulanmasında güçlük yaşanmasına neden olmaktadır.

Hıdır (2010), ortaöğretim öğrencilerinin rehberlik programı kazanımlarına ulaşmasında biyografik özelliklerinin etkisini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkenine göre eğitsel başarı yeterliklerini kazanmada kız öğrencilerin lehine, okul türü değişkeninde akademi ve kariyer gelişimi, güvenli ve sağlıklı yaşam, aile ve toplum yeterliklerini kazanmada Anadolu lisesi öğrencilerinin meslek lisesi öğrencileri arasında Anadolu lisesi öğrencileri lehine, anne ve babanın beraber yaşaması değişkenine göre anne ve babanın ayrı yaşadığı öğrencilerin lehine bir fark bulunurken annenin yaşıyor olup olmaması değişkenine göre kişilerarası ilişkiler ve aile ve toplum yeterliklerinin kazanılmasında annesi hayatta olan öğrencilerin lehine anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir.

Anne ve babanın eğitim durumları yükseldikçe öğrencilerin eğitsel ve mesleki başarılarının da yükseldiği görülmüştür. Sınıf seviyeleri arttıkça öğrencilerin yeterlikleri alanlarının çoğuna ilişkin ulaşılan kazanımlar düşmektedir. Ailedeki birey sayısının arttığı gruplarda eğitsel başarı yeterlik alanlarındaki kazanımlara ulaşma düşmektedir. Öğrencilerin dersane veya etüt merkezine gidip gitmemeleri değişkeni sonucunda akademik ve kariyer gelişiminin, okul ve çevre ile ilişkilerde uyumun, kendini kabullenmenin, güvenli ve sağlıklı yaşamın yeterlik alanlarında yer alan kazanımlara dersane veya etüt merkezine giden öğrencilerin daha yüksek düzeyde ulaştığı sonuçlarına ulaşılırken ailenin gelir durumu ve babanın hayatta olup olmadığı değişkenleri incelediğinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Torunoğlu (2015) meslek eğitimi veren ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan okul rehber öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleriyle gerçekleştirdiği çalışmada iki grubun okul rehberlik programlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Okul ve sınıf rehber öğretmenlerinin program hedeflerinin anlaşılır net tanımlar ile ifade edildiğini, program içeriğini oluşturan yeterlik alanlarının öğrencilerin ihtiyaçları göz önüne alınarak

hazırlandığını ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünmektedir. Ancak her iki grup da yeterlik alanlarının öğrencilerin eğitsel ve mesleki karar alma olgunluğuna ulaşmalarında yeterli olmadıkları görüşüne sahiptir.

Programda yer verilen etkinlikler hakkında sınıf rehber öğretmenler etkinliklerin anlaşılabilir bir düzende olduğunu ve planlan zaman içinde gerçekleştirilebilir olduğunu düşünürken Rehber öğretmenler etkinliklerin öğrencilerin birlikte çalışmalarına yeterli fırsat sunmadığını ve okul imkânlarına göre düzenlenebilir olmadığını düşünmektedirler. Programın değerlendirme boyutunda hem rehber öğretmenler hem de sınıf rehber öğretmenleri değerlendirmenin nasıl yapılacağının açık ve anlaşılır olduğu görüşünde hemfikirdir. Sınıf rehber öğretmenlerinin görüşleri cinsiyet ve bölüm değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir ancak okul türü değişkenine göre anlamlı bir farklılığa sahiptir.

İçtüzet'in (2017) yapmış olduğu çalışmanın amacı, ortaöğretimden yeni mezun olmuş ve üniversite hazırlık sınıfında okuyan öğrencilerin ortaöğretim psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri değerlendirmelerini ortaya koymaktır. Araştırmaya katılan öğrenciler, gelişim alanlarının desteklenmesi amacıyla en fazla sınav kaygısını azaltma, kaygı ve korkuları aşma, yükseköğretim programlarının giriş koşulları hakkında bilgi verme çalışmaları yürütüldüğü; özel eğitim öğrencilerinin kendileri için elverişli okullara ve bölümlere yerleşmeleri için yardımcı olma, karşı cinsle yaşanabilecek problemleri çözmeye yardımcı olma, meslekleri tanıma ve daha çok bilgi sahibi olunması için kitap, broşür, pano vb. araçların hazırlanması çalışmalarının ise daha az oranda yürütüldüğünü ifade etmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin birçoğu ortaöğretim döneminde eğitsel ve mesleki karar vermelerine yardım sağlayacak bilgi ve becerilerin daha fazla kazandırıldığını; bireyin kendini tanıması, kabul etmesi ve geliştirmesi ile ilgili bilgi ve becerilerin daha az olduğunu aktarmışlardır. Araştırmada dikkat çeken bir diğer sonuç ise sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik saatlerinde öğrencilere serbest çalışmaları için izin verdiği ve bu saatleri öğrenciler için yararlı olacak etkinliklerle yeterince verimli kullanamadığıdır.

Tagay ve Savi Çakar (2017) çalışmalarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin rehber öğretmenlerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Rehber öğretmenlerin rehberlik hizmetlerini yürütürken karşılaştıkları sorunlardan bazıları velilerin ilgisiz tutumları, konuya dair bilinçsiz olmaları ve toplantılara katılım göstermemesi, öğretmen ve idarecilerin olumsuz tutumları ve rehberlik etkinliklerini

gerçekleştirmeye ilgi ve istek göstermemeleri, Rehber öğretmenlerinin etkinlikler için yeterli fiziki alana sahip olmamaları olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Donat Bacıoğlu vd. (2017) PDR öğrencilerinin Okullarda Gözlem dersi kapsamındaki gözlemlerini incelemeyi amaçlayan bir çalışma yürütmüşlerdir. Rehberlik servisinin değerlendirilmesi ana teması “rehberlik servisine gelen problemler, rehberlik hizmetlerinin işleyişi, rehberlik servisinin hizmetleri ve rehberlik servisinin fiziksel konumu” temalarından oluşmaktadır. Öğrencilerin rehberlik servisine en çok sınav kaygısı problemi ile başvurduğu gözlenmiştir. Rehberlik hizmetlerinin işleyişinde eğitim kademelerine uygun olarak etkinliklerin farklılaştığı görülürken rehber öğretmenin görev tanımı, rehberlik servisinin aktifliği, rehberlik servisinin disiplin meseleleri ile ilgili görülmesi ve evrak işlerinin fazla olması sorunları alanda gözlemlenen problemler olarak ifade edilmiştir. Okullarda sunulan rehberlik hizmetlerinde psikolojik danışma hizmetine yer verilmemesi ise öğrenciler tarafından sıklıkla vurgulanan bir durumdur. Rehber öğretmenlerin veli ve öğrenciler ile işbirliği ve iletişim noktasında bir problem gözlenmezken yöneticiler ile işbirliği ve baskı yaşadıkları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin Okullarda Gözlem dersi hakkındaki değerlendirmeleri ise mesleki yeterliliğe katkı sağladığı yönündedir ancak dersin ikinci sınıfın bahar döneminde olmasının daha uygun olacağı ifadeleri yer almaktadır.

Parmaksız ve Gök (2018), okullarda rehber öğretmenlerin karşılaştığı güçlükleri belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu amaç doğrultusunda üç başlık altında toplanan veriler analiz edilmiştir. Hizmetlerin yürütülmesi ve denetim yapanlar başlıkları en az karşılaşılan problem alanları olarak ifade edilirken, ilgili kişilerle işbirliği en çok güçlük yaşanan alan olarak bulunmuştur.

Karacan Özdemir ve Ayaz (2020) öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini geliştirecek becerilerin kazandırılması için çalışma ve uygulamaların okul rehberlik programlarında ne kadar yer aldığını belirlemeye yönelik bir çalışma yürütmüşlerdir. Okul rehberlik programlarının incelenmesi ve yapılan içerik analizlerine göre “Merak, İlgi ve Güven” boyutlarına yer verilirken “Kontrol” boyutuna yönelik çalışmaların neredeyse hiç bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yeni hazırlanacak okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarında “karar verme, süreklilik, otonomi, kendine güven” becerilerine daha fazla yer verilmesi ihtiyacı olduğunu düşünmektedirler.

2.9.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Khan (2010), araştırmasında Pakistan’da okul düzeylerinde rehberlik hizmetlerinin önemi, mevcut durumu ve rolünü belirlemek ve öğrenciler için rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine dair önerilerde bulunmayı amaçlamıştır. Orta öğretimde çalışmakta olan 60 öğretmene uygulanan anket sonuçlarına göre ortaöğretim düzeyine uygun rehberlik birimleri ihtiyacı bulunmaktadır, öğrencilerin eğitimleri ile ilgili ebeveynler rehber öğretmenlerle görüşmelidir, öğrenciler rehberlik yardımıyla kendilerine uygun konuları seçerek daha yüksek başarı gösterebilirler, öğretmenler rehberlik ve kariyer danışmanlığı hakkında eğitim almalıdır, rehber öğretmenler iş ve eğitim arasındaki bağı tanımladığı takdirde öğrenciler konunun önemini daha iyi kavrayacaktır, rehber öğretmenlerin sorunlarla baş etme becerisi kazandırması sayesinde öğrenciler sorunlarını çözmede doğru yöntemleri kullanabilirler ancak rehberlik için okullarda sunulan kaynaklar yeterli değildir.

Studer vd. (2011), rehber öğretmenlere göre Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programının geliştirilmesini ve uygulanmasını kolaylaştıran ya da engelleyen faktörlerin neler olduğu belirlemek amacıyla okul danışmanlığı programı mezunlarına anket uygulamıştır. Araştırma bulguları, okul kademeleri arasında program değişimi ve destek hizmetleri konusunda anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Ayrıca ilkokulda çalışan rehber öğretmenler rehberlik ders saatini programlara dâhil etmede ve hesap verilebilirlik açısından veri toplama konusunda ortaokul ve lise psikolojik danışmanlarından önemli ölçüde farklılık göstermektedir.

Hatch vd. (2015), ASCA Ulusal Modeli program bileşenleri hakkındaki inançları ölçmek için geliştirilen Okul Psikolojik Danışmanlık Programı Bileşen Ölçeği (SCPCS) ile 2002 yılında yapılan araştırma sonuçları ile 2009 yılında araştırmacılar tarafından toplanan verilerin karşılaştırmasını yapmışlardır. Araştırmanın amacı güncel araştırma ile SCPCS’nin daha önce bildirilen araştırmalarının faktör yapısı, güvenirlik ve geçerlilik özelliklerinde benzerlik gösterip göstermediği ve ASCA Ulusal Modeli’nin tanıtıldığı günden günümüze rehber öğretmenlerin ölçek maddeleri hakkındaki inançlarının ne yönde değiştiğini belirlemektir. Araştırma sonuçları ölçeğin alt ölçeklerinin tutarlı ve güvenilir olduğunu göstermiştir. SCPCS’den 2002 yılında elde edilen sonuçlar rehber öğretmenlerin programda “veri kullanma” bileşenine programın diğer öğelerine göre daha az önemli bulduklarını gösterirken yapılan son araştırmada “verilerin program planlamasında kullanılması” ve “verilerin hesap verilebilirlik için kullanılması” ölçeklerinde dikkate değer değişiklik olduğu

görülmüştür. Araştırmacılar bu konuda okul danışmanlarının veri kullanmanın değerine öncelik vermeye başlamış olabileceğini düşünmektedir.

Lauterbach vd. (2018), son yirmi yılda gelişimsel rehberlik programları ve rehber öğretmenlerin durumlarını araştırmayı amaçlayan çalışmaların sentezlenip değerlendirilmesi üzerine bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma bulguları iş memnuniyeti, model oluşturma ve sonraki reform politikası, genel uygulama, belirli görev ve faaliyetler temaları olmak üzere 4 tema altında toplanmıştır. Program modeli oluşturulması ile ilgili öğretmenlerin görüşleri; alanda yaşanan değişimleri desteklemektedirler ancak vurgulanması gereken etkinliklere yönelik bir çalışma yoktur, her okul düzeyinde daha önemli hale gelen uygulamalar vardır, akademik becerilerin geliştirilmesi ve çeşitliliğin oluşmasını destekledikleri üzerinedir. Programların uygulanması ile ilgili öne çıkan durumlar: okullar uygulamaları artırdıkça olumlu sonuçlar almışlardır ve öğretmenlerin modelin uygulanmasına ilişkin algıları okul düzeyine göre farklılık göstermektedir. Öğretmenler genel olarak işlerinden memnun olmakla birlikte danışmanlık dışı görevlerle ilgilenmekten memnun değillerdir ve standartlara uygun olarak kapsamlı modelleri uygulamakta olan danışmanların raporları daha yüksektir. Belirli görevler ve faaliyetler teması ise modelin uygulanmasına dair bir standardın bulunmadığını, danışmanların danışmanlık dışı görevleri tercih etmemelerine karşın bu görevler için zaman harcadıklarını ve okul düzeyine göre zaman harcanan alanların farklılaştığını göstermiştir.

Brasfield vd. (2021), ASCA'nın rehber öğretmenler için önermiş olduğu, zamanlarının %80'ini öğrencilere yönelik yönlendirme ve destekleyici hizmetlere ayrılması ve ASCA Ulusal Modeli ile tutarlı olmayan danışmanlık dışı görevlerde bulunulmaması konusunda okullardaki mevcut durumu incelemeyi amaçlamışlardır. Rehber öğretmenlerin zaman tahsisinde danışmanlık dışı görevlerin, okulun özelliklerinin ve destekleyici hizmetlerin etkisinin nasıl olduğunu araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçları rehber öğretmenlerin zaman tahsislerinde sınıf seviyesi, standartlaştırılmış test koordinatörlüğü ve disiplin yönlendirmesi gibi danışmanlık dışı görevler, okula kayıt ve destekleyici personelin varlığından etkilendiğini göstermektedir.

Birdsong ve Yakimowski (2021) gerçekleştirdikleri çalışmada kapsamlı gelişimsel rehberlik programı uygulamasına yönelik desteği incelemek amacıyla Alabama Okul Danışmanlığı Üstünlük Programı ödülünü almaya hak kazanmış müdürler ve rehber öğretmenlerin algılarını ve deneyimlerini araştırmışlardır. Mesleki gelişim için okul danışmanlarının

ihtiyaçlarının değerlendirilmesine yönelik yapılan ankete verilen yanıtlar müdürler ve rehber öğretmenler arasında önemli bir fikir birliği olduğunu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığını göstermiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre program desteği için gerekli olan dört tema: savunuculuk, işbirliği, müdür-rehber ğretmen ilişkisi ve veri kullanımıdır.

Feirsen vd. (2021), 2016-2018 yıllarında New York Eyaleti Eğitim Departmanı'nın okul danışmanlığı uygulamalarında kapsamlı rehberlik modelini kabul etmesi sonrasında program modelinin önemli yönlerinin uygulanmasına ilişkin rehber öğretmenler, okul müdürleri ve okul psikolojik danışmanlığı denetçilerinden verileri toplayarak analiz etmişlerdir. Kapsamlı rehberlik programlarının anlamlı bir şekilde uygulanmasını sürdürmek ve başarılı olmak için okul müdürleri ve rehber öğretmenlerin işbirliği içinde olması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Heled ve Davidovitch (2022), İsrail'de COVID-19 salgını döneminde okul danışmanlarının nasıl bir role sahip olduklarını belirlemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Okul danışmanları, kriz öncesi dönemde gerçek ihtiyaç sahibi öğrencilere ulaşmayı engelleyen yoğun bir iş yüküne sahip olduklarını, pandemi döneminde ise daha belirgin sistematik bir çalışma tarzı elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu dönemde okulu bırakmak isteyen öğrenciler ve risk altında olan öğrencilerle başa çıkma görevinin de okul danışmanlarının sorumluluğunda olması iş yükü oluşturmaktadır. Bununla birlikte rutin günlük işlerine oranla çok daha fazla iş yükleri olduğunu bildirmişlerdir. Araştırmacılar, araştırma bulgularının okul danışmanlarının çalışma yapıları ve rolleri üzerinde gelecekte ihtiyaç duyabilecekleri durumlara işaret ettiğini ifade etmektedir.

Ngeno (2022), yapmış olduğu araştırmada Kenya'da gelişen rehberlik hizmetlerinin akademik ihtiyaçlara etkisinin ne olduğuna ilişkin ğrenci görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Öğrencilerin anket sorularına verdiği yanıtların tanımlayıcı ve çıkarımsal analizleri sonucunda rehberlik hizmetlerinin yerine getirilmesi ve akademik arzular arasında bir bağlantı olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin akademik ve kişisel gereksinimlerini karşılayabilmeleri için danışmanların iş yükleri azaltılarak onlara zaman kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca okulların psikolojik danışma ve rehberlik programlarının uygulanmasında tüm paydaşların rol aldığı çoklu yaklaşımlar önerilmektedir.

Ramírez García vd. (2023), öğrencilerin youtuber olma isteklerinin okula uyumlarına etkisini araştırdıkları bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. İlköğretim beş ve altıncı sınıf

öğrencileri ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %60,2'lik bir kesimi youtuber veya influencer olmayı tercih etmektedir. Sosyal ağların varlığı öğrencilerin okul bağlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin karar verme becerileri ve yaşam kariyerlerini planlamalarında etkilendikleri unsurları eleştirel bir şekilde değerlendirebilmeleri için öğrencilere yönelik mesleki rehberlik programlarının uygulanması gerektiğini ifade etmektedirler.

Yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalar genel olarak incelendiğinde okul rehberlik hizmetleri ve programlarının öğrenci, yönetici, öğretmen ve rehber öğretmenlerce değerlendirilmesinin yapılarak mevcut durumunun anlaşılmasına çalışıldığı görülmektedir. Araştırmalarda okul rehberlik programlarına ilişkin algılar, programların hazırlanması ve uygulanması sürecinde karşılaşılan güçlükler ve rehberlik hizmetlerinin durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Yurt içinde gerçekleştirilen araştırmalarda gelişimsel rehberlik yaklaşımına göre rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi çalışmalarına daha az rastlanmaktadır. Bu durum okul rehberlik hizmetlerinde yürütülmesinde uzun zamandır kullanılmakta olan KGRP Modeli'nin nasıl algılandığı ve çalışmalardaki etkisini incelemeyi gerekli kılmaktadır. Yapılan çalışmanın bu ihtiyaçtan hareketle okul rehberlik hizmetlerinin KGRP Modeli'ne göre değerlendirilmesi açısından bulgular ortaya koyması önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplamada kullanılan araçlar ve veri analizinde kullanılan yöntemlerle ilgili konulara dair açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada kamu ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan rehber öğretmenlerin Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri'ne ilişkin deneyimleri ve görüşlerinin incelenmesini amaçlayan nitel bir çalışmadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni doğrultusunda katılımcıların görüşleri alınmıştır. Olgubilim deseni olguyu deneyimleyen kişilerin görüşleri aracılığıyla bilgi edinmeyi amaçlayan nitel araştırma desenlerinden biridir (Ceylan Çapar ve Ceylan, 2022, s. 299).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılı kamu ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan rehber öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcılarını Sivas İli kamu ortaöğretim kurumlarına görev yapmakta olan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiş 30 rehber öğretmen oluşturmaktadır. Çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların %53'i kadın, %47'i erkektir. Katılımcıların görev yaptıkları okul türleri Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Anadolu Liseleridir. Katılımcıların okul türlerine göre dağılımı %27'i Anadolu İmam Hatip Lisesi, %10'u Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve %63'ü Anadolu Lisesidir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın veri kaynağını, araştırmacının hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, rehber öğretmenlerin Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri'ne ilişkin deneyimleri, değerlendirmeleri ve önerileri hakkında sorulardan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda rehber öğretmenlerin KGRP'nin okul rehberlik programları için katkılarına ilişkin görüşlerine, okul rehberlik programlarının hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi süreçlerinde karşılaştıkları durumların neler olduğuna, mevcut programların kullanılan model ile uygunluğunun nasıl olduğuna ve okul rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde dikkat edilmesi gereken noktaların neler olduğuna ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan toplam 8 sorudan oluşmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanmasında ilk olarak alan yazın taraması gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruların konunun tüm boyutlarını kapsamaları için alanında uzman kişilerin görüşleri alınmıştır. Görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi için gerçekleştirilen tüm süreçlerde Aksaray Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı'nda görev yapmakta olan 3 doçent ve 1 profesör düzeyinde öğretim üyesinin desteği alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun son şekli verilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya kaynaklık eden veriler, Aksaray Üniversitesi Etik Kurulu ve Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınması sonrasında 2023-2024 eğitim öğretim yılının güz döneminde araştırmacının hazırlamış olduğu yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Rehber öğretmenler ile birebir yapılan görüşmeler rehberlik servisi odalarında gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde katılımcılara araştırmanın amacı, araştırmaya katılımın gönüllülük esaslı olduğu ve görüşme kayıtlarının gizli tutulacağı konusunda açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşme kayıtları katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazı veya yazılı olarak toplanmıştır. Veriler toplandıktan sonra rehber öğretmenlerinin verdiği yanıtlar kontrol edildiğinde verilen yanıtların araştırmanın kapsamı ve amacına uygun olmadığı belirlenen 1 görüşme kaydı değerlendirmeye alınmamıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada ses kaydı ve yazılı olarak toplanan veriler bilgisayar ortamında metin haline dönüştürülmüştür. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi araştırılan konudaki olgu ve olayların altında yatan nedenlere odaklanmaktadır (Baltacı, 2019, s. 377). Araştırmaya dair verilerin tanımlanması sonucu birbirlerine benzerlikleri ve ilişkileri olduğu tespit edilen veriler ortak kavramlar ve temalar altında toplanır ve yorumlanır (Karataş, 2015, s. 70). Bu yöntem ile verilerin analizi dört adımda gerçekleştirilmiştir. Bu adımlar sırası ile verilere bir kod verilmesi, bu kodlardan kategori ve temalara ulaşılması, edinilen kod, kategori ve temalarda düzenlenmelerin gerçekleştirilmesi ve bulguların tanımlanarak yorumlanmasıdır. Rehber öğretmenlerden toplanan verilere ilişkin kodların oluşturulması, kodların kategorileştirilerek temalar altında toplanması sürecinde alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma probleminin çözümüne ilişkin verilerin analizi neticesinde elde edilen bulgular, araştırmanın soruları dikkate alınarak beş başlık altında sunulmuştur.

4.1. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'ne İlişkin Bulgular

Tablo 2. Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'nin Okul Rehberlik Programlarına Katkılarına İlişkin Görüşler

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
Katkılar	Öğrenci	Gelişim alanlarını geliştirme	10
		İhtiyaçları karşılama	10
		Gelişimsel özellikleri ve görevlerini destekleme	9
		Önleyici olma	7
		Öğrenci seviyesini dikkate alma	5
		Öğrenci çevresine destek olma	4
		Öğrenciyi merkeze alma	2
		Okula uyumu kolaylaştırma	1
	Öğretmen	Kanıtlanabilir bilgi sunma	3
		Organize olmayı sağlama	3
		Etkinlikler aracılığıyla çalışma	2
		İşbirliğini sağlama	1
		Öğrenci takibini sağlama	1
	Program	İşlevselliği artırma	2
		Güncellenebilir olma	1
		Sınıf rehberlik programları ile paralel olma	1
Toplam			62

Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Program Modeli'nin okul rehberlik programları için getirilerine ilişkin rehber öğretmenlerin görüşleri Tablo 2'de verilmiştir. Katkılar teması altında öğrenci, öğretmen ve program olmak üzere toplam 3 kategori oluşturulmuştur. Katkılar temasına ait 16 kod toplam 62 frekansa sahiptir. Öğrenci kategorisinin gelişim alanlarını geliştirme ve ihtiyaçları karşılama kodları en yüksek frekansa sahip kodlardır. Program modeline ilişkin Rehber öğretmenlerin görüşlerinden elde edilen kodlar ve bu kodlara ilişkin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir.

Öğrencilerin gelişim seviyelerindeki farklılığa dikkat edilmesi, tüm gelişim alanlarında öğrenciye bilgi ve beceri kazandırılması ve önleyici rehberlik çalışmaları ile öğrencilerin gelişimlerinin desteklenilmesinin okul rehberlik programlarına KGRP'nin önemli katkıları olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Adı gibi gerçekten kapsayıcı bir program öğrenciyi hem kişisel olarak değerlendiriyor hem mesleki anlamda değerlendiriyor ve öğrenci temelli bir yaklaşım ve daha çok etkinlik olarak bir yaklaşım olarak düşünüyorum bunu bu açıdan baktığımız zaman güzel ama bunun bir uygulamasına bakmak gerekiyor ama model olarak baktığımız zaman dört dörtlük diyebiliriz...” (K.7).

“...Öğrencinin tüm alanlarına etki etmeye çalışıyor. Kişisel sosyal, eğitsel ve mesleki. Rehberlik açısından düşündüğüm zaman öğrenciye kazandırılacak başka bir alan aklıma gelmiyor bu da kesinlikle büyük bir getiri. Bir de bu kişisel sosyal eğitsel ve meslekinin alt başlıklarına baktığınızda biz e-rehberlik üzerinden giriyoruz orada boşta kalabilecek başka bir şey yok...” (K18).

“...Biz programları hazırlarken bu modelden yola çıkarak bu hizmetlere de bayağı yer veriyoruz yıllık planda her sınıf düzeyinde önleyici rehberlik hizmetlerine bilgilendirme çalışmalarına yer veriyoruz. Farkındalık ve bilinç kazandırmak adına ve bunların sınıf seviyesine göre değişmesi bir avantaj...” (K5).

“...Okul öncesindeki bir etkinliğin birinci kademe ya da ortaokul kademesindeki öğrencilere faydalı değil zararlı bile olacağı o çocuğu geliştiremeyeceğini biliyoruz. Aynı şekilde ortaokul kademesindeki rehberlik kazanımları ve hedefleri lisedeki çocuklar için bağlayıcı değildir...” (K20).

“...Kapsamlı gelişimsel rehberlik modelinde aslında şöyle bir avantaj var kriz odaklı olmaktan çıktı, rehberliğin tarihine baktığımız zaman bir sorunla problemle karşılaşıldığı zaman rehberlik ihtiyaç duyuluyor gibi algılanıyordu şuanda gelişimsel modelde öğrencilerin gelişim dönemlerine göre ihtiyaç duyabilecekleri şeyleri önceden öngörüp ona göre bir sorun oluşmadan onunla ilgili bilgi veriyoruz sorun çözme kapasitelerini artırıyoruz yerine farklı beceriler elde etmeye çalışıyoruz öğrencilerimiz için...” (K.21).

Rehber öğretmenlerin KGRP'nin okul rehberlik programlarına katkıları için görüşlerinden biri de öğrencilerin gelişimsel ve kişisel ihtiyaçlarına dikkat edilmesi ve bunların giderilmesi için çalışma yapılmasıdır. Bu konuyla ilgili görüş bildiren rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Bu çocuklar gelişimsel görevlerini tamamlamaları gerekiyor, liseyle ilgili görevlerini tamamlayamazlarsa zaten mezun ettiklerimiz bir birey olamazlar, biz birey olmalarını istiyoruz, bağımsız karar vermelerini, hayatlarında belli noktalarda ben buradayım demelerini istiyoruz...” (K22).

“...Çocuğun dört yıllık lise hayatı boyunca her kademedede bile konular farklılaşıyor ve buna uygun rehberliğin yapılması, programların uygulanması elzem bir hale geliyor bu açıdan bizim bunları belirleyip buna özgü kendi isteğimiz ve çocukların ihtiyaçları doğrultusunda tercihlerimiz en azından onların gelişimi açısından uygun oluyor destekleyici oluyor diyebilirim...” (K26).

“...Geleneksel rehberliği düşündüğümüz zaman hep daha problemlili öğrencilere odaklanmak gerekiyordu, biz öğrencilerin gelişimlerini destekleyemiyorduk, ergenliği örnek verebiliriz öğrencilerin o konuda ihtiyacı olabiliyor bilme veya bir sorun...” (K13).

Rehber öğretmenlerin bazılarına göre KGRP Modeli tüm öğrencilere hitap etmesi, öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırması, öğretmen ve veliler ile çalışma yapması yönleriyle okul rehberlik programlarına katkı sağlamaktadır. Bu başlıklarla ilgili rehber öğretmenlerin ifadeleri ise şu şekildedir:

“...Aynı zamanda sadece öğrenciler için çalışmıyoruz veli ve öğretmenler için de çalışmalar yapıp öğrencileri dolaylı yoldan da katkı sunmaya çalışıyoruz bu anlamda getirileri var...” (K21).

“...Bu durum şunu kaldırdı tüm okullarda çerçeve plan uygulanmasını ortadan kaldırdı tüm okullarda farklı farklı programların uygulanmasının önünü açtı. Bu da büyük bir getiri veli öğrenci ve öğretmen için hem de okulun sonraki yıllarda da gelişimi için büyük bir avantaj diyebilirim...” (K18).

“...Tüm öğrencileri kapsamı, rehberlik yalnızca sorunlu öğrencilere yönelik değil, başarılı öğrencilerin de meslek ihtiyaçları var...” (K10).

“..Bu modelin okulumuz için getirileri öğrencilerin gelişim dönemlerini dikkate alarak okula daha iyi adapte olmalarını sağlamaktır...” (K.9).

KGRP Modeli'nin rehber öğretmenlerin çalışmalarına sağladığı katkılar ile ilgili görüşler; okul idaresi ve diğer öğretmenlere kanıtlanabilir veriler sunması, rehberlik faaliyetlerinin düzenli yürütülmesini sağlayan bir plana sahip olması, çalışmalarını farklı etkinlikler yardımıyla gerçekleştirmesi, öğrencileri tanıtmaya imkân sunması ve öğretmenlerle işbirliğini artırması olarak ifade edilmiştir. Rehber öğretmenlerin bu durumlara ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“...Okul öğretmenlerimiz hem eskiyi hem yeniye görmüşler ister istemez eskinin etkisinde kalma durumu var ama bu kapsamlı gelişimsel rehberlik programıyla model ile onu aşmış durumdayız, o nedenle bir avantajı var en azından elimizde bir veri olmuş oluyor birşeyleri sunarken modeli tanıtıyoruz bu sebeple bunları yapabiliyoruz diyebiliyoruz.” (K24).

“...Programlarda önceki yılları kontrol edip üzerine eklemeler yapıyoruz. Eğer rehber öğretmen sistemli ve düzenli ise işi devralmak ve devam ettirmek daha kolay. Model rehberliğin daha düzenli yürütülmesini sağlıyor...” (K16).

“...Bizim düşünemeyeceğimiz şeyleri bize yaptırıyor. Örnek vermek gerekirse dışarıdan bakıldığında zaman problem odaklı çalışmalar yapmaya okuldaki problemleri çözmeye yöneliriz genelde ama kapsamlı gelişimsel rehberlik modeli öğrencileri her anlamda geliştirmeye çalıştığı için bize farklı alanlara açılma ihtimali sunuyor...” (K8).

“...Burada öğrencilerin gelişim düzeylerine göre sınıf şube düzeylerine göre farklı etkinlikler farklılaştırılmış etkinliklerle velilere öğrencilere veya öğretmenlere yönelik şeklinde programımıza alıyoruz.” (K23).

“...Bunu sene başında yapıyor oluşumuz ve bunu yine okul müdürüyle idarecileriyle istişare şeklinde yapıyor oluşumuz büyük bir getiri. Bir de geleneksel de tek bir program üzerinden gibiydi okullara bir çerçeve program gönderiliyordu onun üzerinde öğretmen eğer oynama yaparsa yapıyordu ki birçoğu olduğu gibi uyguluyordu. Kendi okulunun öğrencilerinin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan...” (K18).

KGRP Modeli’nin okul rehberlik programları için katkıları üzerine rehber öğretmenlerin görüşleri ise programların uygulanabilirliğini artıran işlevsel bir yapı sağlaması, yeni gelişen durumlar karşısında güncelleme yapılabilmesi ve okul rehberlik programları ile sınıf rehberlik programlarının paralel bir şekilde yürütülmesine imkân vermesidir. Rehber öğretmenlerin bu konulara ilişkin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Öğrenci seviyelerine göre çalışma yapabilmek. Değişen ihtiyaçlara göre programın güncellenebilir olması. Kullanışlı olması...” (K1).

“...Kolaylık sağlama, işlevsel olma, her alana dair çalışma yapılması kapsamlı ve gelişimsel olması... Sınıf rehberliği ile okul rehberliği paralel hale geliyor model sayesinde ancak çok fazla detaylı olması bu detaylarda boğulmaya neden oluyor...” (K14).

Araştırmanın ilk alt problemi “KGRP’nin okul rehberlik programlarına katkıları nelerdir?” sorusuna yönelik rehber öğretmenlerin görüşleri genel olarak incelendiğinde; rehber öğretmenler için KGRP Modeli’nin okul rehberlik programlarına katkılarında öğrenciler için faydalı görülen özellikler daha öne çıkmaktadır. KGRP Modeli’nin öğrenciler için en çok katkı sağladığı düşünülen alanlar gelişim alanlarının geliştirilmesine destek olması, gelişimsel ve kişisel ihtiyaçlarının karşılanması, öğrencilerin gelişimsel özelliklerini dikkate alması ve görevlerini başarıyla geçmelerini desteklemesi ve kriz durumlarını önleyici rehberlik çalışmaları yapmasıdır. Bu durum okul rehberlik programlarında öğrencilerin gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına, tüm rehberlik alanlarında gelişimlerine dikkat edilerek öğrencileri koruyucu çalışmalar yapıldığını göstermektedir. Ayrıca öğrencilerin sınıf seviyeleri arasındaki farklılıklara dikkat edilmekte ve okula uyumlarını kolaylaştıracak çalışmalar yapılmaktadır. Bu süreçte veli ve öğretmenlerle de çalışmalar yapılarak öğrenciye dolaylı yoldan destek olunmaktadır.

KGRP Modeli'nin rehber öğretmenlere ve okul rehberlik programlarına sağladığı katkılarla ilgili bildirilen görüşler öğrenciler kategorisine göre daha az frekansa sahiptir. Rehber öğretmenlere sağladığı katkılar; paydaşlara kanıtlanabilir bilgi sunması, organize olmayı sağlaması, etkinlikler kullanılması, öğrencileri takip etmeyi kolaylaştırması ve işbirliğini sağlaması olarak ifade edilmiştir. Program modeli kapsamında yapılan ihtiyaç analizleri ve değerlendirmeler rehber öğretmenlerin gerçekleştirecekleri çalışmalara dayanak oluşturmakta ve çalışmaların yapılma nedenleri konusunda paydaşlara kanıtlanabilir bilgi sunmaya yardımcı olmaktadır. Programda tüm paydaşların görevlerinin belirtilmesi ve işbirliği içinde gerçekleştiriliyor olması organize olmayı, paydaşlarla işbirliğini ve öğrencilerin takibini yapmayı kolaylaştırarak rehber öğretmenlere fayda sağlamaktadır.

Okul rehberlik programlarına ilişkin katkıları; işlevselliği artırması, güncellemeye imkân vermesi ve sınıf rehberlik programları ile eşgüdümlü olması olarak ifade edilmiştir. Değişen durumlar karşısında program çalışmaları ve tarihlerini değiştirmeye imkân vermesi programların güncellenerek işlevsel bir forma kavuşmasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda öğrenciler için kazandırılacak bilgi ve becerilerin sınıf rehberlik programları ile destekleniyor olması sınıf rehberlik programları ile okul rehberlik programlarının uyum içinde yürütülmesini sağlamaktadır.

Rehber öğretmenlerin modelle ilgili görüşleri incelendiğinde öğrencilere sağladığı katkılar alanında daha fazla görüş bildirdikleri görülmektedir ancak program modeli ve rehber öğretmenlere sağladığı katkıların daha az koda sahip olmasının nedeni modelin öğrenciler için getirdiği yeniliklerin daha fazla ön plana çıkması olabilir. Mesleki kıdemi en fazla olan rehber öğretmenlerin program modelinin ülkemizde uygulanmaya başlandığı yıllarda çalışmaya başladığı görülmektedir. Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin daha önce kullanılan model ile yeni modeli karşılaştırabilmesi için herhangi bir deneyiminin olmaması, modelin programlara sağladığı katkılar hakkında pek fazla görüş bildirmemelerinin nedeni olabilir.

4.2. Okul Rehberlik Programlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi okul rehberlik programlarının hazırlanmasına yöneliktir. Araştırmanın ikinci alt problemi için rehber öğretmenlere 3 ana ve 4 sonda olmak üzere 7 soru yöneltilmiştir. Rehber öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlar üç tema altında analiz edilerek tablolastırılmıştır.

Programların hazırlanma sürecinde gerçekleştirilen adımların belirlenmesi için rehber öğretmenlere “Okul rehberlik programları nasıl hazırlanmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Rehber öğretmenlerin yanıtlarından edinilen bulgular Tablo 3.’te verilmiştir.

4.2.1 Okul Rehberlik Programlarının Hazırlanmasına İlişkin Bulgular

Tablo 3. Okul Rehberlik Programlarının Hazırlanma Aşamalarına İlişkin Görüşler

Tema	Alt Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Programların Hazırlanması	Planlama Aşaması	İhtiyaç Analizi	RİBA uygulama	19
			Eski programı değerlendirme	6
			Gözlem sonuçlarını dikkate alma	3
			Envanterler kullanma	5
			Okul kültürüne dikkat etme	3
		Hedef Belirleme	RİBA sonucundan hedef seçme	16
			RİBA sonucundan farklı hedef seçme	3
	Tasarlama Aşaması	Çalışmaların Planlanması	Hedefe yönelik çalışmalar eklemeye	20
			Ekstra çalışmalar eklemeye	11
			Öncelikli çalışmalar eklemeye	5
			İş akış çizelgesine uyma	3
			Etkinlik kitabından seçme	1
			ÖKH uygulamalarını eklemeye	1
		RHYK Toplantıları	Değerlendirme yapma	8
			Okul rehberlik programını sunma	7
		RAM	Onaya sunma	2
Toplam				113

Programların Hazırlanması teması altında planlama aşaması ve tasarlaması aşaması olmak üzere iki alt tema oluşturulmuştur. Planlama aşaması ihtiyaç analizi ve hedef belirleme; tasarlama aşaması etkinliklerin seçilmesi, RHYK Toplantıları ve RAM olmak üzere beş kategori oluşmaktadır. Bu kategorilerde yer alan 16 kod toplam 113 frekansa sahiptir. Tablo 3’te görüldüğü üzere rehber öğretmenlerin program hazırlama adımlarına ilişkin görüşlerinde en yüksek frekansa sahip kod hedefe yönelik çalışmalar eklemedir. Okul rehberlik programlarının büyük bir kısmını alan hedefler ile ilgili çalışmaların eklenmesi rehber öğretmenlerin çoğunluğu tarafından ifade edilen adımdır. Okul rehberlik programlarının hazırlanması adımlarına ilişkin rehber öğretmenlerin görüşlerinden

oluşturulan kodlar ve bu kodlara ilişkin rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

Programın hazırlanması aşamasındaki adımlar dikkate alındığında rehber öğretmenlerin ilk olarak ihtiyaç analizini gerçekleştirmek amacıyla RİBA uygulamalarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Program hedeflerinin belirlenmesi ve öğrenci ihtiyaçlarının tespit edilmesi maksadıyla Mayıs ayında RİBA uyguladıklarını belirten rehber öğretmenlere ait alıntılar şu şekildedir:

“...Mayıs ayı gibi öğrencilerimize RİBA’lar uygulanır. Bu anketler ile öğrencilerimizin ihtiyaçları beklentileri belirlenir...” (K9).

“...İhtiyaç analizleri Mayıs aylarında yapılıyor. Veli, öğretmen ve öğrencilere uygulanır. İhtiyaçlar belirlenir...” (K11).

“...Bizim için yıllık planlarda Mayıs ayı RİBA ayıdır, rehberlik ihtiyaçları belirleme anketi. Bunu hem öğrenci, öğretmen hem de velilere uyguluyoruz idareciler de dâhil...” (K18).

Yeni programların hazırlanmasının planlanmasında önceki yılın programında gerçekleştirilemeyen çalışmaların veya tamamlanmayan ihtiyaçların değerlendirilmesini yaparak ihtiyaç analizini gerçekleştiren rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Eğer okulu tanıyorsak birkaç yılımız geçmişse geçmiş yıllardaki yaşadığımız problemler sıkıntılar programların avantajları dezavantajları göz önünde bulundurularak yeni yılki çalışmalarımız planlanıyor...” (K8).

“...Bunun dışında nelere dikkat ediyoruz. Örnek veriyorum okulumuz lise olduğu için bir önceki sene üniversite sınav başarısına bakıyoruz mesela il genelinin altında mı kalmış ortalamayı yakalayabilmiş mi ya da geçen seneki öğrenci görüşmelerini daha çok nasıl yapmışız?...” (K17).

İhtiyaç analizini yaparken RİBA sonuçlarında çıkmayan ancak gözlemlemiş oldukları problemleri ve ihtiyaçları programa dâhil eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Mesela öğrenciler ve öğretmenler geçiştirebiliyor RİBA anketlerini böyle bir durum olduğunda hocamla birlikte inisiyatif alıp ki hocamla yıl boyu öğrenci görüşmelerinde veli görüşmelerinde öğretmen yönlendirmelerinde bu konuları gördük ama RİBA’da çıkmamış...” (K20).

“...Doğrudan ya da dolaylı öğretmenlerin görüşlerini alıyoruz zaten bize bir öğrenci yönlendirdikleri zaman bahsettikleri sorunlardan yola çıkarak ihtiyacı görüyoruz...” (K26).

Öğrenci ihtiyaçlarının belirlenebilmesi için yıl içinde yapılan envanter ve test çalışmalarının sonuçlarını dikkate alarak ihtiyaç analizi gerçekleştiren rehber öğretmenlerden K8 ve K15’in görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Rehberlik programlarımızı genellikle okulda ilk defa çalışmaya başladıysam ihtiyaç analizini yaparım, ihtiyaç analizimi yaparken RİBA lar haricinde farklı okuldaki problemleri, farklı açılardan tespit edecek envanterler kullanarak okulu tanımaya çalışırız, öğrencileri tanımaya çalışırız, risk grubu öğrencileri tanımlamaya çalışırız ve okulun içinde bulunduğu problemlere yönelik ön veriler topladıktan sonra bunları planlarımızda yer veririz genelde...” (K8).

“...Bireyi tanıma teknikleri kullanıyoruz; yaşam penceresi, öğrenci tanıma formu, kimdir bu, kime göre ben neyim, otobiyografi ve okul risk haritası ile öğrencileri tanıyoruz RİBA larından alınan sonuçlar özel hedefler konusunda önceliği nereye vereceğimizi gösteriyor...” (K15).

Yukarıda bahsedilen ihtiyaç analizi yöntemlerinden farklı olarak bazı rehber öğretmenler okulların eğitsel, kişisel-sosyal ve mesleki profillerine göre ihtiyaçlarını belirlemekte ve programlarına eklemeler yapmakta. Bu konuda rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Bunlardan elde edilen sonuçlara göre programlarımızı hazırlıyoruz bir de zaten okulun kendi kültürü de oluyor mesela çok başarılı bir Anadolu Lisesi eğitim odaklı plan istiyor daha sosyoekonomik bir okul daha çok kişisel sosyal alanlarda etkinlik hazırlanmasını istiyor...” (K7).

“...Okul zaten kendini belli ediyor, baktığınız zaman okul profili yaşanan disiplin sorunları öğretmenlerin bize geldiği danışmak istediği mevzular velilerin gelip bizimle konuşmaları öğrencilerin gelip şikâyetleri ya da anlattıkları bize bir fikir veriyor, kafamıza göre değil...” (K26).

Okullarının özel hedeflerini belirlemede rehber öğretmenlerin çoğunluğu RİBA sonucunda otomatik belirlenen sonuçları hedef olarak seçmektedir. Bu konuda rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarında aşağıda yer verilmiştir:

“...RİBA çalışmaları ile rehberliğin en az gerçekleştiği, en eksik kaldığı başlıklar tespit edilir ve bunlara göre hedefler belirlenir...” (K1).

“...Okul rehberlik programlarımızı genel hedeflerimiz var, yerel hedeflerimiz var, özel hedeflerimiz var onlara bakıyoruz onları da ihtiyaç RİBA larla belirleniyor özel hedef...” (K4).

“...Rehberlik programlarımız geçen seneye kadar biz bakanlık düzeyinden bir hedef geliyordu Sivas il milli eğitim ram işbirliği bünyesinde bir yerel hedef belirleniyordu biz de özel hedef belirliyorduk iki tane. Geçen sene ile beraber yapılan RİBA sonuçlarından hareketle hedefler otomatik belirleniyor...” (K25).

Özel hedeflerin belirlenmesinde RİBA sonuçlarının otomatik verdiği hedeften farklı bir hedefi veya başka bir çalışma sonucu elde edilen hedefi seçen rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Sonuçlarda yüksek çıkan maddelerden hedefler belirleriz eğer maddeler birbirine yakın çıkarsa farklı bir alandan hedef belirleriz...” (K14).

“...Kişisel sosyal ve eğitsel ve mesleki hedefleri eşit sayıda dağıtmaya çalışıyoruz ama RİBA lara bağlı kalarak...” (K18).

“...Genel olarak bir hedefimiz belirleniyor ülke genelinde il genelinde yine bir hedefimiz belirleniyor okulumuzda da rehberlik ihtiyaçları belirleme anketleri ve paydaşların görüşlerine dayanarak iki tane özel hedef belirliyoruz...” (K21).

Rehberlik programlarının tasarlanması aşamasında ilk olarak rehberlik çalışmaları için etkinliklerin seçilmesi ve plana yerleştirilmesi adımı gerçekleştirilmektedir. Öğrenci, öğretmen ve veliler için hedeflere yönelik çalışmaların yıllık plana yerleştirilmesi ile ilgili görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Sonrasında bizim seçtiğimiz programa eklediğimiz konular genelde mesela okul kademesi çok önemli öğrencinin gelişim özelliği yaşı, ihtiyacı önemli mesela liselerde çok çalıştığımız alan mesleki rehberlik alanı oluyor. Programa o şekilde ekliyoruz. RİBAların sonuçlarına bakıyoruz hangisinde ihtiyaç daha fazla ise ona göre ve MEB ile RAM’ın koyduğu hedefler doğrultusunda programı oluşturuyoruz...” (K4).

“...Kendi planlarımızı e-rehberlik üzerinden yerel genel ve özel hedeflere göre dört hedefimiz var, veli öğretmen ve öğrenci ayağına en az ikişer tane olacak şekilde ne yapmak istiyorsanız seminer mi yapmak istiyorsunuz ya da yayın hazırlamak mı istiyorsunuz veya video görsel farklı bir görsel çalışma mı yapmak istiyorsunuz, gezi olabilir konuyla hedefle alakalı ya da meslekse dışarıya yönelik tanıtım mı bunları biz belirliyoruz. Hedef sabit yapacağımız çalışma okulumuza özgü...” (K19).

“...Oradan çıkan sonuçlara göre hedef belirleniyor genel ve yerel hedefleri de dahil ederek her gruba çalışma koyuyoruz...” (K27).

Rehberlik programlarının büyük bir kısmını hedeflere yönelik veli, öğretmen ve öğrenci çalışmalarının kapladığını dile getiren rehber öğretmenler kalan zamanlara ihtiyaç gördükleri ekstra çalışmaları ekleyerek programı hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Zorunlu olarak yapmamız gereken şeyleri çıktıktan sonraki kısımda da zamanım kaldığı kadarıyla ki bazen planda çok dolu olabiliyor kendi yapmak istediğim çalışmaları koyuyorum. Bunlar mesela anket olabilir Başarısızlık nedenleri anketleri, devamsızlık nedenleri anketleri gibi...” (K2).

“...Kendi özel çalışmalarımızı da eklediğimiz bir programımız var işte etkinlikleri de mecburen koymamız gereken bir sistematik içinde devam ettirmemiz gereken bir sistem çerçevesinde hazırlıyoruz...” (K6).

“...Programı hazırlama sürecinde biz ihtiyaçları gördüğümüz için destek görüyoruz, idare olsun Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonu olarak toplandığımızda belli başlıklar altında konuşuyoruz zaten bu hedefi belirlerken biz idare ile istişare yapıyoruz ama özel hedefi belirledik hep buna mı özgü hayır mesela akademik başarıyı artırma konusunu da ekliyoruz yalnızca hedefe yönelik hareket etmiyoruz...” (K26).

Yıllık planda yer alan bir diğer çalışmalar ise kurumların hazırlamış olduğu projelerle ilgili etkinliklerdir. Bu projelerin uygulanma tarihleri konusunda rehber öğretmenlere bir seçenek sunulmadığı için yıllık planlara öncelikli olarak eklendiği görülmektedir. Bu konuyla alakalı rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarını aşağıda yer verilmiştir:

“...Büyük ihtimalle herkesinki farklıdır da ben de kendimce öncelikli olarak ay ay gitmiyorum ama şöyle yapıyorum yapmam gereken net çalışmaları öncelikli giriyorum

mesela işte bizim ne vardır Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Planı mücadele çalışmaları kapsamında yapmamız gereken sunum seminerler var onları hangi aylara denk geliyorsa onları giriyorum...” (K2).

“...Sonrasında iki üç hafta hangi hedefi hangi aya koysak daha iyi olur, sabit kesin her yıl yapmamız gerekenler nelerdir. Mesela her yıl kesinlikle Türkiye Bağımlılıkla Mücadele [TBM] Eğitimleri kapsamında onu yapmamız gerekiyor her sene aralık ayını ona ayırıyoruz bunun gibi birkaç sabit yerler var...” (K18).

Okul rehberlik programlarının yoğunluğu nedeniyle zorunlu olarak adlandırılan çalışmaların eklenmesinin ardından zaman kalırsa öğrenci kişilik hizmetlerine yönelik çalışmaları eklediğini ifade eden K2’nin görüşme alıntısı şu şekildedir:

“...Sonra sosyoekonomik çalışmalarımız var sağlık taramaları falan var bunları zaman kalırsa eğer ki bunları yerleştiriyorum...”

Yıllık planlarda bir eksiklik yaşanmaması için RAM’ın gönderdiği İş Akış çizelgesini dikkate alarak hazırladıklarını ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Programlar için RAM’dan çerçeve veriliyor hedefler için ne kadar etkinlik plana koyulması gerektiğini söylüyorlar, genel, yerel ve özel hedeflerin hepsinden gözümüzden kaçmasın diye her alandan koymamız gerektiğini söylüyor bir çerçeve gönderiyorlar biz de buna uyarak öğrenciye veliye veya öğretmene programımızda yer veriyor ve o şekilde destek alıyoruz...” (K13).

“...Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde bir İş Akış Yönergesi var Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Müdürlüğü’nün hazırladığı. Biz bu yönergeye uygun olarak şu şekilde çalışmalar hazırlıyoruz...” (K21).

Yıllık planda yer alacak etkinlikleri etkinlik kitabından seçmemenin bir sorumluluk olduğu ve diğer öğretmenlere iş yükü çıkaracağı görüşünde olan K22’nin bu nedenlerle yıllık plan etkinliklerini etkinlik kitabına bağlı kalarak seçtiği görüşme alıntısı şu şekildedir:

“...Rehberlik planı RİBAlardan sonra ona uygun etkinlikler seçiliyor psikososyal etkinlik zorunlu olarak konulması gerekiyor. Biz başka etkinlik seçemiyoruz, etkinlik kitabından başka dışarı çıkma daha doğrusu öyle bir sorumluluk altına girmeyi de düşünmedim, başka bir yerden etkinlik bulayım zaten öğretmenlerimizin yükü fazla bir de bu etkinliği yapın diyemem...”

Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonunda okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin komisyon üyeleri ile yapılan değerlendirmelere işaret eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarında aşağıda yer verilmiştir:

“...Programı hazırladığımızda idareye sunuyoruz onlar da dikkatle inceliyor, komisyonlarda da öğretmenlerin görüşleri alınıyor ve onların kararları mutlaka programa ekleniyor...” (K16).

“...Burada çıkan sonuçları okul idaresi ve RHYKlarla paylaşıyoruz. Buna göre söz gelimi sınav kaygısıyla ilgili eğer öğrencilerden velilerden talep gelmiş ve en yüksek oran oysa bu seneki hazırlayacağımız planda biz o etkinliklere yer veriyoruz veya okul amacı olarak onu belirliyoruz ve ona dönük etkinlikleri alıyoruz. Rehberlik hizmetleri

yürütme komisyonuna onu tablo halinde verdikten sonra onu da dikkate alıyorlar. Toplantı sırasında işte müdür bey başkanlığında yaptığımız yürütme kurulunda onlar da sonuçları inceliyorlar kendileri o seneyi değerlendiriyorlar ve şununla ilgili de etkinlikleri de biraz daha verelim gibi örnekler...” (K23).

Rehber öğretmenler RHYK toplantılarında okul rehberlik programlarının işbirliği içinde hazırlanmadığını, Rehber öğretmenlerin hazırladığı programların diğer üyelere sunumunu gerçekleştirdiklerini ifade ettikleri görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Ufak şeyler oluyor RHYKlarda genelde bize bırakılıyor, daha doğrusu bizim programı hazırlayıp bizim orada sunmamız ve orada ufak değişiklikler yapılması gibi bir süreç isteniyor, beklenen aslında bu şekilde oluyor...” (K24).

“...Program hazırlamada da genelde biz psikolojik danışmanlar hazırlıyoruz sınıf öğretmenlerinin bir etkisi olmuyor açıkçası ancak resmi olarak yazılara görüş birliği vardır diyoruz...” (K25).

Okul rehberlik programlarının hazırlanmasının son adımı olarak idarenin onaylamasının ardından programın değerlendirilerek dönüt ve düzeltme için RAM’a gönderildiğini belirten K11 ve K27’nin görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir:

“...RAM’a gönderildikten sonra hedefler ve çalışmalar kontrol listelerine göre değerlendirilir ve program için bir dönüştü bulunulur, uygundur ya da düzeltilecek yerler var gibi...” (K11).

“...Plan hazırlayıp idare ve RAM’a gönderiyoruz...” (K27).

Okul rehberlik programlarının hazırlanması sürecine ilişkin rehber öğretmenlere yöneltilen “Okul Rehberlik Hizmetlerinin yürütülmesi için okul rehberlik programları nasıl hazırlanmaktadır?” sorusuna alınan yanıtlar genel olarak incelendiğinde; rehber öğretmenlerin tümü program hazırlama sürecinde RİBA’nın uygulaması, RHYK toplantısında değerlendirme yapılması, özel hedeflerin belirlenmesi, hedeflere yönelik çalışmaların programa eklenmesi ve programın onay için RAM’a gönderilmesi adımlarını gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. RİBA Formlarının uygulanmasından programın RAM’a gönderilmesine kadar izlenen adımlar tüm okullarda aynı şekilde yürütülmektedir ancak rehber öğretmenlerin büyük bir kısmı bu süreçte daha önemli gördükleri adımlardan söz etmiştir. Program hazırlama sürecindeki temel adımların tüm rehber öğretmenler tarafından gerçekleştirilmesi nedeni ile bu adımların üzerinde durulmayarak farklılık gösteren durumlardan bahsedildiği düşünülmektedir.

Rehber öğretmenlerin bazıları program hazırlarken ihtiyaç analizinde farklı bir yöntem kullanmakta ve/veya RİBA sonucundan farklı bir hedef belirlemektedir. İhtiyaç analizi ve hedef seçme işleminde daha az inisiyatif alınarak farklı çalışmalar yapılması veya hedef seçilmesinin nedeni bu duruma ilişkin açıklama yapma gereksinimi duyulmasından

kaynaklanıyor olabilir. Rehber öğretmenlerin çoğunluğunun ifadelerine göre programın hazırlama sorumluluğu tamamen rehber öğretmene bırakılmıştır ve hazırlanan programla ilgili değerlendirme yapma ve dönüt alma amacıyla RHYK toplantılarında programın sunumu yapılmaktadır. Bu durumdan ise rehber öğretmenlerin programların hazırlanması sürecinde RHYK üyelerinden istenilen düzeyde destek görmediği anlaşılmaktadır.

Program çalışmalarının seçilmesi ve planlanması sürecinde hedeflere yönelik çalışmaların yıllık planın büyük bir bölümünü kapsadığı görülmektedir. Bu nedenle rehber öğretmenler planlarını hazırlarken hedefe yönelik çalışmalar ve öncelikli çalışmalar olarak ifade ettikleri çalışmaları plana yerleştirmekte sonrasında kalan zamanlarını ihtiyaç gördükleri diğer çalışmalara ayırmaktadır. Rehber öğretmenlerin etkinlikleri gruplandırarak yıllık takvime yerleştirdiği görülmektedir. Okul rehberlik programlarında gerçekleştirilmesi planlanan çok fazla etkinlik olması, bunların öncelik sırasına konulmasında güçlük yaşanması ve yıl içinde karşılaşılabilecek belirsiz durumlar nedeniyle rehber öğretmenlerin programları planlarken bu yöntemi kullandığı düşünülmektedir.

4.2.2 Programları Değerlendirmenin Yeni Programlara Katkılarına İlişkin Bulgular

Tablo 4. Önceki Programın Değerlendirilmesinin Yeni Hazırlanan Programa Katkılarına İlişkin Görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Değerlendirme Yapmanın Katkıları	Program	Programın Uygulanabilirliğini Artırma	9
		Programın Etkililiğini Artırma	8
		Sorunları Tespit Etme	7
		Tekrarı Önleme	5
		Tarihleri Düzenleme	3
	Rehber Öğretmen	Yeni Programa Fikir Verme	2
		Performansı Değerlendirme	3
		Öğretmenlerle İşbirliğini Artırma	2
		Okulu Tanıma	1
	Öğrenci	Etkili Çalışmaları Dikkate Alma	4
		Öğrenci ihtiyaçlarını Tespit Etme	3
		Riskli Konulara Ağırlık Vermeme	2
Toplam			49

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin program hazırlamanın son adımları olan değerlendirme ve geliştirme basamaklarını nasıl gerçekleştirdiklerini belirlemek için

“Önceki programların değerlendirilmesinin yeni programa katkıları nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 5’te yer verilmiştir. Önceki programın değerlendirilmesinin yeni programa katkıları temasına ait kodlar toplam 49 frekansa sahiptir. Tablo 5’te görüldüğü üzere rehber öğretmenlerin yanıtlarından program, rehber öğretmen ve öğrenci olmak üzere 3 kategori oluşturulmuştur. Program kategorisinde yer alan programların uygulanabilirliğini artırma kodu en yüksek frekansa sahiptir.

Rehber öğretmenlerin değerlendirme aşamasında en çok programların değerlendirilmesi üzerinde durduğu görülmektedir. Mevcut programda yer alan çalışmaların uygulanma durumları ile ilgili yaşanan durumları tespit etmenin yeni programın uygulanabilirliğini artırmaya katkı sağladığını ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Önceki programda uygulayamadığımız, uygulamada sıkıntı gördüğümüz şeyleri yeni programa koymuyoruz bu nedenle mutlaka önceki programları gözden geçiriyoruz. Gerçekten uygulanabilir mi, geçen yıl sorun yaşadık mı bu konuda onları gözden geçirip programı hazırlıyoruz veya ekstra eklememiz gereken ne var geçen yıl eksikliğini yaşadığımız sonradan eklediğimiz şeyler oluyor. Onları eklemeye çalışıyoruz bu şekilde ne eksik ne fazla gözden geçiriyoruz...” (K13).

“...Birbirini tamamlayan çalışmalar koyuyoruz etkinlikleri yerleştirirken özellikle sınıf rehberliği etkinliklerinde. İşlevsel olmalı bazı etkinlikler için süre yeterli olmuyor yeni planda onlara dikkat ediyoruz...” (K14).

“...Sonuçta programı uygularken belli olumlu olumsuz yönlerini görüyorsun uygulanabilirlik uygulanmazlık durumlarını gözlemliyorsun ve uygularken de süreçte bazı olumlu bazı olumsuz yönlerini görüyorsun buna yönelik giderme yapabilirsin geçen sene bu sıkıntıyı yaşamıştım bu sene bu sıkıntıyı yaşamamak için buna dikkat etmem lazım, bunu yapmamamız lazım gibi dönütler alabiliyorsun. Bu anlamda eski programlara bakıp yeni programlar hazırlarken olumlu etkisi olur...” (K26).

Programın genel uygulanabilirliğinin yanı sıra yapılan çalışmalardan alınan verimin değerlendirmesini yapmanın ve çalışmaları öğrenciler için etkili hale getirmenin katkılarına değinen rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir:

“...Kullandığım bir sunu mesela bu profile uygun değil diye etkinliği başka biriyle değiştirmek ya da yöntemi değiştirmek gibi veya oryantasyonda kullandığımız etkinlikleri gerek göremediğimde kaldırırım diye bir kıyaslama yapıyorum...” (K6).

“...Bunun dışında bir de şöyle bir durum var orada bir gözden geçirme durumu olduğu için insan konunun işlenişini gözden geçiriyor. Meslek tanıtımı eklemiştir programa değerlendirmesini yaparken şunu tartışıyoruz aramızda anlattık geçtik mi sadece verimli oldu mu sanki pek tadı olmadı, seneye aynı şeyi yaparken seminer şeklinde değil de bir meslek elemanını davet etme ya da atölye çalışması gibi bir koridoru meslek koridoruna dönüştürme gibi biraz daha farklı bir etkinlik yapalım şeklinde de o konuda fikir verecek şekilde değerlendiriyoruz...” (K17).

Yeni program geliştirme çalışmalarında etkinliklerin uygulanmasını veya etkililiğini aksatan problem durumlarını tespit ederek yeni yöntemler denemenin sağladığı katkıdan bahseden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Önceki programda eğer eksiklik varsa ya da bir şeyi fazla koyduysam örneğin geçen sene verimli ders çalışma ya da akademik başarı için üç dört tane etkinlik eklemiştir, bu biraz fazla oldu, kişisel sosyal kısımda çocukların iletişim becerileri kısmını koysam daha faydalı olurdu gibi geçmiş programları değerlendirmek faydalı oluyor. Eksiklik ya da fazlalıklar için...” (K19).

“...Orada bu aksayan yönlerimizi görebiliyoruz, veliye seminer koymuşuz gelmemiş yeni yılda velinin buraya gelmesi için ne yapılabilir. Birde realite kapsamında değerlendirilmek lazım bizim veliyi buraya getirmemiz çok zor bir kere mesafe var birçoğu çiftçi zaten diyor ki şunu yapmam lazım bir de mesafe var gitmesi gelmesi zor. Aksayan yönleri belirlemek şu açıdan da iyi oluyor niye yapmamışız öğretmenle ikili ilişkiden dolayı dersi alamamışım bunu düzeltirsek düzelir gibi...” (K24).

Farklı yıllara ait programlarda yer alan etkinlik çalışmalarının değiştirilmemesinin öğrencilerin sıkılmasına neden olduğunu ve bu durumun önüne geçmek amacıyla rehber öğretmenler programları değerlendirirken çalışmaların tekrar etmemesine dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir:

“...Aynı konuların verilmesi çocukları sıkıyor mesela. Bunu pandemi de uzaktan da yaptı öğretmenler psikososyal etkinlikler vardı belki bilirsiniz bu şeyde de 6 Şubatta da yapıldı. Benzer etkinlik olunca biz bunu yapmıştık zatene döndü...” (K3).

“...RİBA’da çıksa da aynı konuyu tekrar tekrar vermeyi doğru bulmuyorum. Öğrenciler sıkılmaya başlıyor. Değerlendirmeler ile aynı etkinlikleri tekrar koymaktan kaçınıyoruz...” (K12).

Öğrenciler için etkili olduğu düşünülen ve bu konuda olumlu dönütlerin olduğu etkinliklerin değerlendirmelerde göz önüne alınmasının yeni programlara katkısının olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarında aşağıda yer verilmiştir:

“...Daha çok mesleki çalışma yaptığımız için bakıyoruz geçen sene kaç öğrenciye ulaştığımız kaç öğrenci nereye yerleşmiş, üniversiteye başlayan öğrencilerimize bakıyoruz programa böyle bakıyoruz faydalı görülen şeyleri ekliyoruz, öğrencilerden aldığımız görüşlere göre. Geçen sene kariyer günleri yapıldı uzmanlar geldi öğrenciler bu etkinliği baya benimsedi sevdiler o şekilde onları programa ekliyoruz, kariyer çalışmalarını...” (K4).

“...Bizim geçen yıl yapmış olduğumuz bazı uygulamalardan çok verim aldık ve bu milli eğitim ve idare tarafından da çok beğenildi biz o uygulamaları farklı sınıf seviyelerinde sürekli devam ettiriyoruz, dönütler ve sonuçlar çok iyi geliyor. Olumlu uygulamalar oluyor ilk defa uyguladığımız o senenin programında yer alıyor, olumlu bir şey sağlarsak dönütü o uygulama aynı şekilde devam ediyor bozmadan...” (K8).

Programda yer alan çalışmaların içerik ve yöntemleri kadar çalışmalarının tarihlerinin de öğrenciler için verimli olacağı zamanlarda olması gerektiğini düşünen rehber öğretmenlerin bu konuyla ilgili görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Tabi ki hepsi bir deneyim sonuçta uyguluyorsun sonrasında nereye ne koymalıyım hangi ayda daha verimli olur bunları analiz ediyorsun. Bu da kolaylık sağlıyor, zorluktan ziyade. Mesela biz iki üç yıl önceydi sanırım sınav kaygısını 12. Sınıflara kasım ayı gibi vermiştik ama oysaki sonradan sene sonuna doğru sınav yaklaştıkça sınav kaygısının arttığını fark ettik ve tekrar bir seminer vermek zorunda kaldık ve bunun yerine dedik ki sınav kaygısını kasım ayına koymak yerine nisan ayına koyalım. Bu bizim için büyük bir kolaylık sağladı...” (K18).

“...Mesela şu oluyor ara tatilden önceki haftalar sınav haftası olarak belirleniyor eski programlar için şöyle bir değişiklik yaptım, ara tatil öncesindeki hafta sınav haftası olduğu için sınıfa girdim sınır koyma davranışı ile ilgili bir çalışma yapacağım eğer öğrenciler sonraki saatlerde dersi var sınava çalışmak istiyorlar benim anlattığım hiçbir şey umurlarında olmuyor o haftaya ona göre bir çalışma koyuyoruz ne yapacağız deneme sınavı belki onu koyuyoruz o herhangi bir yönden benim anlatacağım sunumlarla vs ilgisi olmadığı için veya o haftayı daha basit çalışmalarla geçiştiriyoruz ben o haftaya çok önemli bir şeyi koymuyorum daha önce denedik anlattırmadılar. Sınav haftasında farklı bir şey koymak gerekiyor sınav kaygısı mesela...” (K24).

Programları değerlendirmenin rehber öğretmenler için katkılarının performanslarını değerlendirmek olduğunu ifade eden öğretmenlerin görüşme alıntılarında aşağıda yer verilmiştir:

“...Eski programlara bakmak eksik taraflarımızı görmemizi sağlıyor ancak ihtiyaçlar ve hedef kitle sürekli değişim halinde olduğu için geçen yılın programında görülen eksiklik bu senenin programına olduğu gibi entegre edilemez...” (K1).

“...Hatalarımdan ders çıkarmamı buna göre revize etmemi sağlıyor...” (K28).

Mevcut programların değerlendirilmesinin yeni program hazırlanırken rehber öğretmenlere sağladığı katkılarda biri de yeni hazırlanacak program için yol göstermesi ve fikir vermesidir. Bu konuyla ilgili K11 ve K15’in görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Bir önceki sene programda yapılan değerlendirmeye göre ihtiyaçları tekrar koyuyoruz, ikinci dönemin sonunda öğretmenlere sunuyoruz ve eksiklik aksaklıkları görüyoruz bu da yeni programa dayanak sağlıyor...” (K11).

“...Eski programın eksik yanlarını görmek, nelere dikkat edileceğini görmek ve yeni programa fikir vermesi açısından önemli...” (K15).

Programı değerlendirirken RHYK üyelerinin fikirlerinin alınmasının rehber öğretmenler ile komisyon üyelerinin arasındaki işbirliğini artırdığını ifade eden K2’nin görüşme alıntısı ise şu şekildedir:

“...Oluyor çünkü toplantıda muhakkak gündem maddesi olarak bunu koyuyoruz öğretmenlerin orada görüşlerini bildirdiği için şu da olsaydı dedikleri şeyi muhakkak plana koymaya çalışıyorum. Mesela şu profil anketini önceki yıllara hep bu zamanlarda uyguluyor oluyordum ama geç kalıyordu o yüzden bu sene ekimin içinde uygulamayı bitirdim iyi oldu bizim içinde öğretmenler için de bu geri dönütün sonucuydu...” (K2).

Program değerlendirmesi yapmanın görev yapılan okuldaki ilk yılda okulun profilini ve öğrencileri tanımaya yardımcı olduğunu düşünen K16’nın ifadesi şu şekildedir:

“...Önceki yılların çalışmalarını gördüm okula yeni geldiğim zaman ve yapılanları görmüş oldum, yapılmış çalışmaları tekrar koymadık, programa katkı sağlaması için farklı şeyler ekliyoruz deneme yapıyoruz...”

Program değerlendirmesinin amaçlarından biri olan öğrencilerin gelişimlerinin değerlendirilmesinin yeni programlar hazırlanırken öğrenciler için katkı sağladığını ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...İhtiyaç olan alanda daha fazla etkinlik koymaya çalışıyoruz da sınıf seviyesine göre üst sınıflarda mesleki rehberlik daha çok ihtiyaç duyuluyor zaten ankette de o çıkıyor genellikle aynı öğrenci profili fazla değişmediyse program da genellikle aynı oluyor aslında..” (K3).

“...Planları hazırlarken hedeflerin dışındaki çalışmalarda belli başlı özellikle lise düzeyinde programda olması gereken konular var. Mesela sınav sistemi bunu 10. Sınıftan başlıyoruz ama bunu öğrenci unuttuğu için her yıl ekleniyor. Bunun gerekliliğini hissediyoruz. Her yıl verilmesine rağmen öğrencilerin anlamadığı veya ihtiyaç duyduğu konular var...” (K5).

Rehber öğretmenlerin önceki programları değerlendirdikten sonra yeni programları hazırlarken göz önüne aldıkları konulardan biri de bazı etkinlik konularından sıkça bahsetmenin riskli durumları artırabileceğini düşünmeleridir. Bu durumu K20 şu şekilde ifade etmiştir:

“...Bu yıl bağımlılık eğitimi ile şöyle bir durum oldu her sene zaten çocuklara veriyoruz birde yeni bir problem olduğunda eğitim aldık sisteme gireceğiz, özellikle bağımlılıkla ilgili ekstra ekstra onların zihninde uyandıracak konulara çok fazla girmeyelim dedik sınırdı bıraktık veya kendini sınırlama ile alakalı ihmal istismar ile alakalı konularda yine senede bir ya da iki kere ciddi bir şekilde yapıp çocuklardan gelen dönütlere göre hareket etmek daha güzel. Fazla o tür özel anlamda çocukla asıl yapacağımız çalışmalarda bunu yapıyoruz. Biraz daha genele vereceğimiz hizmeti özele kaydırıyoruz...”

Programların değerlendirilmesine ilişkin rehber öğretmenlere yöneltilen “Önceki programları değerlendirmenin yeni hazırlanan programa katkıları nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtlar genel olarak incelendiğinde; program başarısının değerlendirilmesi genel olarak ele alınırken; rehber öğretmen performansı ve öğrenci gelişiminin değerlendirilmesi boyutlarının daha az gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Programın değerlendirilmesinin yeni programların hazırlanmasında programların uygulanabilirliğini artırma, programın etkililiğini artırma, sorunları tespit etme, tekrara düşmeyi önleme, etkili çalışmalara yer verme, çalışmaların tarihlerini düzenleme ve yeni program yapısı için öğretmenlere fikir verme katkıları olduğu görülmektedir. Programları değerlendirirken program öğelerinin niteliği, uygulanma yöntem ve tarihleri gibi durumların üzerinde daha fazla durulduğu anlaşılmaktadır. Bu durum okul rehberlik programlarının uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerin ortadan kaldırılması ile daha fazla başarı elde edileceğine dair inanıştan kaynaklı olabilir.

Değerlendirmenin öğretmen ve öğrenci boyutları üzerine daha az görüş bulunmaktadır. Programların değerlendirilmesine ilişkin görüşlerde öğretmenler için sağladığı katkıların rehber öğretmenlerin yıl içindeki performanslarını değerlendirmelerine yardımcı olma, öğretmenlerle işbirliği gerektiren konuların daha iyi anlaşılması ve işbirliğini artırma ile ilk

kez çalışılan okullarda okulu tanımaya yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Programları değerlendirmenin öğrenciler için sağladığı katkılar ise tamamlanmayan ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve riskli konuların sık sık tekrar etmesini önlemektir. Programların değerlendirilmesinde planda yer alan çalışmalar çeşitli yönlerden değerlendirilirken öğrencilerin gelişimlerinin izlenmesi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi durumları üzerinde yeterince durulmadığı görülmektedir.

4.2.3. Okul Rehberlik Programları Hazırlanırken Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Bulgular

Tablo 5. Okul Rehberlik Programları Hazırlanırken Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Program Hazırlama Güçlükleri	İhtiyaç Analizi	Velilerin RİBA Çalışmalarına Katılmaması	4
		RİBA'lara Sağlıklı Yanıtlar Verilmemesi	15
		RİBA Sorularının İhtiyaçları Sınırlandırması	5
		RİBA Sonuçları İle Gözlemlenen İhtiyaçların Farklı Olması	10
		Farklı İhtiyaç Analizi Yöntemlerine Gerek Duyulması	9
		Her Yıl Mesleki Ve Eğitsel Gelişim Alanının Tercih Edilmesi	7
		RİBA Sonuçları İle Gözlemlenen İhtiyaçların Aynı Olması	7
	Lisans Eğitimi	Yetersiz	19
		Yeterli	8
		Kısmen Yeterli	2
	İdare ve Öğretmenler	Herhangi Bir Güçlük Yaşanmamakta	9
		Sınıf Rehberlik Programını Hazırlamaması	9
		Yeterli İşbirliğinin Olmaması	7
		Rehberliği Angarya Olarak Görme	6
	KGRP Modeli	Program Modelinin Yoğun Olması	13
		Modelden Kaynaklı Bir Sorun Yok	6
Toplam			136

Okul rehberlik programlarının hazırlanması sürecinde rehber öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükleri belirlemek için yöneltilen “Okul rehberlik programlarını hazırlarken karşılaştığınız güçlükler nelerdir” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 5’te yer almaktadır. Rehber öğretmenlere sorulan dört sonda sorusunun yanıtları ihtiyaç analizi, lisans eğitimi, idare ve

öğretmenler ve KGRP modeli başlıkları ile dört kategori altında toplanmıştır. Kategorilere ait kodlar toplam 136 frekansa sahiptir. En yüksek frekansa sahip kod, lisans eğitimi kategorisinin yetersiz kodudur.

Okul rehberlik programları için ihtiyaçların belirlenmesi adına yürütülen ihtiyaç analizi çalışmalarında rehber öğretmenlerin karşılaştıkları durumlar incelenmiştir. İhtiyaç analizi yapmada kullanılan RİBA'ların sorularının ihtiyaçları belirlemede yeterli olmadığını, RİBA'lara verilen yanıtların gerçek ihtiyaçları yansıtmadığını ve öğrencilerde gözlemledikleri ihtiyaçlardan farklı sonuçlar elde ettiklerini ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Şöyle bir değişiklik oldu geçen mayısta en son uygulanan RİBAlarda, burada öğrencilerin iki tane ihtiyaçtan birini seçmesi istendi yani buradaki sınırlılıkta şunu gerektirdi aslında öğrencinin iki rehberlik ihtiyacı var birinde sınav kaygısı birinde bilinçli teknoloji kullanımı, birini seçmek zorunda olduğu için diğerini gözardı etmek zorunda kalıyoruz o yüzden rehberlik ihtiyaçları belirleme anketlerinde bir sorun yaşadık ama onun dışında öğrencilerle gözlemlerimiz anket sonuçları her zaman tutarlı olmayabiliyor...” (K21).

“...Bir seçenek İhmal istismar gibi konularda bilgilenmek diğeri üst öğrenim kurumları hakkında bilgilenmek. Bunların biri Halep diyor diğeri Şam diyor. Bunlardan size daha uygun olanı seçin diyerek tercih yaptırıyorsunuz ama seçim yaptırdığınız şey biri istismar diğeri üst öğrenim olanakları hakkında bilgilenmek. Çocuğun ikisine de ihtiyacı vardır biz bu sistemin içinden çıkamadık... İfadeler çok karışık. Siz liseye giden bir öğrenciye istismar, fiziksel duygusal vb deyip parantez içinde ve ihmal türlerinden korunmayı öğrenmek diyemezsiniz. Çocuklar bu kadar yetkin mi bu kelimelerin anlamlarını ne derece biliyor?...” (K22).

“...RİBAlarla genelde destekli oluyor ama öğrenciler bireysel olarak geldiğinde farklı ihtiyaçları olduğunu görüyoruz. İnsanlar anketlerde olumlu bir profil çizme kabul görme anlamında işaretleme yapmıyor ama buraya geldiğinde belli başlı şeyler oluyor. Orada büyük yüzdeye bakılıyor...” (K4).

“...RİBA soruları geçen yıl değişti ve bizim gözlemlerimizden farklı sonuçlar çıktı bu nedenle geçerlik ve güvenilirliğinin şüpheli olduğunu düşünüyorum...” (K14).

RİBA çalışmalarının öğrenci ihtiyaçlarını doğru yansıttığını düşünen rehber öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

“...Genelde RİBA'lar ile ihtiyaçlar uyumlu birbirlerini destekliyorlar. Belli başlı konularda yoğunlaşma var. Her yıl yaptığımız RİBAlarda da benzer sonuçlar alıyoruz. Sınav sistemi mesleki rehberlik var kişisel sosyal biraz daha arka planda...” (K5).

“...Lisede gerçekçi işaretlemeler yapıyor öğrenciler üç alanda da ihtiyaçlarını yansıtıyorlar...” (K16).

İhtiyaç belirleme anketlerine veli katılımının az olması ve katılım gösteren velilerin de yanıtlama durumları ile ilgili gözlemlerini aktaran rehber öğretmenlerin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“...Mesela velilere ulaşmak da zor öğretmen, veli ve öğrenci formu var. Velilere ulaşmak velilerin uygulaması tekrar geri getirmesi onda bile bazen sıkıntı yaşanıyor. Şu anda popüler olduğu için google forms üzerinden gönderiyoruz ama orada bile doldurmuyorlar ya da çok az sayıda doldurabiliyorlar defalarca gönderebiliyoruz. Bazen veli kendisi mi dolduruyor öğrenci mi dolduruyor orada bile muallakta kalabiliyoruz. Kişiye bağlı sorunlar olabiliyor...” (K17).

“...Velilerde öğrencilerine soruyorlar öğrenciler söylüyor zaten annem babam dolduramadı ne cevap vereceğini bilemedi ki son model zaten perme perişan bir model ben bile zorlandım hangisini işaretleyeceğimi bilemedim, çift cevap hakkı oluyor orada genelde öğrenciler şunu söylüyor anne babalarının kendilerine doldurttuğunu söylüyor. Öğretmenler sağlıklı dolduruyorlar ama onlar da bu konuda muzdaripti dediler iki şeyden birini neden işaretliyoruz. Sonra baktım ki çok istekli doldurmadıklarını mecburen doldurduklarını görüyorum ama kesinlikle değişmesi lazım şuan yapmamak yapmaktan daha iyi diye düşünüyorum...” (K25).

Öğrenci ihtiyaçlarının belirlenmesi için anket çalışmalarına öğrenci ve veliler eğitsel ve mesleki gelişim alanlarına öncelik vermekte iken öğretmenler, öğrencilerin tüm gelişim alanlarında ihtiyaçları olduğuna yönelik işaretlemeler yapmadığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Şu anki rehberlik ihtiyaçları örtüşüyor bence ama sanıyorum öğrencilerde oluşmuş bir algı var o onu manipüle ediyor. Orada bir bağımsız düşünüp benim buna ihtiyacım vardan ziyade hep alışlageldiği şekliyle okulda neler yapıyorsa ona farkındalık oluşturmuş. Belki orada öğrenci kendi farkındalığına ulaşamadığı için belki neye ihtiyacı olduğunu idrak edemiyor olabilir. Kurumda en çok neyin üzerine duruluyorsa hep onu içselleştirmiş ve ona göre bir yönlendirme yapıyor düşüncesi. Benim yoğunluğum genelde mesleki rehberlik, eğitsel rehberlik oluyor...” (K6).

“...Öğrenciler RİBA’larda ihtiyaçlarını dile getiriyor ama veliler riskli konularda konuşmaktan imtina ediniyor. Bu konuyu talep ettiklerinde sanki öğrencilerinin böyle bir sıkıntısı var gibi görüyor ve bu konunun çalışılmasını istemiyorlar. En çok mesleki rehberlikle ilgili ihtiyaçlar işaretleniyor öğrenciler tarafından...” (K11).

“...Öğretmenlere uygularken sıkıntı yok hepsi dolduruyor genelde ve güzel de veriler sağlıyorlar. Rehberliğe o bakış açısı kırıldı diyebilirim, rehberliğe boş bir alan gözüyle bakış kırıldı...” (K18).

Öğrencileri tanıma ve ihtiyaçlarını belirleme de tek bir anket çalışmasının yeterli olmayacağını bu nedenle farklı çalışmalar aracılığıyla ihtiyaç analizini gerçekleştirmenin gerekli olduğu görüşündeki rehber öğretmen K8’in görüşme alıntısı aşağıda verilmiştir:

“...Kağıt üzerinde yapıldığı zaman bile öğrencinin velinin öğretmenlerin nasıl cevap verdiğini içtenlikle cevap verip vermediği noktasında sıkıntılar olduğunu ben düşünüyorum. RİBA’da çıkan bir ihtiyaç benim bir yıllık çalışma sürecim içerisinde tam ciddi olarak gördüğüm bir ihtiyaç olmayabiliyor. Çünkü ben öğrencilerle karşılaşıyorum daha yakından ifade ediyor, öğretmen ve veli ile görüşüyorum ama bu ihtiyaç olarak belirlenmemiş olabiliyor. Bazen de orada çıkan bir ihtiyaç gerçekten ihtiyacımız olan bir şey olabiliyor. Bu nedenle yeni çalıştığım okullarda problem tarama envanterlerini kullanıyorum öğretmenlerle ve velilerle görüşüyorum, risk grubu öğrenciler belirlendikten sonra öğrencilerle görüşüyorum genellikle de veli toplantılarında velilerin genel talebine bakıyorum, çocuklarla ilgili genel sıkıntılarına bakıyor ona göre bi plan yapıyorum...”

Okul rehberlik programları hazırlamak için KGRP Modeli'ne dair lisans eğitimlerinin yeterliliğini değerlendiren rehber öğretmenlerin görüşleri yetersiz, yeterli ve kısmen yeterli şeklindedir. Lisans eğitiminin KGRP Modeli'ni bilme ve bu modele göre program hazırlamada yetersiz olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Lisans eğitimim yetersizdi, sudan çıkmış balık gibi oldum işe başladığımdan. Program yapmayı öğrenmedik, Desimal, BEP, RHYK gibi komisyonlar işler bize kalıyor. Lisans ile saha çalışması çok farklı öğrenci sayıları fazla olduğu için psikolojik danışmalara vakit yok ama biz buna göre eğitim aldık...” (K12).

“...Lisans eğitimlerinin hiçbir meslek için yeterli olduğunu düşünmüyorum üstüne ekstradan bir şeyler koymak gerektiğini düşünüyorum belki eğitimlere katılmak, çaba göstermek gerektiğini düşünüyorum çünkü üniversiteden öğrendiğimiz ile çalışma hayatı çok farklı birçok şeyi çalışırken öğreniyoruz zaten. Bu modeli hazırlamak ve uygulamak noktasında lisans eğitimim çok yeterli olduğunu düşünmüyorum...” (K13).

“...Lisans eğitimime göre şu anki durum farklı, bizler hizmetiçi eğitimde gördük. İlk başlarda acemilik yaşadım, sonrasında zorlandığım noktaları RAM'ın örnek programları ile düzenleme yaparak öğrendim...” (K27).

Program hazırlama yetkinliği konusunda lisans eğitiminin yeterli ve kısmen yeterli olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Lisans eğitimini biz programları hazırlama ile ilgili öğretim görevlisi yoktu, yüksek lisans yapan bir öğretmenden aldık bir sıkıntımız oldu, hem de RAM'da çalışıyordu olumsuz gibi düşünebilir ama öğretmenimiz uygulama yaptırdı bu nedenle program hazırlamada o dönem aldığımız ders çok faydalı oldu. Biz okulda yaşanan probleme göre program hazırladık sadece teorikte kalmadı pratiğimizi yapmış olduk...” (K8).

“...Lisans yeterliliğim böyle bir daha özgürlükçü plan yaparak başladım mesleğe, okulda üniversitede aldığım eğitimle hiç zorlanmadım, hatta biz daha ağır vakalar için eğitim aldık, hatta klinik durumlara da hakimiz. Lisans eğitimim yeterli. E rehberlikten plan girilecek, kapsamlı gelişimin her ögesi seçilecek gibi bir şey yoktu ha yine kapsamlı gelişimseldir de adını böyle demedik ama biz kendimiz çok özerk bir şekilde yapabiliyorduk...” (K22).

“...Lisans eğitimim orta iyi diyebilirim teorik olarak iyi ama uygulama konusunda biraz geride kaldı. Belki o döneme göre yeterliydi şuan için yetersiz kalıyor ama eğitim destekleri var...” (K16).

Okul rehberlik programlarının hazırlanması sorumluluğunun rehber öğretmenlere bırakılmasının idare ve öğretmenlerle ilgili bir güçlük oluşturmadığı ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarında aşağıda yer verilmiştir:

“...Programların hazırlanması konusunda idare tüm sorumluluğu bize bırakıyor çünkü biz alanda daha uzmanız, RİBA'ları beraber değerlendiriyoruz toplantıları yapıyoruz ama idare tamamen bizim görüşlerimize saygı duyuyor. Çok sıkıntı çıkmıyor öğretmenlerle de ilgili...” (K4).

“...İdare ve öğretmenlerle bir problem yaşamıyoruz zaten bir sistem var okulda o komisyon üyeleri sisteme dahil ve o komisyonun yürütmesi tamamen bizim elimizde.

Genelde şöyle bir şey vardır görüşme komisyonunuz onayına sunulur. Yürütme komisyonunun her sınıf düzeyindeki öğretmenlerin görüşleri o kadar ideal ki aslında konuya hakimler. 9. Sınıfların profili aslında şöyle şunun üzerine yoğunlaşılmalı gibi bir takım görüşler beklenir ama öyle olmuyor. Bunun organizasyonu tamamen bizim üzerimizde...” (K6).

Okul rehberlik programları hazırlanırken RHYK üyelerinin program hazırlama sürecinde rehberliği angarya olarak gördüğü, işbirliği içinde olmadıkları ve sınıf rehberlik programlarını hazırlama görevlerini yerine getirmedikleri ifade edilmiştir. Rehber öğretmenlerin bu durumlarla ilgili görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Yani benim genel olarak idare ve öğretmenlerle iletişimim iyi oldu yaklaşık bi yedi sekiz farklı okulda çalışmışımdır. Tabi bu iyiliğinde bir bedeli oluyor. Şöyle Öğretmenler rehberlikle ilgili bazı şeyleri angarya olarak görüyorlar. İdare de aslında yaklaşımı farklı olabiliyor idarede yapılması gereken arka plandaki bazı şeyleri rehber öğretmenlerin yapmasını ister...” (K2.)

“...Öğretmenler isteksiz olabiliyorlar ama genç hocalar daha iyi gözlem yapıyor ve işbirliğine açıklar...” (K16).

“...Güçlükler şöyle öğretmenler program hazırlamaya istekli gelmiyorlar, sorduğunuz zaman hocam siz zaten bu işin uzmanısınız siz hazırlayın şeklinde oluyor. Sınıf rehberlik planı hazırlama konusunda da öğretmenler hiçbir şekilde hazırlamıyor çok nadir bir iki üç öğretmenimiz hazırladı bu sene...” (K25).

“...En azından rehberlik programlarında etkileşim olması açısından böyle bir talep varsa demek ki öğrenciler incelenmiş bu program değil de şu uygulanırsa daha faydalı olur sonucuna ulaşmış ikili ilişki oluşmuş öğrenci ve öğretmen arasında mesajı olurdu ve onların istedikleri durumu analiz etmişler belirlemiş bu konuda çalışma yapılması iyi demişler demek ki etkin bir rehberlik sistemi olurdu bence. Ama tamamen bize tabii olunmuş gibi...” (K6).

“...Öğretmenlerle çatışmaya girecek bir ortam bile olmuyor maalesef çatışmadan bahsetmek için işin içine birkaç kişinin girmesi gerekiyor, fikir belirtmesi gerekiyor ama maalesef işin en büyük aksaklığı burada çok kişi dahil olmuyor resmîyette var olan görev sorumluluk paylaşım kısmı genelde gerçekleştirilemiyor sadece o işi okulun psikolojik danışmanları yürütüyor bir veya iki kişiye. Bir Program taslağı oluşturuyorlar diye düşünüyorum genel de arkadaşlarla görüşmelerimde bu sonuca varıyorum, programı oluşturuyorlar onlar da bakmadan çok fazla imzalıyorlar sadece yürütme komisyonunda yer aldıkları için. Bu biraz alana ilişkin bilgilerine de yoruyorum, çok fazla dahil olmak istemiyorlar siz daha iyi bilirsiniz şeklinde yaklaşıyorlar o yüzden çatışma yaşamıyoruz ama çok fazla bir katkı da alamıyoruz. Bana şimdiye kadar hiçbir sınıf öğretmeni kendi sınıf rehberlik planını getirmedi...” (K17).

Rehber öğretmenlerin program hazırlama sürecinde yaşadıkları güçlüklerle ilişkin program modeliyle ilgili görüşleri incelendiğinde rehber öğretmenlerin büyük bir kısmı program modelinin yoğun olduğunu dile getirmiştir. Bu konuyla ilgili görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Benim program hazırlamayla ilgili karşılaştığım güçlük bu sıralamayı yapmakla alakalı şu da var belli bir haftamız var dediğim gibi dört hedef neredeyse dört ay kapatıyor yani çalışma olarak, belli bir süre ve bir sürü hedef kalıyor, seçenek. Davranış bozukluğu, akademik gelişim var kariyer gelişimi var sosyal duygusal davranışlar var

mesela bir sürü madde var orada hangisini yapacağız hangisine daha öncelik vermemiz gerekiyor?” (K24).

“...Böyle çok şey oluyor yoğun oluyor. Bu seferde bir yerde belki yapmış olmak için yapıyor oluyoruz, yetiştirmek için. Ben bunu 40 dakikada yetiştireyim de hemen halledeyim de yani genel geçer bir pano hazırlayayım da değil de ben daha elzem daha öz konular üzerinde yoğunlaşmak gerektiğini düşünüyorum. Program yoğun. Sadeleştirilmesi ve belli konular üzerinde yoğunlaşmak daha önemli...” (K26).

“...Farklı çalışma ve yöntemlerle bu yapılabilir, kazanıma ulaşılabilir. Model daha çok grup etkinliklerine yönelik bireysel olarak da çalışmaya ihtiyaç var. Ancak veli çalışması ve öğretmen çalışmaları zorlayıcı, zaman kaybı...” (K.28)

Program modeliyle ilgili bir sorun yaşamadığını ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir:

“...Kullandığımız modelle ilgili ben sıkıntı yaşadığımı düşünmüyorum başka bir model olsa nasıl olurdu diye üzerinde hiç düşünmedim ama yani şu anki modelin biraz daha öncekilere göre işleri kolaylaştırdığını düşünüyorum açıkçası...” (K2).

“...Modelden kaynaklı güçlük yaşamıyorum dediğim gibi çok güzel bir program, öğrencilerin her yönden desteklenmesi gerekiyor ancak daha önce de dediğim gibi tek sorunum zaman...” (K13).

Rehber öğretmenlerin okul rehberlik programlarının hazırlanması sürecinde karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin bulgular incelendiğinde en fazla ihtiyaç analizi yapmada güçlük yaşadıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin çoğunun RİBA sorularını sağlıklı yanıtlamadığı ve sonuçların gözlemlenen ihtiyaçlar ile uyuşmadığı görülmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin her yıl aynı mesleki ve eğitsel gelişim alanlarına ilişkin ihtiyaçları tercih etmesi, RİBA sorularının öğrencilerin ihtiyaçlarını sınırlandırmasına neden olması ve velilerin katılım göstermemesi bu alanda yaşanan diğer güçlüklerdir. Rehber öğretmenlerin bazıları öğrencilerin ihtiyaçlarının daha sağlıklı belirlenebilmesi için farklı ihtiyaç analizi yöntemlerine gerek duymaktadır. Rehber öğretmenlerin bir kısmı ise öğrencilerde gözlemledikleri ihtiyaçlar ile RİBA sonuçlarının paralel olduğunu düşünmekte ve bu konuda bir güçlük yaşamamadığını ifade etmektedir. Öğrencilerin ortaöğretim kademesinde olması nedeniyle sınav kaygısı ve stresi yaşamaları ihtiyaç analizi çalışmalarında bu alanla ilgili çalışmalara daha fazla ihtiyaç duyarak diğer ihtiyaçlarını göz ardı etmelerine neden olabilir. Kullanılan RİBA formlarının sorularının iki ihtiyaçtan ağır basanı seçmeye yönelik olması nedeniyle de ihtiyaçların göz ardı edilmesi durumunun daha fazla yaşanmasına yol açtığı tahmin edilmektedir.

KGRP’ye göre program hazırlama bilgi ve becerilerini değerlendiren rehber öğretmenlerin büyük bir kısmı bu konuda lisans eğitimlerini yetersiz görmektedir. Lisans eğitimlerinin okullarda çalışmak için yeterli uygulama çalışması sunmamasından kaynaklı iş yaşamında

zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerin lisans eğitimlerine ilişkin değerlendirmelerinin genel olarak yeterli bulunmamasının nedeni yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen uygulama çalışmalarında yeterince yer verilmiyor olmasından kaynaklanabilir.

Programların hazırlanması konusunda idare ile bir güçlük yaşamadıkları anlaşılan rehber öğretmenler, bu süreçte çoğunlukla sınıf rehber öğretmenlerinin sınıf rehberlik programlarını hazırlamaması, işbirliği yapmaması ve rehberliği angarya olarak görmelerinden kaynaklı sorunlar yaşamaktadır. RHYK üyelerinin rehberliğe ilişkin bu tutumlarının rehberlik bilgi ve becerilerini yetersiz görmelerinden kaynaklı olabilir.

Programların hazırlanması sürecinde program modelinden kaynaklı bir güçlük yaşanması durumuna ilişkin rehber öğretmenlerin genel görüşlerinden, program modelini beğendiklerini ancak modelin yoğun bir program hazırlanmasına neden olduğu için güçlük yaşadıkları anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin çok az bir kısmı modelden kaynaklı bir problem yaşamamaktadır. Programların hazırlanmasının temelde öğrenci ihtiyaçlarına göre şekillenmesi nedeniyle gerçekleştirilecek çalışmaların sayısı belirlendiği için program yoğunlukları da değişiklik gösterebilmektedir. Programın temel öğeleri yanı sıra yıl içinde farklı çalışmaların yürütülmesi nedeniyle program yapısı da yoğunlaşmaktadır.

4.3. Okul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sürecine İlişkin Bulgular

Tablo 6. Okul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Uygulama Güçlükleri	Sınıf Rehber Öğretmenleri	SRP uygulanmaması	20
		Rehberlik için öğretmenlerden ders isteme	9
		Rehberlik çalışmalarına gönülsüz olma	7
		Rehberlik bilgisinin yetersiz olması	3
	Program Dışı Durumlar	Kurum çalışmalarının programı aksatması	16
		Programda yer almayan çalışmaların yapılması	9
		İdari istekler	3
	Program Modeli	Program içeriğinin yoğun olması	6
		Her yıl aynı konuların çalışılması	2
		Etkinlik hazırlamanın zaman alması	1

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
Uygulama Güçlükleri	Zamansal	Rehberliğe ayrılacak bir zaman olmaması	13
		Okulun kalabalık olması	5
	Sorunlar	Bireysel görüşmelerin zaman alması	4
		E-rehberliğe veri girme	2
	Etkinliklere Katılım	Veli katılımının Az olması	8
		Öğrenci katılımının az olması	5
		Grup rehberliğinin etkili olmaması	4
	Eksiklikler	Maddi kaynakların yetersizliği	6
		Rehber öğretmen sayısının az olması	3
Toplam			126

Araştırmanın bu alt probleminde rehber öğretmenlere okul rehberlik programlarının uygulanması sürecinde yaşadıkları güçlükleri ve nedenlerini belirlemek için “Okul rehberlik programlarının uygulanması sürecinde karşılaşmış olduğunuz güçlükler nelerdir?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlar Tablo 6’da verilmiştir. Uygulama güçlükleri teması altında sınıf rehber öğretmenleri, program dışı durumlar, program modeli, zamansal sorunlar, etkinliklere katılım ve eksiklikler olmak üzere toplam altı kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilere ait kodlar toplam 126 frekansa sahiptir. Uygulama güçlükleri teması altında sınıf rehber öğretmenleri kategorisi içinde yer alan sınıf rehberlik programlarının uygulanmaması kodu en yüksek frekansa sahip koddur.

Araştırmadan edinilen bulgulara göre rehber öğretmenler, sınıf rehberlik programlarının uygulanmamasının nedenleri olarak; rehberlik ders saatinin olmaması, sınıf rehber öğretmenlerinin bilgi ve becerilerinin yetersiz olması, etkinliklerin hazırlık gerektirmesi ve öğretmenlerin vakit ayırmak istememesi gibi nedenler olduğunu ifade etmektedir. Okul rehberlik programlarına paralel olarak hazırlanması ve uygulanması gereken sınıf rehberlik programlarının uygulanmaması durumuyla ilgili görüş bildiren rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Sınıf rehberlik programlarında sıkıntımız var eğer öğretmen rehberlik konusunda bilgisi yetersizse ve rehberliği bir ihtiyaç olarak görmüyorsa ve bir angarya olarak görüyorsa, rehberlik programlarına yerleştirdiğimiz, sınıf rehber öğretmenlerinin yapması gereken görevleri yapmayabiliyor, bunun takibi noktasında ona müdahale ve uyarı gibi bir şansımız olmuyor, çünkü resmi olarak yapmış görüldüğü için o sınıfta ders alan öğrenciler bundan bir fayda görmüyor ama diğer anlayıştaki öğretmenlerimiz bunu çok iyi uyguladıkları için 30 öğrenci aynı yaş grubu hiçbir şey göremezken

gelişimlerine herhangi bir katkı sağlanamazken diğer 30 kişilik grup çok iyi bir seviyeye gelebiliyor...” (K8).

“...Bu etkinliği birebir bu şekilde yapmak zorunda değilsiniz, amaç buysa bu amaca gidecek farklı yolları kullanabilirsiniz, amaç bunu kazandırmak çünkü bu bizim yükümlülüğümüz diyorum bu sefer de nasıl yapacağız bu etkinliği sorusu ortaya çıkıyor. O etkinliksiz nasıl olacak? Anlatalım desek her hafta da yeni bir şey anlatamayacaklar yine geriye etkinlikler kalıyor, burada da süre yetmiyor çocuklara çok katılım olduğunda. Çok güzel bir etkinlik ve çok zevkli ama yetmiyor, öteki haftaya da devam edemiyorsunuz öteki hafta başka etkinlik var, koşmamız lazım. Model çok güzel ama modelin uygulanabilmesi için adı üstünde kapsamlı bir modelin uygulanmasını siz haftada bir saate sığdıramazsınız...” (K22).

“...Öğretmenlere yapılması zorunlu etkinlikleri bildirdiğimizde yapıyorlar ama diğer etkinlikler tam olarak yapılmıyor. Çoğunluk uygulamıyor. Her hafta bir etkinlik bulunuyor ama bunların birkaçı da bir araya getirilerek yapılabilir veya öğretmen kendi dersi ile o kazanımı kaynaştırabilir ayrı ayrı derslere yapılmasına gerek yok bence. Güzel etkinlikler var ama öğretmenlerin materyal hazırlaması hazırlık yapması gerekiyor ancak bir sonraki saat derse devam etmesi gerek bu nedenle onlar için de zor...” (K16).

“...Mesela okul açılalı bir ay olmuş ben onu indirmeyi unutmuşum da şu anda Whatsapp’ta tıklayınca gönderenden tekrar talep ediniz, tekrar atar mısınız diyor. İnsan şunu düşünüyor sen bir buçuk aydır ne verdin öğrenciye? Demek ki etkinlikler yapılmadı diyorsun kazanımların uygulanması gerekiyor etkinliklere göre ve indirmemiş bile haberi yok...” (K18).

Okul rehberlik programlarında yer alan etkinlikleri gerçekleştirebilmek için ders saati almak durumunda kalan rehber öğretmenler; rehberlik ders saatinin olmaması, sınıf rehber öğretmenlerinin müfredat yetiştirme kaygısı ve büyük grup rehberliği için yeterli fiziki alanların olmaması nedeniyle öğretmenlerden ders saati istemek zorunda olmaları ve karşılaştıkları durumları şu şekilde ifade etmişlerdir:

“...Uygularken şu güçlükleri yaşıyoruz bizim bir ders saatimiz yok 9larda rehberlik ders saati var onun dışında programımızı uygulayabileceğimiz rehberlik etkinliklerini yapabileceğimiz kendi adımıza olan kısmı yapabileceğimiz saatlerimiz olmuyor açıkçası bunun için ekstra ders istememiz gerekiyor. Öğretmenler de ders yetiştirme kaygısı ile bazen derslerini bizlere vermek istemiyorlar. En büyük sorunumuz bu konuda bir dersimizin olmaması, dersimiz olmadığı için öğretmenlerden ders dileniyoruz...” (K13).

“...Yine konferans salonunun olmaması nedeniyle bütün sınıflara tek tek girmeniz gerekiyor bu da hem zaman açısından bize biraz sorun oluşturuyor hem de ders alma açısından şimdi bizim evet sınıflarımızda bir rehberlik saatimiz var ama bizim planımıza her zaman uymayabiliyor sınıf rehberliğinde de ayrıca yetiştirilmesi gereken bir program var bu yüzden öğretmenlerden ders istemek durumunda kalıyoruz, bazen öğretmenin de konu eksiği oluyor bizim plana koyduğumuz saatte öğretmen uygun olmazsa burada bir çatışma yaşayabiliyoruz. Bu bize biraz uygulamada sorun oluşturuyor...” (K21).

Sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlikle ilgili çalışmaları angarya olarak görmesi ve gönülsüz bir yaklaşım sergilemesi Rehber öğretmenlerin programları uygulamakta güçlük

yaşama nedenlerinden biri olarak ifade edilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak K7 ve K19'un görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“..Biraz öğretmenlerde sorun görüyorum. Öğretmenlerle rehberlik arasında bir kopukluk var, bizim işimiz bir eğlence işiymiş ya da zorunlulukmuş gibi görülüyor, olmasa da olurmuş gibi görülüyor. Böyle görüldüğünden bence bizim mesleki doyumumuz etkileniyor. Sene başında risk analizi yapılıyor. Sınıf risk analizini öğretmenler yapar belli bir süre dahilinde bize getirir, biz de toplar risk analizine dönüştürüp rama göndeririz. Hala gelmeyen risk analizleri var. Sürekli söylemek zorunda kalıyoruz bir etkinliği dağıtıyorsun bu ne zaman gelecek sonra gün şu gün diye hep bir şeyleri kovalıyoruz...” (K7).

“...İşini gerçekten hakkıyla layıkıyla yapıyorsa idare bunu gördüğünde hem öğretmeni teşvik ediyor hem de sana gereken desteği veriyor böyle olunca da herhangi bir problem yaşamıyoruz ama yine de sıkıntı yaşadığımız yerler olabiliyor, bir etkinlik verdiğimizde hocam şunu yapalım şu yapılacak denildiğinde benim işim başımdan aşkın ne gerek var işte sürekli iş çıkıyor şu çıkıyor bu çıkıyor diyorlar. Uygulama noktasında hala sorun yaşıyoruz. Yüzde yüz destekleniyoruz denemez yarı yarıya...” (K19).

Sınıf rehber öğretmenlerinin programlarda yer alan etkinlik ve çalışmaları uygulama bilgi ve becerilerinin olmaması da rehber öğretmenlerin ifade ettiği güçlüklerden biridir. Rehber öğretmen K23'ün bu konuyla ilgili görüşme alıntısı şu şekildedir:

“...Zorlukları elbette ki oluyor ama araştırarak üstesinden gelmeye çalışıyoruz öncesinde dediğim gibi doğru şekilde bilgilendirmeye çalışıyoruz, önemli olanın kazanımın verilmesi olduğunu anlatıyoruz, etkinliklere birebir uyulmayabileceğini anlatıyoruz. Öğretmenlerde bazen işleyişle ilgili süreci yönetememe ile ilgili kaygılar olabiliyor...”

Okul rehberlik programlarının uygulanmasını aksatan durumlardan biri de programda yer almayan çalışmaların program çalışmalarının önüne geçmesinden kaynaklanmaktadır. Resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının hazırlamış olduğu eğitim, seminer ve projeler, programda yer almayan okul etkinlikleri ve idarenin istekleri nedeniyle okul rehberlik programlarının aksadığını ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Bunun yanında bir de şey çeşitli nasıl diyeyim onu dışarıdan gelen aslında bizim her zaman yaptığımız ama bunu plan proje olarak önümüze sunulan şeyler var mesela geçenlerde okullarda bağımlılıkla mücadele eğitimi aldık. Biz bunları önceden Türkiye Bağımlılıkla Mücadele olarak görüyorduk, TBM'ler olmadan öncede biz bu bağımlılıkla ilgili şeyleri yapıyorduk şimdi giderek üstüne iş koyarak çıkıyor mesela Okullarda Bağımlılıkla Mücadele [OBM] eğitimi aldık tamam çok güzel yapılandırılmış harika bir eğitim ama her öğrenciye belirli bir zaman ayrılması lazım sonra buraya veri girişi yapılması lazım yani ben sadece OBM ile uğraşsam onların istediği gibi emin olun hiçbir iş yapmayayım sene sonuna kadar tamamen vaktim dolar...” (K2).

“...Yönetmelikler ve bazı şeyleri bilmediğimiz zaman mobbing uygulanıyor. Bizlerden idari görev yapmamız isteniyor eğer dik durabilirsek bu isteklerden geri durabiliyoruz. Ancak bazı rehber öğretmenler idareyle iyi olmak için onların verdiği idari görevleri yapıyorlar. Görev tanımlarımızın dışına çıkılması için zorlanabiliyoruz...” (K16).

“...Programa yapabileceğimiz çalışmaları ekliyoruz ama sonrasında öngöremediğimiz çalışmalar oluyor. Birçok devlet kurumu proje hazırlıyor ve rehberlik kurulu dahil ediliyor bu zaman sıkıntısı yaratıyor...” (K11).

“...Kendi okul programı çalışmalarımız erteleniyor çünkü bir ay sonra rapor istiyorlar ya da kontrol etmemiz gerekiyor diyorlar bu benim için büyük bir güçlük. İl Milli Eğitim’in şu an bir çalışması var devamsızlığın azaltılması projesi biz okulda zaten yürütüyoruz, aslında uyumlu gibi geliyor ama zaman çatışması oluyor. Onlar Aralık’ta yapılmasını istiyor ben kasımda yapmam gerek diyorum sefer zaman çatışması oluyor. Ortak uygulamalarda da akademik başarıyı artırma programımız var o programa göre yaptığımız planlama onların yaptığı planlamayla uymuyor halbuki bizde yapmış oluyoruz. Uyumsuzluklar kendi planımı uygulamamı aksatıyor çünkü onları daha önce yapmam gerekiyor. Bu çalışmalar kimin etkinliği veya fikriyse gördükleri birkaç okuldaki eksiklikler için tüm ile yayılıyor...” (K8).

“...Sürekli programı güncellemek zorunda kalıyoruz bir aya koyduğumuz etkinliği yapamıyorum çoğu zaman. Az önce bahsettiğim gibi gelen öğrenci görüşmelerinden, milli eğitimin çağırdığı toplantılardan bazen hakikaten gına geliyor, defalarca toplantıya çağırıyorlar farklı konularda müdürün atıyorum haklı olarak söylediği bazı işlerden, ekstra işlerden fırsat olmuyor, zaman problemi çok yaşanıyor...” (K17).

Rehber öğretmenlerin programların uygulanması sürecinde karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin kategorilerden biri program modelidir. Program modelinin yoğun bir içeriğe sahip olması, aynı konuların her sene hedef olması nedeniyle tekrar tekrar çalışılması ve hedeflere yönelik çalışmaların hazırlığının uzun zaman alması rehber öğretmenlerin karşılaşmış olduğu güçlüklerdir. Bu konuyla ilgili rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Rehberlik programı da o şekilde zaten mesleki rehberlik, kariyer planlama dediğim gibi oradaki güçlük sadece çok yoğun aslında o da bize bağlı bazen biz de çok yoğun yapabiliyoruz planı biraz daha hafif yapabiliriz ama istenilen hedefler işte öğrenciye iki tane veliye iki tane öğretmene bir tane etkinlik koyacaksın illa deyince program biraz yoğunlaşıyor. Uygulamada sıkıntı var biraz yoksa diğer herkese yönelik olması güzel...” (K3).

“...Belirlediğimiz zamanda yapamıyoruz. Düzeylere göre etkinlikleri yapmak istediğimiz zaman çok yoğun oluyor, bazen tek çalışma yapmak yeterli olabiliyor ama bizden daha fazlası isteniyor. Planlarımız dışında birçok çalışmaya dahil ediliyoruz akademik, sağlık, veli semineri gibi projeler nedeniyle kendi çalışmalarımızı aksıyor...” (K14).

“...Yeterince çalışılmadığı için ertesi yıl yine sorun olarak çıkıyor, ama biz ayşe hocamla önlem olarak öğrencilerden gelen özel hedeflerde belirtilen şeyleri genel hedefimize de koymaya çalışıyoruz yani mesela verimli ders çalışma çıkmış kesinlikle yıl boyunca verimli ders çalışmayı öğretmene güvenmediğimiz için ayrıca ekstra yapıyoruz...” (K20).

“...Ben şöyle bir şey olsa isterdim profesyonel bir elden görselleriyle içeriğiyle bakanlık bir kere yapabilir, kaliteli bir sunum çıkarsa öğretmenler zaman harcayıp bunun uğraşmazdı benim belki üç dört günüm gidiyor çünkü ortaya güzel bir şey çıksın istediğiniz zaman çok zamanınız gidiyor. Onun programlarını öğrenmek gerekiyor, belki içeriği Google’dan al kopyala yapıştır ile çok bir şey de olmuyor açıkçası ya makale okuyacaksınız ya kitaplardan alacaksınız vs konu bütünlüğünü sağlayıp sunum haline çevirmek görseller vs bu benim çok zamanımı harcıyor. Bunun için yaz saatinde hazırlık yaptık biraz daha rahatlattık ama normalde okuldayken oturup saatlerce

uğraştığım da oluyordu konunun içeriğini hazırlama. Aynı zamanda bir zaman kaybı tabi...” (K24).

Rehber öğretmenler, okul rehberlik programlarını uygulamakta güçlük yaşamalarının bir diğer nedeni olarak da zaman sorunu yaşamalarını ifade etmişlerdir. Rehberlik etkinlikleri için kullanabilecekleri bir ders saatinin olmaması, okul mevcutlarının kalabalık olması, öğrencilerin bireysel görüşme taleplerinin yoğun olması ve bu görüşmelerin vakit alması ile görüşme kayıtların e-rehberlik sistemine girişi için sunulan zamanın kısıtlı olması rehber öğretmenlerin zaman açısından güçlük yaşama nedenleridir. Rehber öğretmenlerin zamansal sorunlarını ifade ettiği görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir:

“...Sadece 9’larda var rehberlik saati, öğretmenlerin ve bizim etkinlikleri uygulayabileceğimiz bir ders saatimiz bulunmuyor. Etkinlik öncesinde öğretmenler görüşüp uygun ders saatlerini almak için idareyi bilgilendirme için resmi yazı yazıyoruz. Rehberlik etkinlikleri için bizim bir ders saatimiz olsa iyi olur...” (K11).

“...Uygularken şu güçlükleri yaşıyoruz bizim bir ders saatimiz yok 9larda rehberlik ders saati var onun dışında programımızı uygulayabileceğimiz rehberlik etkinliklerini yapabileceğimiz kendi adımıza olan kısmı yapabileceğimiz saatlerimiz olmuyor açıkçası bunun için ekstra ders istememiz gerekiyor. Öğretmenler de ders yetiştirme kaygısı ile bazen derslerini bizlere vermek istemiyorlar. En büyük sorunumuz bu konuda bir dersimizin olmaması, dersimiz olmadığı için öğretmenlerden ders dileniyoruz...” (K13).

“...Zaman. Bizim sadece işimiz programlar değil, öğrenci görüşmeleri var, veli görüşmeleri var ki bireysel görüşmeler çok önemli. Bireysel görüşmeleri göz ardı edip programı uygulamak ya da tam tersi programı ihmal edip öğrenci görüşmelerine yoğunlaşmak bence ikisi de olmamalı. Zamanın hem öğrenci görüşmelerine hem programın uygulanmasına uygun bir vakit dilimi olmalı. Program ne kadar yoğunlaşırsa, ne kadar sadeleştiremezsen bir yerden feragat etmen gerekebiliyor. Belki ben semineri yapmak için öğrenci ile görüşmeyi erteliyorum ama belki o an öğrenci ile ilgili müdahale edilmesi gereken bir sorun olabiliyor. O an konuşması paylaşması gerekebiliyor ya da tam tersi öğrenci almak için akran zorbalığı ile ilgili bir seminer yapıp farkındalık oluşturmam lazım ama öğrenci görüşmelerimin yoğunluğundan dolayı bunu öteliyorum, o an yapacağım eğitimin oluşturacağı farkındalık etkili olacak. Bir yerden yapayım derken diğer taraftan sıkıntı yaşatmak istemiyorsak, ikisini de iyi bir şekilde yürütmek istiyorsak bence zaman önemli...” (K26).

“...Bir de şöyle bir sıkıntı var e rehberlik sistemine geçildi bu sistemde bizim haftalık plan yapmamız ve plan doğrultusunda veliyle, öğrenciyle, öğretmenle görüşmemiz ve her görüşme sonrasında e-rehberlik sistemine girmemiz gerekiyor ama bizim böyle bir zamanımız yok. Biz çoğu zaman görüşmelerimizi oraya giremiyoruz geriye dönük 4 günlük süre var bir önceki haftanın görüşmelerini girmek istediğimizde geriye dönük en fazla 4 gün sisteme girebilirsiniz yazısı çıkıyor. Bunun için şu an mesela kapalı saat uygulaması var biz bir kapalı saat belirliyoruz rehberlikle ilgili çalışmalarını e rehberliğe girebilmek için. Ama böyle bir yoğunlukta mümkün değil çünkü okul çok kalabalık. Bunu söylemem çok anlamsız olacak ama biz bunu rehberlik servisi olarak hiç kullanmıyoruz açıkçası ya okuldan geç çıkıyoruz ya da günü geçiyor. E-rehberlik sistemi de bu açıdan kullanması güç oluyor...” (K7).

Rehber öğretmenlerin hazırlamış olduğu çalışma ve etkinliklere velilerin katılım göstermemesi, öğrencilerin etkinlik içeriği ile ilgilenmemesi ve grup rehberliği

etkinliklerinde öğrencilerin dikkatini vermemesi karşılaşmış olduğu uygulama güçlüklerindendir. Bu konuyla ilgili olarak Rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Veliye yayın hazırlama olarak paylaşmamız isteniyor velilerin okula katılımı biraz daha düşük olduğu için lise kademesinde. Belki ilkokul olsa her gün geliyorlar orada buluruz ama burada beşi onu geçmez, ben bir toplantı yapsam 200 veliden 10’u anca gelir. Katılım şöyle olursa biraz artıyor, dijital yolla. Mesela bir zoom toplantısı yaparsak iyi kötü biraz daha artırabiliriz ama okula çağırdığımız zaman biz pansiyonlu bir okuluz...” (K24).

“...Onun dışında uygularken öğrencilerin ilgisi ve motivasyonu biraz düşük olabiliyor rehberliğin önemini yeterince anlamadıkları için olabilir diye düşünüyorum ya da puan kaygısı olmadığı için normal bir ders düzenine alıştıkları için orada hocanın anlattıklarını iyi dinlemeliyim çünkü buradan sınavda soru çıkabilir diyorlar ama bizim için böyle bir durum söz konusu olmayabiliyor bu gönüllülüğü düşürüyor...” (K21).

“...Bazen çocuklar rehberlik saatlerinde rehberlik yapalım havasında olmuyorlar onun bir motivasyon oluşturma süreci vardır, bazen zorlayıcı olabiliyor, bazı etkinliklere karşı duyarsız olabiliyorlar. Biz o etkinliği bir sonraki sene yapabiliriz ama o etkinliği yapmak zorunluluğunda hissettiğimiz için de motivasyonu sağlamadan o etkinlik bitebilir ve zaman sınırı her zaman için var...” (K22).

“...Fiziki olarak herhangi bir güçlük yaşamıyoruz okul idaresi bizim her türlü gerekli teknik araç gereçleri temin ediyor, konferans salonumuz var sınıflarda da yapabiliyoruz ama ben konferans salonunda faaliyet yapmayı uygun görmüyorum iki sınıftan fazla olduğu zaman kesinlikle dinlemiyorlar o yüzden ben biraz yorucu oluyor ama haftanın her günü ikinci üçüncü saati derse girip sınıf sınıf anlatıyorum...” (K25).

Uygulama güçlükleri temasına ait son kategoride maddi kaynakların yetersizliği ve rehber öğretmen sayısının az olmasından kaynaklı güçlükler yaşandığı ifade edilmiştir. Rehber öğretmenler K21 ve K3’ün konuyla ilgili görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir:

“...Bazen bazı çalışmaları yapmak için maddi imkanlar gerekebiliyor ekonomik kaynaklar gerekebiliyor bu anlamda zorlukla yaşayabiliyoruz bu imkanları sağlayacak kişi okul idaresi olduğu için onların görüşleri çok önemli oluyor yani okulumuzun imkanları ölçüsünde çalışmaları ekliyor ya da ekleyemiyoruz. Mesela üniversite gezilerin çok etkilidir şehir dışı gezi yapmak ayrı bir maliyeti vardır şehir içi geziler yine ulaşım masrafları ya da rehberlik etkinliklerinde farklı materyallere ihtiyaç duyabiliyorsunuz en basitinden çok fazla kağıt gidiyor yazılı etkinliklerde onları bile karşılamakta güçlük çekebiliyoruz bu nedenle etkinlik koyarken de ona göre koyuyoruz...” (K21).

“...Her sınıf seviyesinde bir rehber öğretmen olsa çok iyi olur. O zaman çok daha rahat olur. Yani şu an hocam iki sınıfa var ben iki sınıfa bakıyorum. 11’lere yoğunlaşınca 9’lar kalıyor. Şimdi 9’lara bakacağım 11’ler geliyor. Tabii ki ben 9’larla görüşme de yapacağım için etkinlik yanında bayağı bir ay onlarla görüşmemem lazım...” (K3).

Araştırmanın üçüncü alt problemi için rehber öğretmenlere yöneltilen “Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşmış olduğunuz güçlükler nelerdir?” soruna ilişkin yanıtları genel olarak incelendiğinde en fazla sorun yaşadıkları konunun sınıf rehber öğretmenleri ile sınıf rehberlik programlarının uygulanmaması olduğu görülmektedir. Sınıf

rehber öğretmenlerinin rehberlik etkinliklerini gerçekleştirmeye gönülsüz yaklaşımı ve rehberlik konusunda bilgilerinin yetersiz olması da rehber öğretmenlerin çalışmalarda zorlayan durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Rehber öğretmenlerin bir kısmı ise rehberlik etkinliklerini gerçekleştirmek için öğretmenlerden ders saati isteme ve almanın zor olması nedeniyle çalışmalarını gerçekleştirmede güçlük yaşamaktadırlar.

Uygulama güçlükleri konusunda rehber öğretmenlerin yarısından fazlasının sivil toplum kuruluşları ve resmi kurumların eğitim öğretim dönemi içerisinde hazırladığı proje, seminer, eğitim gibi faaliyetlere katılma ve okullarda uygulama talebi nedeniyle sorun yaşadığı görülmektedir. Rehber öğretmenlerin bu tarz eğitim ve projelerin zamanını bilmemelerinden kaynaklı olarak programlarındaki çalışmalarını yürütmekte güçlük yaşamaktadır. Aynı zamanda programda yer almayan okul içi etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve idarenin istekleri dolayısıyla programda yer alan etkinliklerini yapamamakta ya da planladıkları tarihleri sürekli değiştirmek durumunda kalmaktadırlar.

KGRP Modeli'nden kaynaklı sorun yaşadığını ifade eden rehber öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde en fazla program içeriğinin yoğun olması sebebiyle sorun yaşadıklarını daha sonrasında ise her yıl aynı rehberlik ihtiyaçları nedeniyle aynı konunun çalışılması ve etkinliklerin uzun bir hazırlık süreci gerektirmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Rehber öğretmenlerin yarısına yakınının rehberlik çalışmalarının yürütülebilmesi için ayrı bir ders saatinin olmaması nedeniyle programı uygulamakta sorun yaşadığı anlaşılmaktadır. Okullardaki öğrenci sayısının fazla olması, bireysel görüşmeler için öğrenci talebinin yoğun olması ve görüşmelerin uzun zaman alması nedeniyle zaman sıkıntısı yaşadıkları görülmektedir. Bazı rehber öğretmenler tarafından dile getirilen bir diğer zaman sorunu ise e-rehberlik modülüne yapılan görüşmelerin girişinden kaynaklanmaktadır. Her görüşmenin kayıt altına alınması ve bunun için geriye dönük zaman kısıtlaması nedeniyle sorun yaşanmaktadır. Rehber öğretmenlerin bir kısmı program kapsamında öğrenci, öğretmen ve veliler için hazırladıkları çalışmalara velilerin ilgisiz olduğunu ve katılım göstermediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin ilgilerini çekmeyen konularda katılım göstermemesi ve grup rehberliği etkinliklerini dikkate almamaları da çalışmalarda yaşanan diğer güçlüklerdir. Gezi, atölye, konferans gibi çalışmalar için maddi ve fiziki kaynaklarının ve rehber öğretmen sayısının yetersiz olması programların uygulama engelleri olarak ifade edilmektedir.

4.4. Okul Rehberlik Programlarının KGRP Modeli'ne Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Tablo 7. Okul Rehberlik Programlarının KGRP Modeli'ne Uygunluğuna İlişkin Görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans
KGRP Modeli'ne Uygunluk	Uygun	Okul rehberlik programları KGRP'ye uygun	8
		Zamanın yetersiz olması	8
		Öğrenci ihtiyaçlarına uymaması	7
		Plan ile uygulamanın paralel olmaması	8
		Sınıf rehberliği etkinliklerinin uygulanmaması	4
	Uygun Değil	Rehber öğretmen sayısının yetersiz olması	3
		Program içeriğinin yoğun olması	2
		Okulun kalabalık olması	2
		Verimliliğin düşük olması	2
		Öğrenci katılımının olmaması	2
Toplam			46

Okul rehberlik programlarını KGRP Modeli'ne uygunluğunu belirlemek için rehber öğretmenlere yöneltilen “Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli'ne uygunluğu nasıldır?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 7’de verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre KGRP Modeli'ne uygunluk temasına uygun ve uygun değil kategorilerinden oluşmaktadır. Bu kategorilere ilişkin 10 kod toplam 46 frekansa sahiptir. Uygun kategorisinin okul rehberlik programları KGRP’ye uygun kodu ve uygun değil kategorisinin zamanın yetersiz olmaları ve plan ile uygulamanın paralel olmaması kodları en yüksek frekansa sahip kodlardır.

Okul rehberlik programlarında tüm gelişim alanlarında dengeli çalışmalar yapabilme ve dönem sonunda programdaki çalışmaların tamamlanabilmesi sebebiyle programların KGRP Modeli'ne uygun olduğuna ilişkin görüş bildiren rehber öğretmenlere ait görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Önceki ile karşılaştırmak gerekirse, önceden e-rehberlik modülü yoktu biz amaç seçerken dikkat etmiyorduk sadece kendi ihtiyaçlarımıza dikkat ediyorduk. O dönem öğrencilerin mesleki rehberliğe ihtiyacı varsa ona ağırlık veriyorduk, davranış problemi varsa kişisel sosyal gibi alanlara ağırlık veriliyordu. Bazı alanlarla ilgili hiç etkinlik olmadığı bile olabiliyordu ama e-rehberlik ile birlikte bizim programlara zorunlu olarak koymamız gereken etkinlikler ve başlıklar belli oldu. Kişisel rehberlikten, eğitselden şu kadar en az etkinlik konulmasını gösteriyor veli için öğretmen için vs. Program e-rehberlik ile Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Model’inin uygulanması açısından rehberlik alanlarının dağılımını eşit duruma getirdi...” (K8).

“...Tüm alanlara değinmeye çalışıyoruz zaten kişisel-sosyal, eğitsel, mesleki her alanı dengeli yapıyoruz o nedenle uygun olduğunu düşünüyorum...” (K18).

“...Bence çok uygun. Zaman açısından geriye düşürüyor bizi diğer çalışmalar ama yıl sonu açısından telafi ediyoruz. Biz mesela meslektaşımın Kasım ayına çok planlama yapıyoruz tatil, özel gün falan yok o nedenle kasım ayı can alıcı bir nokta, biz birçok faaliyetimizi yapıyoruz ama anlaşılmamızda Eylül sonu Ekim başında sınav tanıtımını bitiriyoruz...” (K25).

“...Çoğunlukla uygun, yerlerini değiştirip yıl içindeki illaki tamamlama durumu oluyor. Aniden bir iş veya kriz olabiliyor ama genel olarak tamamlamaya çalışılıyor. Öğrencilerin ihtiyaçları bu sene farklı başlıklarda çıkabiliyor biz gördüklerimizi de değerlendiriyoruz ona göre seçimde bulunuyoruz...” (K27).

Programların uygulanması sürecinde zaman yetersizliği, öğrenci ihtiyaçlarına uyumsuzluk, uygulamada problemlerin yaşanması, SRP uygulanmaması, rehber öğretmen sayısının yeterli olmaması, program içeriğinin yoğun olması, öğrenci sayısının çok olması, verimliliğin düşük olması ve öğrencilerin katılım göstermemesi nedenleriyle programların KGRP Modeli’ne uygunluğunun düşük olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Mesleki rehberlik şu açıdan oldu, liselerde çok ihtiyaç oldu ama dengeli olması lazım eğitsel, kişisel-sosyal alanlarda da. rehberlik modeli öğrencinin ihtiyacına göre şekilleniyor orada öğrencinin ihtiyacı mesleki rehberlik çıktığı zaman biz de onu uyguluyoruz ama. Bu dönem yalnızca mesleki rehberliğin değil birçok problemin sorunun kişilik gelişiminin geliştiği bir dönem lise. Farklı farklı sorunlar oluyor bunları öğrenciyi bireysel aldığımız zaman farklı sıkıntıları olduğunu ya da ihtiyaçları olduğunu görüyoruz. RİBA’larda bunu belli etmedikleri için bizde programlara çok dahil edemiyoruz...” (K4).

“...Gelişimsel Rehberlik Modeli’nin ideal programı ile okullarda uyguladığımız rehberlik programları farklı. Konular açısından bakıldığında tam olarak karşılık bulamadığımız yönler var bu velilerle olduğu gibi öğrencilerde de var. Bu hafta psikolojik sağlamlık konusunda mesela bir çalışma yapıyoruz sınıflardan başladık, sınıf düzeylerinden. Öğrencilerden bu yönde bir şey alma konusunda sıkıntı yaşıyoruz, karşılığı yok...” (K5).

“...Eksiklikleri var bence. Yani her şeyden birer parça gibi. Öncesinde uygulamasında ya da olduğu zaman sonrasında alınacak önlemler işte zaten komisyonlarımız da var sadece rehberlik yürütme komisyonundan farklı komisyonlar var bu da her şeyden birer parça olmasına neden oluyor. Şunu düşünüyorum okulun gerçekleri ile yüzleşmeden kağıt üzerine dönüşüyor bir yerden sonra işlevini kaybediyor...” (K6).

“...Program tamamen kapsamlı ve etkinlik odaklı bir yaklaşım ama işte sınıf rehberlik etkinlikleri bence uygulanamıyor, sınıflarda sınıf rehber öğretmenler tarafından. Kontrol edemiyoruz ama biliyoruz sınıfta verilen o etkinliklerin o hafta yapılmadığını. Bu durum bu modele uymadığını gösteriyor. Kendi açımızdan gerekli gördüğümüz çalışmaları yapamıyoruz işte görüşme saati az bunlar çok sorun yaratıyor...” (K7).

“...Genel olarak programlarımız ile model birbirine uymayabiliyor. Okulun kalabalık olması nedeniyle bireysel rehberliğin daha çok yapılması. Toplantılar, seminerler, okul krizleri gibi sonradan gelişen olay ve programlar. İl Milli Eğitim’in hedefleri daha uygulanabilir olmalı. Her sene aynı ihtiyaçlar karşımıza çıkıyor...” (K10).

“...Program hazırlama noktasında çok sıkıntı yok programı gayet modele uygun hazırlıyoruz Gelişimsel Rehberliğe, öğrenci ihtiyaçlarına ve desteklenmesi gereken alanlara göre programımıza hepsini koymaya çalışıyoruz. Ama uygulama noktasında bazen hepsini yetiştiremeyip bazılarını yapamayabiliyoruz ya da eksik kalıyor belki bizim de gözümüzden bazı şeyler kaçabiliyor. Bir şekilde hazırlamaya ve uygulamaya

çalışıyoruz ama yeterli gelmeyebiliyor. Zaman ve ders saati eksikliği de bunlara neden oluyor...” (K13).

“...Elimizden geldiği kadar uymaya çalışıyoruz programa, en başta da dediğim gibi aslında sadece benim görüşümü soracak olursanız, benim görüşüme biraz uymuyor. Mantık olarak çünkü şey değil okulda uygulamak istemek istediğim, şimdiye kadar uyguladığım benim rehberlik ve psikolojik danışman faaliyetleri ile hazırladığım program birbiri ile çelişiyor ister istemez. Oradaki grup etkinliklerim bireysel görüşmelerim çelişiyor birbiriyle...” (K17).

“...Modelin istediği şu şekilde velilerle yapmamız gereken çalışmalar var destek hizmet olarak veya dolaylı hizmet olarak, biz bu çalışmayı istediğimiz kadar planlayalım katılım olmadığı zaman hedefe ulaşmamız mümkün değil. Ya da öğretmenler ilgili bir çalışma planladınız ama öğretmenler buna katılmıyorsa uygulamadaki ile taslaktaki birbirini karşılamıyorsa bir sıkıntı söz konusu. Bu öğrenci için de geçerli biraz önce bahsettiğim gibi sınıf kalabalık olduğu zaman süre yetersiz oluyor, öğretmenlerden ders alamıyorsunuz planınızda aksamalar oluyor ya da farklı çalışmalar olduğunda çok fazla çalışma olduğu zaman hangi birine yetiyeceğinizi şaşırtıyorsunuz orada da bir problem olabiliyor. Bu da programın amacına ulaşmamasına neden oluyor...” (K21).

“...Yüzde 50 diyebilirim, aşırı ideal diyemem çünkü bu idealleri bozan çok fazla etken var göreve başlamadan önce ideale yakın bir program hazırlamıştım ama öyle olmadı her türlü akademik taraf diğerlerinden bir şey götürüyor bireysel görüşme noktasında şey oluyor mesela benim dersimden almayın ya da grup görüşmesi bütün sınıfı almalısınız çünkü sınıflar 10 kişi beşini alsanız hoca diyor ki ben kalanlara ne anlatayim...” (K24).

“...Gerisinde kalıyoruz uygulamada çünkü çocuğun ihtiyaçları çok olabilir ama bunu daha sade daha uygulanabilir zamanı daha uygun rehber öğretmenin diğer işlerine de vakit ayırabileceği yeterli düzeyde olması açısından bence düzenlenme ihtiyacı olabilir...” (K26).

Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli'ne uygunluğuna ilişkin rehber öğretmenlere yöneltilen “Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli'ne uygunluğu nasıldır?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; programların uygun olduğunu düşünen rehber öğretmenler bu durumu net ifadelerle belirtmektedir. Programların KGRP Modeline uygun olmadığını düşünen rehber öğretmenler bu değerlendirmeyi iki boyuta indirgeyerek yapmaktadır. Programların hazırlanması ve uygulanması olarak ikiye ayırdıkları değerlendirme sürecinde programların KGRP Modeli'ne uygun hazırlandığını ancak uygulama boyutunda yaşanan zaman yetersizliği, öğrenci ihtiyaçlarına uymadığının düşünülmesi, çalışmaların plan ve uygulamada paralel yürütülmemesi başta olmak üzere; sınıf rehberlik programlarının uygulanmaması, rehber öğretmen sayısının yetersiz olması, programın yoğun olması, okulun kalabalık olması, programdan alınan verimin düşük olması ve öğrencilerin etkinliklere katılım göstermemesi nedenleriyle KGRP'ye uygunluğunun olumsuz etkilendiğini veya uygun olmadığını düşünmektedir.

Rehber öğretmenlerin programların KGRP Modeli'ne uygun olmadığına dair düşüncelerini net cümleler ile ifade etmeyerek bu durumun nedenlerini sıraladıkları görülmektedir. Hazırlamış oldukları programların sistem kontrolünde hazırlanması ve RAM'da görevli kişilerce kontrol edilmesi nedeniyle uygunluğuna ilişkin herhangi bir sorun olmadığını düşünmektedirler. Bu nedenle uygulamada karşılaşılan engellerin farklı bir sonuç ortaya çıkarması rehber öğretmenlerin yaptıkları değerlendirmeleri de etkiliyor olabilir. Rehber öğretmenlerin araştırma bu sorusuna vermiş oldukları yanıtların iki farklı değerlendirme ile yanıtlanmasının nedeni bu durumdan kaynaklanıyor olabilir.

4.5. KGRP Modeli'ne Uygun Okul Rehberlik Programları İçin Önerilere İlişkin

Bulgular

Tablo 8. Okul Rehberlik Programlarının KGRP Modeli'ne Uygunluğu İçin Önerilere İlişkin Görüşler

Tema	Kategoriler	Kodlar	Frekans	
Öneriler	Destek	İdari destek sağlanmalı	9	
		Farklı meslek uzmanlarından destek sağlanmalı	3	
	Eğitim	Paydaşlara rehberlik çalışmaları anlatılmalı	11	
		Kurum çalışmaları düzenlenmeli	8	
		Veliler çalışmalara katılım göstermeli	6	
		Mesleki gelişime dikkat edilmeli	4	
		Hizmetiçi eğitimlere katılımlar düzenlenmeli	4	
		Mevcut	Rehber öğretmen sayısı artırılmalı	11
	Öğrenci sayıları düzenlenmeli		3	
	Program	Programların içeriği düzenlenmeli	7	
		Öğrenci gelişim ve ihtiyaçlarına dikkat edilmeli	7	
		Çalışmaların etkililiğine dikkat edilmeli	4	
		Program yönetimi özerk olmalı	3	
		Bireyle rehberliğe yeterli zaman ayrılmalı	6	
		Zümre ile fikirbirliğinde olunmalı	2	
		Yönetim	Toplantılar amacına uygun yürütülmeli	3
			Rehberlik ders saati düzenlenmeli	8
	E-rehberlik veri girişi düzenlenmeli		2	
	Dosyalama sistemli yürütülmeli		2	
	Öğretmenler rehberlikte aktif rol almalı		14	
	Herkes görev ve sorumluluklarını yerine getirmeli		11	
	Sınıf rehber öğretmenliği kalıcı olmalı		2	
	Çalışmaların takibi yapılmalı		3	
Toplam			133	

Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli'ne uygunluğunun sağlanabilmesi için rehber öğretmenlere yöneltilen “KGRP Modeli'ne göre okul rehberlik programları nasıl yürütülmelidir?” ve “Okul rehberlik hizmetlerinde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?” sorularına verilen yanıtlara ilişkin bulgular Tablo 8’de verilmiştir. Rehber öğretmenlerin yanıtlarından elde edilen bulgular “Öneriler” teması altında toplanmıştır. Öneriler temasına ait kodlar destek, eğitim, mevcut, program ve yönetim kategorilerini oluşturmaktadır. Tablo 8’de görüldüğü üzere 23 kod toplam 133 frekansa sahiptir. Yönetim kategorisinde yer alan öğretmenler rehberlikte aktif rol almalı kodu en yüksek frekansa sahiptir.

Programların yürütülmesinde okul idaresinin rehberlik çalışmalarını takip etmesi ve desteklemesi ile çeşitli meslek uzmanlarından rehberlik hizmetlerine sağlanacak desteğe ihtiyaç olduğunu ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Yeterli rehberlik, rehber öğretmen olur yani. Veya okullarda bu yürütebilir mi bilmiyorum ama belki bir psikolog sosyolog ihtiyacı var bunlar olabilir. Bunlar olabilir 850-900 öğrencimiz var yeterli olmuyoruz yani yetmediğimizi biliyoruz...” (K2).

“...Üniversite hocaları, doktorlar gibi farklı mesleklerden uzmanlar ile birlikte ortak çalışmalar yapılmalı.... İşlevsel planlar yapılmalı, alanda deneyim kazanmak önemli, bakanlık tarafından uygulamalarda güncellenme açısından uzman desteği sağlanmalı...” (K14).

“...Yürütme açısından idarenin okul müdürünün bize destek olması ve imkânlar sunması önemli müdürün gelişimsel rehberlik modeli ile ilgili bilgisinin olması lazım, genel olarak idare bize destek çıktığı zaman, RAM’ın yaptığı eğitimler konusunda destek olduğu zaman güzel bir şekilde yürütülebiliyor. Yoksa sıkıntılar olabiliyor.... Mesela biz programa çok şey ekliyoruz uygulama olmayınca bir sonraki sene uygulayamadığımız için eklemek istemiyoruz ve motivasyonumuzu düşürüyor, yarım kalıyor, kopukluk oluyor...” (K4).

“...Bence bu konuyu okul müdür ve müdür yardımcılarına ayrıntılı bir şekilde anlatıp bu model tam anlamıyla uygulandığında okulun başarısı okuldaki atmosfer öğrenci-öğretmen ilişki, öğrenci-idare ilişkisinin ne kadar olumlu yansıyacağını onlara bir izah etmek lazım. Bu izahı idare kabul ettikten sonra öğretmenlere, çünkü biz öğretmenlerle işbirliği içinde çalışacağız onlarda kabul ettikten sonra onların fikirlerini sadece RİBA gibi mecburi anketle değil de özel olarak bile alabiliriz uygulama kısmında da okul idaresinin takibi gerekli çok çok önemli...” (K20).

Paydaşların rehberliğe bakış açısını ve desteğini değiştirmek için programların ve rehberliğin paydaşlara anlatılması önerisinde bulunan rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Öğretmenler programları ve çalışmaları angarya olarak görüyor. İstedığımız anketlerde formlarda bile sıkıntı yaşıyoruz rehberliğin çalışmalarını angarya ve iş yükü olarak görüyor. Biz işin odağındayız biliyoruz sistemi ama diğer paydaşların da bu konuda eğitimden geçmesi lazım. Dışardan anlatımlarla veya toplantılarla bizim yapacağımız şeyler yetersiz kalıyor... Biz işin odağındayız biliyoruz sistemi ama diğer

paydaşların da bu konuda eğitimden geçmesi lazım. Dışardan anlatımlarla veya toplantılarla bizim yapacağımız şeyler yetersiz kalıyor...” (K5).

“...ve modelin de örnek veriyorum okulda uygulamaya başlayacaksa bana destek olacak rehber öğretmene öğrenciye destek olacak diğer paydaşların da yapacağımız çalışmalar da bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerek diye düşünüyorum...” (K19).

Resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının hazırladığı olduğu proje, eğitim ve seminer gibi faaliyetlerin içerik ve tarihlerinin düzenlenmesini öneren rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Milli Eğitim Bakanlığı’nın bir başarıyı artırma var bir Milli Eğitim Müdürlüğü’nün var. Benzer şeyleri birkaç komisyonda yaptırmaya çalışıyorlar. Ortak bir tane olsa güzel olur. Şimdi Hacer hocam Hedef 2024 Bakanlığinkine bakıyor ben de Milli Eğitiminkine bakıyorum mesela. Rehberlik ve okulda yapılan çalışmalar açısından aynı şeyi birkaç komisyonda yaptırıyorlar. Başarıyı artırmak istiyor ama hocalara da yani bakanlıkla müdürlük farklı çalışmalar yapmak istiyorlar bu da bayağı bir yük getiriyor...” (K3).

“...Öngörülebilir olmalı, bize Haziran ayında ya da tatilde bile olur okul açılmadan önce bizim planlarımız var bu yıl bu uygulanacak gibi bir bilgi gelse o bize külfet olmaz ama sonradan geldiğinde ekstra yıllık planın uygulanmasını zorlaştırıyor ve farklı bir şekilde çalışmamız gerekiyor. Yine çalışırız onda problem yok ama bu sefer verim düşüyor, üç dört proje varsa eğer ben kendi hazırladığım ağır olan yıllık planıma mı vakit ayırayım çünkü 560 öğrenci var hepsi bir şey bekliyor sizden yoksa projelere mi odaklanayım?...” (K18).

“...Yılın başında bize deseler ki şu tarihte şu eğitim ver ben de programı buna göre hazırlarım. Bir hafta yoktum geçen haftanın konusu kaldı, bu haftaya alsam tüm program birer hafta kayarak gidecek. Sonradan bir eğitim daha çıkıp çıkmayacağını bilmiyoruz, geçen sene belki bir ay okuldan uzak kaldım. Programı hazırlarken öyle bir haftayı da boş bırakamayız boş bırakıp da sonradan böyle bir eğitim çıkarsa kullanayım diye, çünkü onaylanmıyor o zaman...” (K24).

Rehberlik programlarında veliler için hazırlanan çalışmalara velilerin katılım göstermesi gerektiğini ifade eden rehber öğretmen K16’nın görüşme alıntısına aşağıda yer verilmiştir:

“... Veliler yapılan çalışmalara katılmak istemiyor sadece idare veli toplantısına davet ettiğinde katılım daha fazla oluyor. Eğitimlere katılmaları onlar için daha iyi olurdu. Aileler çocukların başarılarına dahi uzaklar velilerin çoğu öğrencilerini hiçbir alanda takip etmiyor. Çocuklar da bunlardan olumsuz etkileniyor...”

Rehber öğretmenler yeni gelişmelerin gerisinde kalınmaması için mesleki ve kişisel gelişimlerine önem vermeleri gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda K8 ve K21’in görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Rehber öğretmenler kendini geliştirmeli yeniliklere açık olmalı, kendini bilgi açısından geliştiren hocalar da var ama değiştirmek istemiyor. O yüzden çok bilimsel bilgi bilebiliriz ama nesille birlikte kendimizi değiştirmemiz lazım...” (K8).

“...Yine okul rehber öğretmenlerinin, rehberlik hizmetleri çok hızlı gelişen bir yapıya sahip her geçen gün yeni bir çalışma yapıyor yeni danışma modelleri çıkıyor yeni uygulamalar çıkıyor bunları takip etmesi gerekiyor, kişisel ve mesleki gelişime önem vermesi gerekiyor...” (K21).

Hizmetiçi eğitimlere katılımların rehber öğretmenlerle kısıtlı olmamasını, tüm öğretmenlerin bu eğitimleri alması gerektiğini ifade eden katılımcıların görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Her yıl değişen bir şey bir de tabi değişmeyenler de var diyabet eğitimi mesela hiç sekmiyor her yıl alıyoruz ne kadar süreceği belli değil. İlk yardımda yapılıyor mesela iki yılda bir gidiliyor ve onu herkes alıyor ama diyabet her yıl alınıyor. Bizim içinde zulüm oluyor artık standart hiç değişmiyor. Aynı kişiler eğitim veriyor aynı kişiler eğitim alıyor. Bunun onların elinde olduğunu da düşünmüyorum pat diye biri yapalım diyor ve yapılıyor...” (K24).

“...Öğretmenlerin rehberlik için bir hizmetiçi eğitim alması önemli. Rehberliğin önemini daha iyi anlarıydı ama uzaktan değil gerçekten uygulamalar çalışmalar olmalı. Yenilenme ihtiyacı oluyor. Diyabet eğitimi mesela diğer öğretmenler de katılmalı, hep biz gidiyoruz her sene aynı eğitime gerek yok. Mış gibi oluyor yapılan projeler...” (K27).

Programların KGRP Modeli'ne uygun yürütülebilmesi için okullarda rehber öğretmen sayısının daha fazla olması gerektiğini ve öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle tüm öğrencilerle ilgilenmenin güç olduğunu dile getiren rehber öğretmenlerin önerilerine ilişkin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Öğrencilerin yaşları ilerledikçe birçok alanda daha fazla problemleri oluyor ve iki rehber öğretmen yetersiz kalıyor, okullarda her sınıf seviyesi için birer rehber öğretmen olmalı...” (K1).

“...Biz 400-400 paylaşıyoruz diğer arkadaşım. Teknik olarak baktığımızda çok böyle sorun değil gibi ama bireysel çalışma yapıldığında durum farklı, sınıflarda grup etkinlikleri ile bir şekilde yapılabilir tek işiniz bu olsa bilgilendirme yapma ya da bir iki etkinliği uygulama olsaydı ama bu işi bireysel boyuta döktüğünüz zaman grup çalışması ve grupla psikolojik danışmanlık sistemi olarak baktığımızda 400 öğrencilerden muhakkak göz ardı edilenler oluyor. Mesela günlük görüşülecek öğrenci sayısı bireysel olarak alsanız 6 saat okulda bulunuyorsunuz ki bazen yedi saate de çıkıyor sadece 7 öğrenci ile görüşmüş oluyorsunuz ve bunun düzenli olarak devam etmesi durumunda bakıyorum bazen benzer öğrenciler arasında paslaşıp durmuşuz bir yerden sonra şöyle bir algı oluşuyor orası zaten dolu, yoğun çünkü...” (K6).

“..Daha önce dediğimiz gibi 300 öğrenciye bir öğretmen düşüyor görevlendirme ile arkadaşımız gelmemiş olsaydı bana 600 öğrenci düşecekti. Daha fazla rehber öğretmene ihtiyaç var. Pandemi sonrasında daha fazla gördük ki çocuklar içe kapandıklarında kendi başlarına kalıp birilerine bir şey anlatamadıklarında problemler katlanarak üstü örtülerek devam ediyor. O nedenle kapsamlı gelişimsel rehberlik modelini uygulayabilmek için elemana paydaşa ihtiyacımız var...” (K19).

Okul rehberlik programlarının içeriklerine, program çalışmalarının öğrencilerin gelişimlerine ve ihtiyaçlarına uygunluğuna ve çalışmaların öğrenciler için etkililiğine dikkat edilmesi gerektiğini ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Programlarda niceliği değil niteliği önemsemeliyiz. Bizlere yapmamız için gönderilen projelerde çok uzun slaytlar var öğrencilerin dikkati dağılıyor, öğrencilere uygun hazırlanmıyor çalışmalar. Rehberlik programları çok yoğun oluyor birçok hedef

ve etkinlik var bu nedenle sadece yapmış olmak için yapılıyor, öğrencilerin gerçek ihtiyaçlarına dikkat edilmiyor...” (K12).

“...Okul ve süreç dinamik çalışmaları, uygulamaları daha esnek hale getirilmeli. Sınıf rehber öğretmenleri için etkinlikler daha uygulanabilir, sadeleştirilmiş olmalı. Etkinlikler ön hazırlık isteyen ve materyal gerek olanları uygulamak zor. Mümkün olduğu kadar basit olmalı. Öğretmenler öğrenciyi tanımaya yönelik olmalı, kağıt üzerinde olduğu gibi o kazanım hemen kazandırılabilir mi?..” (K28).

“...Biz bir çalışma yaparız o öğrencinin zihninde süreç devam eder ve süreç sonunda o değişim meydana gelir o yüzden acele etmemek lazım, çalışmaları sürdürmek lazım ama ölçme olmadığı için de belki gözlemlere dikkat etmek lazım yapılanlar işe yarıyor mu öğrenciye hitap ediyor mu işe yaramıyorsa daha farklı neler yapabilirim, daha farklı nasıl sunabilirim gibi çalışmaları çeşitlendirmemiz gerekiyor...” (K21).

“...Öğrencileri doğru yönlendirmeliyiz özellikle daha erken yaşlarda yönlendirmeye başlamalıyız, okulların çeşidi çok fazla ama yığılmalar da bazı yerlerde daha fazla bir karmaşa yaşıyor, çocukları ilgi ve yetenekleri doğrultusunda daha erken yaşlarda yönlendirebilirsek boşa geçen süreler olmuyor...” (K23).

Programın işleyişini aksatmaması için eğitim yılı içinde okullara gönderilen çalışmaların yapılması durumunun rehber öğretmenlere bırakılarak programların dışarıdan müdahalelere kapalı olması ve program çalışmalarının gerçekleştirilmesinin rehber öğretmenlerin kontrolünde olması gerektiğini düşünen K26 ve K8’in görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir:

“...Sene başında çok net sınırları belli olan çizgileri belli olan bir program hazırlanıp dışarıdan müdahalelere mahal vermeyecek bir program hazırlanabilir. Biz de kendimizi o doğrultuda öğrenci görüşmelerimizi, seminerlerimizi proje doğrultusundaki yapacaklarımızı ona göre bir sene içerisinde planlayıp rahat bir şekilde uygulayabiliriz...” (K26).

“...Sadece plana bağlı kalmak doğru değil. Plan bir çerçeve çizer ona bağlı kalmaya çalışırsın öğrencilerin tüm alanlarda gelişmesine yardımcı olmaya çalışırsın ama faydalı olacağını düşündüğün şeyler yaparak planın dışına çıkabilmelisin...” (K8).

Öğrencilerin bireyle rehberlik ve psikolojik danışma ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için programlarda bireyle rehberlik çalışmaları için yeterli zaman ayrılması gerektiğini ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Mesela öğrencileri bir yere toplayıp ya da sınıfta bir şey anlatmaktansa hakikaten birebir görüşmeden daha çok verim aldıklarını görüyorum, defalarca gelmek istiyorlar sonrasında ya da arkadaşlarına söylüyorlar onlar da benzer konularda gelmek istiyorlar yanımıza...” (K17).

“...Genel bilgi verilmesi şart herkesin bütün öğrencilerin bilgileneceği açısından sonra özel görüşme için vakit ayrılması gerekiyor aslında dediğimiz gibi rehberlik programı güzel bir program...” (K3).

Rehberlik zümrelerinin fikirbirliğinde olmasının KGRP Modeli’ne uygunluk açısından önemli olduğunu ifade eden K6 ve K20’nin görüşme alıntıları aşağıda verilmiştir:

“...Zümreyle ortak düşünceye ulaşma ve işbirliği içinde olunmalı. Rehber öğretmenler arasında çalışmalar için de ortak payda da buluşmalı. Programları ve sistemi daha uygulanabilir hazırlamalı...” (K16).

“...Yanımızda bir zümremiz varsa iki üç dört rehber öğretmensek idareden önce onlarla uyum çok önemli ama bu uyum öğrencinin okul ortamında her türlü gelişimini tamamlayacağı programı destekleyecek bir uyum olmalı...” (K20).

Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli’ne uygun yürütülebilmesi için öğretmenlerin rehberlikte aktif olması ve yönetmeliğe uygun olarak görevlerini yerine getirmeleri gerektiğini ifade eden rehber öğretmenlerin görüşme alıntılarına aşağıda verilmiştir:

“...Öğretmenler öğrencilerle ilgili problemlerde formasyonları olmasına rağmen sorumluluk almaktan kaçınıyorlar. Kendilerinin yardımcı olabileceği konularda öğrencileri bize yönlendirmeleri iş yükümüzü artırmakta. Çoğu zaman olmasa da bazen bu durumla karşılaşabiliyoruz, öğretmenler çözebilecekleri durumlarla ilgilenmesi gerekli...” (K1).

“...İdeal olan bir plan program hazırlandıktan sonra okul idaresinin bunu tamamen akademik bir görevmiş gibi benimsemesi, normalde öğrenci başarısı idare için çok önemlidir, akademik başarı nasıl önemliyse kişisel sosyal ve mesleki gelişimlerinin çok önemli olduğu algısının oluşması lazım onlarla birlikte onun bir okul kültürü ve iklimi haline dönüşüp sınıf rehber öğretmenler de dahil olarak tüm öğretmenler arasında yaygınlaşması lazım...” (K8).

“...Yapsalar çok ciddi bir sıkıntı yok ama orada aksaklık olduğu için yaşlı bir öğretmen mesela hocam beni uğraştırma diye bizden yardım istiyor. Bizim belki bir gün sürecek sürecimizi iki haftaya yayabiliyor. Her birinin tek tek planını yapmak. İnsanların şunun farkına varması gerekiyor, benim sorumluluğum ne? Ama kağıt üzerinde değil. Sene başı toplantılarda çok anlatılıyor rehber öğretmen şu işi yapar sınıf rehber öğretmeni şu işi yapar ama bilmiyorum bu hangi yöntemle olur ama bir kere insanların rol ve sorumluluklarını bilmesi gerekiyor...” (K17).

“...Bunları şu şekilde özetleyebiliriz rehber öğretmene görevi dışında sorumluluklar verilmezse program uygulanabilir ve diğer açıdan da işbirliği çok önemli öğretmenlerin de sınıf rehberlik programında yer alan çalışmaları yapması gerekiyor oradaki çalışmalar da gelişimsel modele göre hazırlanan çalışmalar. Onların birçoğu yapıldığı zaman da rehber öğretmene sadece uzmanlık gerektiren çalışmalar kalmış oluyor ve öğrenciler de çok daha fazla verim elde etmiş oluyor...” (K21).

“...Yönetmelik gayet açık ona göre hareket edilmeli. Okul rehber öğretmenin çok fazla sorumluluk üstlenmemesi gerekir örneğin sınıf rehber öğretmenler kendi planlarını kendileri hazırlamalı. Herkes kendi sorumluluğunu almalı. Programı vaktim olduğunda arkadaşlık ilişkilerimizden ötürü ben hazırlıyorum ama hazırlayamadığım zaman benim görevimmiş gibi benden bekleniyor eğer kendilerinin hazırlaması gerektiğini söylersem iletişimimiz geriliyor...” (K11).

Sınıf rehber öğretmenliğinin eğitim kademesi boyunca yürütülmesinin rehberlik adına daha doğru olacağını düşünen K6 ve K29’un görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...Lisansta mesela şunu görmüştük öğretmen bir sınıfı alır ve birkaç yıl onu tanır ve birkaç yıl devam eder imkânları ölçüsünde. Her sene öğretmen değişiyor her sene sıfırdan yeniden Amerika’yı keşfetmeye çalışıyor, öğrenciyi tanımıyor. Süreklilik olması gerek. Bu bilincin oluşması konusunda belki burada yine lisans ve formasyon eğitimlerine bu konu alınabilir...” (K6).

“...Sınıf rehber öğretmenler bulunduğu kademenin sonuna kadar 5-8, 9-12 rehberlik görevini devam ettirmeli. Her yıl sınıflar değiştirilmemeli. Ancak bu durumda kapsayıcılık daha rahat sağlanabilir. Elden geldiğinde her kademedeki birbirinin devamı niteliğindeki etkinlikler zamansal olarak da ortak yapılırsa konuya ilişkin gündem ve farkındalık hem öğretmen hem öğrenciler arasında oluşabilir...” (K29).

Rehber öğretmenler programların KGRP Modeli’ne uygun olarak yürütülebilmesi için tüm sınıf kademelerinde rehberlik ders saatinin olması, rehberlik saatinin ortak olması, bir saatten fazla rehberlik dersinin olması ve rehber öğretmenlere rehberlik ders saatinin tanımlanması önerilerinde bulunmuşlardır. Rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları şu şekildedir:

“...İdari ve Milli Eğitim kısmında zaman tasarrufunun yine aynı şekilde planlanması ve rehberlik saatlerinin planlanması bizde yalnız 9, 10larda var ve bu hem derslerin işlenişini zorlaştırır hem de zaten standart rehberlik etkinliklerini yapamıyorken bu modelin uygulanmasını sıkıntıya düşürür. Ortaokullarda sadece 8. sınıfta var bu çok büyük bir sıkıntı. Bu saatlerin eklenmesi model için yararlı olur diye düşünüyorum...” (K19).

“...Ders saati olmalı bir saatten fazla ihtiyaç var, onun dışında her şey uygun...” (K11).

“...Bana ait bir saat olsun isterdim çünkü o zaman çalışmalar yaparken hiçbir şey düşünmek zorunda olmazdım. Şimdi bakıyorum bu saat kimin bu dersi kimden alabilirim diye sürekli bir zaman kaybım oluyor benim saatlerim belli olurdu ve öğrenciyi tanımak çok fark ettiriyor. Etkinlik yapmak, sunum yapmak açısından hazırlardım ve düşünmezdim ne zaman yapabilirim diye...” (K24).

Program çalışmalarının idare veya rehberlik tarafından takibi yapılarak uygulamadaki problemlerin önüne geçme önerisinde bulunan rehber öğretmenlerin görüşme alıntıları ise şu şekildedir:

“...Rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde bence burada sorumluluğun büyük bir bölümü okul rehber öğretmenine düşüyor. Bizler bu alanda eğitim almış kişileriz diğer öğretmenler de her ne kadar işbirliği içerisinde paydaş olarak sorumluluğu olsa da eğitimini bizim kadar almadıkları için onları yönlendirmek müşavirlik ederek bu konuda çalışmaları desteklemek gerekiyor...” (K21).

“...Program kendi halinde işlevsel bir yapıdadır. Uygulamada bir problem yaşamamak için herkes üzerine düşen görevi yapmalı tabii ki görevini etkinliğini bizlerden gelip alan öğretmenler olduğu gibi almayanlar da var bu durumda bizim de yaptığımız işin takipçisi olmamız gerekiyor...” (K1).

Programların yürütülmesinde toplantıların yapılma amacına uygun şekilde gerçekleştirilmesini öneren K21’in alıntısı aşağıda verilmiştir:

“...Ama planın mükemmel olması uygulamanın mükemmel olduğu anlamına gelmiyor her zaman o yüzden bu süreci çok iyi yönetmek lazım bu da program yönetimi olarak KGRP ‘de böyle bir yapı da var o yüzden program yönetimine de önem vermesi gerekiyor, toplantıların gerçekten yapılması gerekiyor, okuldaki hedeflerden çalışmalardan diğer paydaşların haberdar olması ve onların da katkılarının alınması gerekiyor bu çalışmalarında eklenmesi gerekiyor...”

Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli’ne uygun yürütülebilmesi için rehber öğretmenlerin önerilerinden biri de dosyalama işlemlerinin kolaylıkla ve sistemli

yapılabilmesi için düzenleme yapılması gerektiğidir. Bu konuda görüş bildiren K25'nin görüşme alıntısı şu şekildedir:

“...Bir de bu evrak işlerinin çok hafifletilmesi lazım şu dosya sisteminin, sürekli bir şey hazırlıyoruz psikososyal toplantılar var göç, depresyon, intihar. Uygulamada bir şey yok ama bizim o kağıt evrak bir haftamızı alıyorlar. Uygulama yapıyoruz mesela AFAD'dan geliyor bilgi veriyorlardı biz çağırıyorduk o işle uğraşmamız beş dakika ama bu iş için neredeyse bir haftamızı ayırıyoruz...”

Araştırmanın son alt problemi için rehber öğretmenlere yöneltilen “KGRP Modeli'ne göre okul rehberlik programları nasıl yürütülmelidir? ve “Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde dikkat edilecek hususlar nelerdir?” sorularına verilen yanıtlar genel olarak incelendiğinde en fazla görüş bildirilen alanın yönetimle ilgili olduğu görülmektedir. Rehber öğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde öğretmenlerin aktif rol alarak rehberlikle ilgili çalışmalara destek olmasına ve paydaşların sorumluluklarını yerine getirmelerine ihtiyaçları vardır. Çalışmaların daha rahat ve sağlıklı yürütülebilmesi için tüm sınıflarda rehberlik saatinin olması, var olan ders saatinin artırılması ve bu saatlerde ortak çalışmalar yapılabilmesi için aynı ders saatinde olmasını istemektedirler. Okullarda RHYK toplantıları ve diğer komisyon çalışmalarının düzenli ve etkili yürütülmesi, sınıf rehber öğretmenliğinin eğitim kademesi boyunca sürekliliğinin olması, yapılan çalışmaların kaydının tutulması, takibinin yapılması ve e-rehberlik veri girişinin düzenlenmesi de yönetsel olarak düzenlenmesi gerekli görülen diğer konulardır.

Rehber öğretmenler, okul rehberlik hizmetlerinin doğru anlaşılması ve paydaşların desteğinin sağlanabilmesi için rehberlik çalışmalarının anlatılması ve velilerin çalışmalara etkin katılım göstermesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu durum rehberliğin hala okullarda tam olarak anlaşılmadığını ve desteklenmediğini göstermektedir. Resmi kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarının çalışma tarihlerinin okullara dönem başında bildirilmemesi nedeniyle yıl içinde program çalışmalarında zorluk yaşayan rehber öğretmenler kurum çalışmalarının düzenlenmesi önerisinde bulunmuştur. Aynı şekilde hizmetiçi eğitim çalışmalarında rehber öğretmenlerin her yıl aynı eğitimleri almak zorunda olduğu anlaşılmaktadır. Bağımlılıkla mücadele, diyabet, ilk yardım gibi eğitimlerin tüm öğretmenlere verilmesinin öğrenciler ve öğretmenler açısından daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Okullarda rehber öğretmen sayısına oranla öğrenci sayılarının yüksek olması nedeniyle tüm öğrencilere ulaşmanın ve çalışmaları gerçekleştirmenin güç olduğunu ifade etmekte olan rehber öğretmenler okulların rehber öğretmen sayılarının artırılması gerektiğini

düşünmektedir. Mevcut öğrenci sayılarının fazla olması ve kaynaştırma öğrencilerinin okullara dağılımının dengeli olmaması nedeniyle bu konuda düzenleme yapılması istenmektedir.

Rehber öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde genel olarak idare ile bir problem yaşanmamaktadır ancak rehber öğretmenlerin bir kısmı idarenin rehberlik çalışmalarını desteklemesine ihtiyaç duymaktadır. Rehberlik çalışmaları, veli ve öğretmen etkinlikleri için farklı meslek uzmanları ile birlikte çalışma yapmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Veli ve öğretmenler için çalışmaların uzmanlar tarafından gerçekleştirilmesi rehber öğretmenlerin iş yükünün azalması ve çalışmalara verilen önemin artması açısından faydalı bulunmaktadır.

Rehber öğretmenlerin görüşlerine göre dikkat edilmesi gereken bir diğer başlık ise program alanındadır. Okul ve sınıf rehberlik programları amacına daha uygun içerikle hazırlanmalı ve öğrencilerin gelişim özellikleri ile ihtiyaçlarına dikkat edilmelidir. İhtiyaç analizlerinin daha kapsamlı yürütülmesi ve gelişim dönemi özelliklerinin programlarda daha ayrıntılı olarak yer almasına gerek duyulmaktadır. Buna paralel olarak okul ve sınıf rehberlik programlarında yer alacak çalışmaların belirlenen hedef ve hedef dışı çalışmalara yönelik daha etkili etkinliklerden planlanmasına ihtiyaç vardır. Bireysel olarak görüşmeye ihtiyaç duyan öğrencilerin mağdur olmaması için planlarda yeterli zaman ayrılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrenci gelişimlerinin program sonunda istendik düzeye ulaşabilmesi için öğrencilerin ilgi ve dikkatini çekecek etkinlikler hazırlanmalıdır. Programlar için belirlenen hedefler tüm öğrencilerin ihtiyacını yansıtmayacağı veya yapılan etkinliklerin öğrencilerin ilgisine uymayacağı düşünülerek çalışmaların tüm öğrencilerin verim almasını sağlayacak etkili yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Rehber öğretmenlerden uygulanması istenilen çalışmaların programları aksatmaması için bu çalışmaların yönetimi rehber öğretmenlere bırakılmalıdır. Kurumların, okullarda rehber öğretmenlerden gerçekleştirmesini istediği çalışmaların programlarda farklı bir zamanda yer alması veya okul ihtiyaçlarına uymaması gibi nedenler okul rehberlik programlarını olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bu nedenle çalışmaları uygulama inisiyatifinin rehber öğretmenlere bırakılması önerilmektedir. Rehber öğretmenlerin önerilerine ilişkin son başlık ise zümre ile fikirbirliğidir. Programların hazırlanması ve uygulanması sürecinde zümre ile fikirbirliğinde olunmasının programların etkililiğini artıracığı düşünülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

5.1. KGRP Modeli'ne İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırmaya katılan rehber öğretmenler KGRP Modeli'nin öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal gelişim alanlarının geliştirilmesi, ihtiyaçlarının karşılanması, gelişim özellikleri ve görevlerine dikkat edilmesi ve önleyici çalışmalar yürütmesi yönleriyle okul rehberlik programlarına katkı sağladığını düşünmektedir. Öcal (2010), Hacettepe Üniversitesi'nden mezun rehber öğretmenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında rehber öğretmenlerin iş yaşamında en fazla davranış problemleri, gelişim sorunları, arkadaşlık ilişkileri, mesleki rehberlik, kaygı ve iletişim becerileri konularda çalıştıklarını belirtmişlerdir. Araştırma bulguları KGRP Modeli'nin öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun yenilikler ve çalışmaları okul rehberlik programlarına kazandırdığını göstermektedir. Nazlı'nın (2003) öğretmenlerin modele yönelik algı ve değerlendirmelerini incelediği araştırmasında öğretmenlerin çoğu öğrencilerin gelişimleri için gelişimsel rehberlik modelini faydalı görmüştür. Sınıf rehber öğretmenleri ile yapılan araştırma bulgularına göre öğretmenler KGRP Modeli'ni öğrencilerin kişilik gelişimlerine olumlu katkısı olduğu düşünmektedir (Tatlıoğlu ve Uysal, 2013). Rehber öğretmenlerin KGRP Modeli'ne ilişkin görüşlerinde daha az tekrar edilen alanlar; öğrenci seviyesinin dikkate alınması, öğrenci çevresine destek olunması öğrenciyi merkeze alması ve okula uyumu kolaylaştırması olarak bulunmuştur. Eşen'in (2009) bilimsel çalışmasında ulaşılan okul rehberlik programları kazanımlarının öğrenci merkezli olduğu ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun hazırlandığı sonucu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Derebaşı (2011), Berber (2010) ve Demirel (2010) yapmış oldukları araştırmalarında okul rehberlik programlarının hedef ve kazanımlarının öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlandığını ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre KGRP Modeli doğrultusunda hazırlanan okul rehberlik programları tüm öğrencilere hitap etmesi, öğrencilerin çok yönlü gelişimleri için destek olması, gelişimsel farklılıklara dikkat edilmesi ve koruyucu çalışmalar yapması yönleriyle rehber öğretmenler açısından olumlu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen

sonuçlar ile alanyazında yer alan diğ r araştırma sonuçlarının benzerlik g sterdiğı görülmektedir.

5.2. Okul Rehberlik Programlarına İlişkin Sonuçların Tartışılması

Okul rehberlik programları için yapılan ihtiyaç analizi çalışmalarına ilişkin sonuçlara göre rehber öğretmenlerin tümü öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarını belirlemek için R BA formlarını kullanmaktadır. Benzer bir sonuç Keiyinci (2022) yapmış olduğu çalışmada ortaya çıkmıştır. Rehber  ğretmenlerin çoğu okul rehberlik hizmetleri için yapılan etkinlikler R BA sonuçları doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Bu durumun yanı sıra  ğrenci ihtiyaçlarının belirlenmesi için farklı analiz yöntemleri kullanan rehber öğretmenler de bulunmaktadır. R BA formlarına ek olarak ihtiyaç belirlemek çalışma yapan rehber öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ise eski programı değerlendirme, gözlem sonuçlarını dikkate alma, envanterler kullanma ve okul kültürüne dikkat etmektir. Rehber  ğretmenlerin R BA formlarına ek çalışma yapmalarının nedeni öğrencilerin formları sağlıklı yanıtlamaması, formların geçerlik ve güvenirliğin düşük olduğunun düşünülmesi olabilir.

Okul rehberlik programları için özel hedeflerin seçilmesine ilişkin sonuçlara göre rehber öğretmenlerin yarısından fazlası özel hedefleri R BA formunun analizinde çıkan en yüksek yüzdeye sahip sonuçlardan seçmektedir. KGRP Modeli'ne göre özel hedeflerin belirlenmesinde bu bilgilerin kimlerden ve nasıl elde edileceğine ilişkin karar alındıktan sonra toplanan bilgilerin analiz edilmesi ile hedefler seçilir. Bu süreçte farklı test ve test dışı teknikler kullanılmaktadır. 14/08/2020 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı'nın Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel hedefler R BA analizinin yanı sıra risk haritası ve program değerlendirme sonuçlarına göre belirlenmelidir. Tek bir ihtiyaç analizi yöntemine bağlı kalınarak  ğrenci ihtiyaçlarının ve özel hedeflerin belirlenmesi KGRP Modeli'ne uygun görülmemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre okul rehberlik programlarının hazırlanmasında rehber öğretmenler, hedeflere yönelik çalışmaların asgari sayılara dikkat ederek yıllık plana yerleştirmektedirler. Çalışmaların planlanması sürecinde hedeflere yönelik  ğrenci, veli ve  ğretmen çalışmaların asgari sayıları toplamda planın büyük bir bölümünü aldığı için rehber öğretmenlerin çoğu ilk olarak hedeflere yönelik çalışmaları planlamaktadır. Etkinliklerin seçilmesi ve plana yerleştirilmesi sürecinde rehber öğretmenler tarafından en az tekrar edilen etkinlik ise öncelikli çalışmalar olarak ifade edilen MEB projeleridir. Öncelikli alışmalar

ve hedefe yönelik çalışmaların yıllık plana yerleştirilmesinin ardından gerek görülen çalışmalar ekstra çalışmalar olarak seçilmekte ve plana yerleştirilmektedir. Çalışmaların gruplandırılarak programa yerleştirilmesinin nedeni Rehber öğretmenlerinin hedefleri öncelik sırasına koymakta zorlanmaları ve çok fazla etkinlik olmasından kaynaklı olabilir.

KGRP Modeli okul rehberlik hizmetlerinin okuldaki tüm paydaşların etkinliklere katkı sağlamasını ve işbirliği içinde çalışmasını öngörür. Araştırma sonuçlarına göre RHYK toplantılarında rehber öğretmenlerin hazırlamış olduğu programların yüzeysel değerlendirilmesi yapılmakta veya yeni hazırlanan programın sunumu gerçekleştirilmektedir. Komisyon üyelerinin rehberlik çalışmalarına katılımının istendik düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu sonuç Can'ın (2010) yapmış olduğu araştırmadaki RHYK toplantılarında komisyon üyelerinin etkin katılımının ve yeterli düzeyde katkısının olmadığı sonucuyla örtüşmektedir. Özdemir'in (2008) çalışmasında da Anadolu Lisesi yönetici ve öğretmenlerinin rehberlik hizmetlerini benimseme düzeyinde geçen yıllara oranla artış gözlenirse de henüz istenen düzeyde olmadığı bulunmuştur. Şarlak'ın (2019) araştırmasının bir diğer bulgusuna göre RHYK üyeleri mevzuatta yer alan görevlerini yerine getirmemektedir. Gelişimsel Rehberlik Modeli'nde tüm paydaşların katkısı ve katılımı ile rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi esası bulunmasına rağmen bu durum geleneksel rehberlik anlayışının etkisinin devam ettiğini göstermektedir. Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanması sorumluluğunun tamamen rehber öğretmenlerde olması, RHYK toplantılarında komisyon üyelerinin programların hazırlanması sürecine ilişkin bir sorumluluk hissetmemesine ve işbirliği yapmamasına neden olabilir.

Programların değerlendirilmesine ilişkin rehber öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde değerlendirmelerin amacı hazırlanacak program etkinliklerinde herhangi bir sorun yaşanmaması için önlem alma, sorunları tespit etme, tekrarı önleme gibi programı sağlıklı hale getirmektir. Kanada ve Türkiye okul rehberlik programlarının karşılaştırması üzerine araştırma yapan Ergün (2023), Türkiye'de programların nicel verilere ve standart formlara bağlı olarak değerlendirildiğini ve bu işlemin yüzeysel olduğunu göstermiştir. Programların değerlendirilme amacı öncelikle öğrencilerin gelişimlerini incelemek ve giderilmeyen ihtiyaçları tespit etmektedir (Nazlı, 2011). Araştırmadan elde edilen sonuç program değerlendirmelerinin KGRP Modeli'ne uygun olarak yürütülmediği yönündedir.

Programların hazırlanması sürecinde rehber öğretmenlerin en çok ihtiyaç analizi yapmada sorun yaşadığı görülmektedir. Rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesi için MEB'in hazırladığı

RİBA Formları kullanılmaktadır. Ancak öğrencilerin RİBA Formlarına verdikleri yanıtların sağlıklı olmadığı ve RİBA sonucunda çıkan ihtiyaçlar ile gözlemlenen ihtiyaçların birbirine uymadığı düşünülmektedir. Rehber öğretmenler öğrencilerin bireysel görüşmelerde kişisel-sosyal gelişim alanlarına ilişkin daha fazla problemleri olduğunu ancak bu ihtiyaçlarını RİBA Formlarında göz ardı ettiklerini belirtmiştir. Şarlak'ın (2019) araştırmasında da benzer bir sonuç olarak rehber öğretmenler, RİBA sorularının öğrencilerinin ihtiyaçlarını belirleyebilecek nitelikte olduğunu düşünmektedir ancak RİBA'ların öğretmenler tarafından içtenlikle yanıtladığını düşünürken öğrenci ve veli yanıtlarının içten olmadığını düşünmektedir. Bu durum öğrencilerin sınav kaygısı, gelecek kaygısı, kabul görme veya rehberlik hizmetlerine ilişkin yanlış inançlarından kaynaklanıyor olabilir. RİBA formlarının haricinde farklı test ve envanter kullanan rehber öğretmen sayısının sonuçlara göre çok az olduğu dikkat çekmektedir. Birbiri ile çelişkili bir durum ortaya koyan bu sonucun nedeni RİBA uygulamalarında öğrenci ve velilerinin tamamına ulaşmakta yaşanan güçlük sebebiyle farklı bir çalışma için de katılımın düşük olacağının düşünülmesi olabilir.

Rehber öğretmenler, gerçekleştirdikleri ihtiyaç analizi çalışmalarında her yıl mesleki ve eğitsel rehberlik alanı ihtiyaçların en çok tercih edilen alanlar olduğunu ifade etmektedir. Karataş ve Sönmez (2019), öğrencilerin rehberlik hizmetleri ve rehber öğretmenlere yönelik görüşlerini inceledikleri araştırmalarında öğrencilerin çoğunluğu sırasıyla eğitsel, kişisel-sosyal ve mesleki rehberlik ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar için rehberliği gerekli görmektedir. Karacan Özdemir ve Ayaz (2020), okul programlarının kariyer uyum yeteneklerine ilişkin etkinliklerini incelediği araştırmasında program etkinliklerinin 21. yy ihtiyaçlarına uygun etkinlik ve uygulamalarla düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Turan ve Kayıkcı'nın (2019) araştırmasında öğrenciler meslek seçimi yaparken ailelerinin, kişisel tercihlerinin ve yakın çevrelerinin etkili olduğunu ancak okul rehberlik hizmetlerinin etkinliklerini yeterli bulmadıklarına dair görüş bildirmişlerdir. Sağlam ve Topçu'nun (2015) bilimsel çalışmasında öğrencilerin mesleki rehberlik hizmetlerine ilişkin çalışmaları orta düzeyde etkili gördüğü sonucuna ulaşmışlardır. Alanyazındaki çalışmalar göstermektedir ki eğitsel ve mesleki rehberlik alanlarına ilişkin çalışmalar öğrenciler tarafından yeterli görülmemektedir. Her yıl mesleki ve eğitsel gelişim alanlarında çalışmalar gerçekleştirilmesine rağmen RİBA çalışmalarında aynı ihtiyaçların seçilmesi de bu durumun sonuçlarından olabilir. Akat'ın (2020) araştırmasında üniversite sınavına yönelik ihtiyaçların 9. Sınıftan 12. Sınıfa azalan bir seyir gösterdiği sonucuna ulaşılmış ve bu sonuç rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladığı yönünde yorumlanmıştır.

Araştırma sonucuyla uyuşmayan bu durum mevcut rehberlik çalışmalarında öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli ve etkili çalışmaların yürütülememesinden kaynaklı olabilir.

Rehber öğretmenlerin bir kısmı öğrenci ihtiyaçlarının daha sağlıklı belirlenmesi için farklı ihtiyaç analizi yöntemlerine gerek duyduğunu ifade etmektedir. 2023 yılında yenilenen RİBA formu sorularının iki seçenekli olması nedeniyle öğrenci, öğretmen ve velilerde kafa karışıklığına yol açarak sonuçları olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Daha öncesinde kullanılan RİBA formlarında öğrenci ve velilerin gerçek ihtiyaçları göz ardı ederek yanıt verdiği belirtilmiştir. Gürkan'ın (2020) araştırmasında rehberlik ihtiyaçları belirleme formunun genel olarak öğrenci ihtiyaçlarını belirlemede yetersiz bulunmuştur. Literatür incelendiğinde RİBA formlarının geçerlik ve güvenirliği üzerine yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. İhtiyaç analizlerinde farklı test ve test dışı teknikler kullanılarak sonuçlarının toplu değerlendirilmesi öğrenci ihtiyaçlarının belirlenmesinde daha sağlıklı sonuçlar alınmasına yardımcı olabilir.

Rehber öğretmenlerin çoğu lisans eğitimlerini KGRP Modeline ilişkin bilgi edinme ve program hazırlama becerisi kazandırmada yetersiz görmektedir. Aynı zamanda katılımcıların görüşleri lisans eğitimlerinin iş hayatından farklı olması ve uygulama çalışmalarının azlığı yönüyle de yine yeterli görülmemektedir. Alanyazında yer alan çalışmalar bu sonucu destekler biçimdedir. Tuzgöl-Dost ve Keklik (2012)'in yapmış oldukları çalışmada rehber öğretmenler, lisans eğitimlerini staj, süpervizyon ve uygulama alanlarında yetersiz görmektedir. Karataş ve Şahin Baltacı (2013) ile Keiyinci (2022) araştırmalarında da benzer bir şekilde rehber öğretmenler, lisans eğitimlerini teorik olarak yeterli görürken uygulama becerisi ve bilgi kazandırmada yetersiz bulunmaktadır. Gürkan (2020)'ın araştırmasında ise öğretmenlerin yarısından fazlası lisans eğitimlerini kısmen yeterli görmektedir. Hacettepe Üniversitesi mezunları ile yapılan çalışmada lisans eğitime hazırlık sınıfı eklenmesi ve uygulama laboratuvarlarının yeterliliklerinin artırılması önerileri verilmiştir (Öcal, 2010). Lisans eğitiminde uygulama derslerinin öğrencilere bilgilerini uygulama şansı vermesi ve geri bildirim alınması ve problem çözme becerilerinin gelişmesi yönünden etkili bulunmuştur (Atıcı ve Çam, 2013, s. 11).

Programların hazırlanması sürecinde idare ile herhangi bir güçlük yaşanmadığı sonucuna ulaşılırken sınıf rehber öğretmenleri ile sınıf rehberlik programlarını hazırlamamaları, işbirliği yapmamaları ve rehberliği angarya olarak görmelerinden kaynaklı sorunlar

yaşandığı görülmektedir. Alanyazında bu konuda birçok benzer sonuçlara sahip araştırma bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre sınıf rehberlik programlarının çoğu rehber öğretmenler tarafından hazırlanmaktadır (Bal Bardakçı, 2011; Siyez vd., 2012; Gürkan, 2020). Yavuz ve Polat (2023)'ın araştırmasına göre de rehber öğretmenlerin çoğu okul idaresinin tutum ve düşünceleri hakkında olumlu görüş bildirmektedir. Aynı araştırmaya ait bir diğer sonuç ise öğretmenlerin işbirliğine açık, fedakâr ve destekleyici tutumda olduklarına ilişkin rehber öğretmen görüşleridir. Bu sonuç araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermemektedir.

Rehber öğretmenlerinin yarısına yakını KGRP Modeli'ne göre program hazırlamanın yoğun bir program olmasından dolayı güçlük yaşadığını dile getirmiştir. Rehber öğretmenlerin gerçekleştireceği hedef çalışmalar, hedef dışı çalışmalar, projeler ve diğer hizmetlerin eklenmesi ile program içeriğinin yoğun bir yapısı olduğu görülmektedir. Şarлак'ın (2019) araştırma bulgularından bir diğerinde rehber öğretmenler, program hazırlama sürecinin uygulamaya elverişli bir program hazırlanması için uygun olduğuna orta düzeyde katılım göstermektedirler. Okul rehberlik programlarının geniş bir kapsama sahip olması ve kurum çalışmalarının eklenmesi ile uygulanabilir program hazırlamanın güç olduğu anlaşılmaktadır.

5.3. Okul Rehberlik Programlarının Uygulanması Sürecinde Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırma sonuçlarına göre rehber öğretmenlerin en çok güçlük yaşadığı konu sınıf rehberlik programlarının uygulanmamasıdır. Rehberlik dersi okul türlerine göre değişiklik göstermesinden kaynaklı olarak rehberlik saati bulunan sınıflarda öğretmenler branş derslerini anlatmayı tercih ederken rehberlik saati bulunmayan sınıflarda öğretmenler derslerinden rehberlik için vakit ayırmayı tercih etmemektedir. Bu durumun yanı sıra rehberlikle ilgili çalışmaları gerçekleştirmede gönülsüz olmaları ve rehberlik etkinliklerini uygulama bilgi ve becerilerinin yetersiz olduğunu düşünmeleri katılımcılar tarafından güçlük olarak tanımlanmıştır. Can (2010) ile Parmaksız ve Gök'ün (2018) araştırmalarında da sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik derslerinde etkinlikleri gerçekleştirmedikleri veya bu konuda gönülsüz davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yumrutaş (2006) ve Kızıl (2007) çalışmalarında rehber öğretmenler, sınıf rehber öğretmenlerinin etkinlikleri etkili bir biçimde gerçekleştirmediklerini düşünmektedir. Bal Bardakçı'nın (2011) araştırmasında ise

sınıf rehber öğretmenleri bu duruma ilişkin etkinliklerin uygulanmasında sınıfların kalabalık olması ve ders saatinin etkinlikler için yetersiz olması nedeniyle sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Yazgünoğlu'nun (2012) araştırmasında da sınıf rehber öğretmenleri bazı etkinlikler ve kazanımlar için ders saatinin yetersiz olduğunu düşünmektedir. Saltan'ın (2014) araştırmasında da sınıf rehber öğretmenleri, sınıf mevcudunun kalabalık olmasından kaynaklı sorun yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bayar ve Ekim'in (2021) araştırmasında sınıf rehber öğretmenleri tarafından rehberlik sürecinde karşılaşılan güçlüklerin başında gelen durumlardan birini zaman yetersizliği olarak belirtilmiştir. Okul türlerine göre bazı sınıf seviyelerinde rehberlik ders saatinin olmaması veya derslerin yetersiz olması, rehberlik etkinlikleri için sınıf rehber öğretmeni ve öğretmenlerden ders istenmesi rehber öğretmenlerin güçlük yaşamasına neden olmaktadır.

Programların uygulamasını güçleştiren bir diğer önemli konu ise kurum çalışmalarıdır. Rehber öğretmenlerin sık sık sivil toplum kuruluşları ve resmi kurumların proje, eğitim, seminer gibi çalışmalarına katılmaları, programlarında yer alan çalışmaları ertelemelerine veya uygulayamamalarına neden olmaktadır. Bu konuda Can'ın (2010) yapmış olduğu araştırmada rehber öğretmenlere diğer okullarda görevlendirme verilmesi, alan dışı proje çalışmaları, seminer çalışmaları, komisyon ve toplantılara katılım gibi nedenlerle rehberlik hizmetlerinin engellenmesi bulgusu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir. Programda yer almayan durumlar ve idarenin rehberlik çalışmaları dışındaki istekleri rehber öğretmenlerin program uygulamalarını engelleyen faktörlerdir.

Rehber öğretmenlerin programları uygulamada yaşadıkları güçlüklerden biri de program içeriğinin yoğun olmasından kaynaklanmaktadır. Programda hedefe yönelik ve hedef dışı çalışmalar ile süreç içerisinde kurumlardan gelen projeler nedeniyle yoğun bir program oluşmaktadır. Her yıl aynı hedefler için çalışma yapılması ve içeriği değişmeyen kurum projeleri ile etkinlikleri hazırlamanın uzun zaman alması katılımcılar tarafından birer güçlük olarak ifade edilmiştir. Yavuz ve Polat'ın (2023) çalışmasında PDR çerçeve programına ilişkin rehber öğretmenlerin görüşleri az bir farkla programın uygulama zorluklarına sahip, bazı etkinlik ve hizmetlere dair içeriklerin yetersiz ve genel içeriğinin geniş olduğu yönündedir.

Araştırma sonuçlarına göre rehber öğretmenlerin program uygulamalarında en fazla rehberlik ders saatinin olmaması veya rehberlik ders saatinin etkinlikler için yetersizliğinden dolayı zaman sorunu yaşamaktadır. Okulların öğrenci sayılarının çok olması, öğrencilerin

bireysel görüşmeleri sıklıkla tercih etmeleri ve bireysel görüşmelerin uzun zaman alması ile yapılan görüşmelerin e-rehberliğe girilmesi rehber öğretmenlerin zaman sorunu yaşamalarının diğer nedenleridir. Rehberlik ders saatlerine ilişkin Tatlıhoğlu ve Uysal'ın (2013) araştırmasında öğretmenler, rehberlik ders saatini yeterli görmemektedir. Bal Bardakçı'nın (2011) çalışmasında rehber öğretmenler öğrencilerle en fazla bireysel görüşmeler yaptıklarını ifade etmiştir. Karaman'ın (2021) yapmış olduğu çalışmada rehber öğretmenler okullarda rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde verilmemesinin nedenlerinden biri olarak yeterli zamanın ayrılmaması olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın bulgularını destekleyen bir çalışma da Cengiz ve Bilgiz Öztürk'ün (2020) rehberlik hizmetlerinde karşılaşılan güçlüklerle ilişkin yapılan araştırmalar üzerine yaptıkları meta sentez çalışmasıdır. Rehberlik saatinin bazı sınıf seviyelerinde kaldırılması politikası öğrenci konferansı, grup rehberliği ve danışmanlığı gibi çalışmalar için rehber öğretmenlerin kullanabileceği uygun zaman aralığını ortadan kaldırmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde rehberlik etkinliklerine katılımı ile ilgili olarak veli ilgisizliği rehber öğretmenlerin sorun yaşadığı konulardan biridir. Hedeflere yönelik çalışmalarda öğrencilere dolaylı katkı sağlaması ve velilerin bilinçlendirilmesi için yapılan çalışmalara veliler istenen düzeyde katılım göstermemektedir. Alanyazında yer alan araştırmalar incelendiğinde rehber öğretmenlerin velilerin ilgisizliği noktasında güçlük yaşadıklarını belirttiği araştırmalar bulunmaktadır (Tagay ve Savi Çakar, 2017 Parmaksız ve Gök, 2018; Keiyinci, 2022). Karataş ve Şahin Baltacı'nın (2013) araştırmasında sınıf rehber öğretmenleri, müdürler ve psikolojik danışmanlar velilerin ilgisizliğinin rehberlik hizmetlerini güçleştirdiği konusunda hemfikirdir. Can ve Nikolayidis'in (2021) araştırmasına göre okul rehberliğini etkileyen faktörlerden biri velilerin tutum ve davranışlarıdır. Rehberlik etkinliklerine öğrencilerin etkin katılım göstermemesi ve grup rehberliği çalışmalarının öğrenciler için etkili olmaması rehber öğretmenler tarafından uygulama engelleri olarak ifade edilmiştir. Terzi vd. (2009) araştırmasında rehber öğretmenler etkinliklerin öğrenci ilgisini çekmediği için sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Karataş ve Şahin Baltacı'nın (2013) çalışmasında da benzer bir şekilde öğrenci ilgisi rehberlik hizmetlerini engelleyen durumlardan biri olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin etkinlik ve uygulamalara ilgi göstermemesinin hedeflere ulaşmayı olumsuz etkilediği görülmektedir. Ortaöğretim döneminde öğrencilerin bireyselliğe önem vermeleri ve grup çalışmalarında dikkatlerini toplamanın zor olması rehber öğretmenlerin zorluk yaşamalarının bir nedeni olabilir.

Program uygulamalarında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin sonuçlar incelediğinde rehber öğretmenlerin rehberlik çalışmaları için maddi imkân ve fiziki ortam yetersizliğinin çalışmalarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Rehber öğretmenlere göre okullardaki rehber öğretmen sayısının azlığı da uygulamaları güçleştiren nedenlerden biridir. Tuzgöl Dost'un (2020) araştırmasında rehber öğretmenler, rehberlik hizmetlerini engelleyen etkenleri; paydaşların rehberliğe desteğinin azlığı, görevlendirmeler, öğrenci sayısının çok olması, fiziki şartlar ve donanımların yetersizliği olarak belirtmişlerdir.

5.4. Okul Rehberlik Programlarının KGRP'ye Uygunluğuna İlişkin Değerlendirme Sonuçlarının Tartışılması

Okul rehberlik programlarının KGRP Modeli'ne uygunluğuna ilişkin bulgulara göre rehber öğretmenler, hazırlanan programları KGRP Modeli'ne uygun bulmaktadır ancak programların planlandığı şekilde ilerlememesi ve karşılaşılan sorunlar nedeniyle modele uygunluğunun düştüğünü veya uymadığını düşünmektedirler. Programların modele uygun olmamasının nedenleri olarak zaman yetersizliği, öğrenci ihtiyaçlarına uyumsuzluk, plan ile uygulamanın paralel olmaması, sınıf rehberlik programlarının uygulanmaması, rehber öğretmen sayısının yetersizliği, program içeriğinin yoğun olması, okulun kalabalık olması, programın verimliliğinin düşük olması ve öğrenci katılımının olmaması olarak belirtilmiştir. Okul rehberlik hizmetlerini engelleyen etmenler olarak alanyazında benzer sonuçlara sahip çalışmalar bulunmaktadır (Bengisoy ve Özdemir, 2019; Tuzgöl Dost, 2020; Karaman, 2021; Bayar ve Ekim, 2021, s. 340).

Okul rehberlik hizmetlerinin KGRP Modeli'ne uygun olarak yürütülememesi öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmamasına, aynı ihtiyaçlar için her yıl çalışmalar yaparak zaman kaybedilmesine, öğrencilerin gelişim görevlerinin yeterince desteklenmemesine ve rehberlik hizmetlerinin tüm öğrencilere ulaşamamasına neden olabilir. Okul rehberlik hizmetlerine ilişkin çalışmaların KGRP Modeli'ne uygun olarak planlanmasına karşın uygulamalarda sonuçların istendik durumda olmadığı görülmektedir.

5.5. Okul Rehberlik Hizmetlerinin Yürütülmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Sonuçların Tartışılması

Araştırma sonuçlarına göre rehber öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi sürecine ilişkin yönetsel boyuttaki önerilerinin başında öğretmenlerin aktif rol alması

gelmektedir. Sınıf rehber öğretmenleri ve öğretmenlerin sınıf içerisinde karşılaştıkları durumların hepsini rehberlik servisine yönlendirmek yerine formasyon becerilerine uygun olarak müdahale etmeleri rehber öğretmenlerin daha çok uzmanlık gerektiren konularda çalışmasını sağlayacaktır. Ayrıca öğrenci ve veliler hakkında bilgi akışının sağlanması öğrenciler için gerçekleştirecek çalışmaların etkililiğini artıracaktır. Gelişimsel rehberliğe göre de okul rehberlik hizmetleri okuldaki tüm paydaşların etkin katılımı ile gerçekleştirilmelidir. Rehberliğin bir kurum kültürü halinde, herkesin etkin katılımı ile gerçekleştirilmesi rehberliğin tüm öğrencilere ulaşmasını ve desteklenmesini sağlamaktadır (Nazlı, 2011).

Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri okul yöneticileri, sınıf rehber öğretmenleri, branş öğretmenleri ve rehberlikle ilgili görevi bulunan herkesin yönetmelikte yer alan görev ve sorumluluklarını yerine getirmesidir. RHYK toplantıları, sınıf rehberlik programlarının hazırlanması ve uygulanması, okul rehberlik programı etkinliklerine gerekli desteğin sağlanması konularında rehberlik hizmetlerinde görevli kişilerin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi paydaşların çalışmalara desteğini artırmasına ve rehberliği benimsemelerine yardımcı olabilir.

Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için rehberlik ders saatleri düzenlenmelidir. Rehber öğretmenler tüm sınıf seviyelerinde rehberlik saatinin olması ve rehberlik ders saatinin artırılması önerilerinde bulunmuştur. Sınıf rehberlik programlarının düzenli olarak uygulanması ve okul rehberlik etkinliklerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için tüm sınıfların rehberlik ders saati ihtiyacı bulunmaktadır. Bazı etkinlikler için bir ders saatinin yetersiz olduğunu düşünen rehber öğretmenler rehberlik saatinin bir ders saatinden daha fazla olması gerektiğini önermektedir.

Rehber öğretmenlerin yönetsel olarak dikkat edilmesi gerektiğini ifade ettikleri diğer konular; okullardaki birçok kurul ve komisyon toplantılarına düzenleme getirilerek verimli hale getirilmesi, e-rehberliğe veri girişi zaman kısıtının kaldırılması ve zaman kaybının önlenmesi, rehberlikle ilgili resmi evrakların dosyalamasının düzenli yapılması ile sınıf rehber öğretmenliğinin eğitim kademesi boyunca sürekli olmasıdır. Sınıf rehber öğretmenlerinin bu görevi eğitim kademesi boyunca sürdürmesi gerekmektedir ancak Siyez vd. (2012) araştırmasında ilköğretimde çalışan sınıf rehber öğretmenlerinin yarısı bu görevi almaya istekliken liselerde çalışan sınıf rehber öğretmenlerinin çoğunluğu bu görevi almak

istememediği sonucuna ulaşmıştır. Sınıf rehber öğretmenliği görevinin devamlılığı öğrencileri tanıma, takip etme ve çalışmaların ardışıklığı açısından önemlidir.

Rehberlik hizmetlerine paydaşların katılımını sağlayabilmek için paydaşlara rehberliğin tanıtılması ve çalışmaların anlatılması gerektiğini ifade edilmiştir. Bu konuda başta velilere rehberlik çalışmalarının tanıtılmasının velilerin çalışmalara etkin katılım göstermesi ve öğrencileri rehberliğe yönlendirmesi adına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Demir ve Can'ın (2015) sınıf rehber öğretmenleri ile yaptığı araştırmada hizmetiçi eğitime katılan öğretmenlerin psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür. Alanyazında yer alan araştırmalar incelendiğinde rehber öğretmenlerin veli, öğretmen ve yöneticilerle yaşadığı sorunlar; rehberlik hizmetlerine karşı olumsuz tutum, bilgi yetersizliği, işbirliği yapmama ve ilgisizliktir (Tuzgöl-Dost ve Keklik, 2012; Parmaksız ve Gök, 2018; Keiyinci, 2022). Paydaşların rehberlik hizmetlerinde katılımlarının artırılması için rehberlik çalışmalarına dair hizmetiçi eğitim ve seminerler düzenlenebilir ve rehberlik bilinci kazandırılabilir.

Okul rehberlik hizmetleri çalışmalarının aksatılmaması için kurum çalışmalarının düzenlenmesi önerilmektedir. Yıl içinde yapılan çalışmalar program etkinliklerinin ertelenmesine veya yapılmamasına neden olmakta ve programların uygulanabilirliğini düşürmektedir. Çalışmaların planlanan tarihlerden sonraya ertelenmesi rehber öğretmenlerin iş yükünü artırmaktadır. Program etkinliklerinin yoğunluk nedeniyle etkili şekilde yürütülmemesi veya yapılmaması öğrenci ihtiyaçlarının karşılanmasını engelleyebilir.

Rehber öğretmenler okullarda rehber öğretmen sayısının artırılması gerektiğini düşünmektedir. Okullarda rehber öğretmen başına düşen öğrenci sayısının fazla olması tüm öğrencilere ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Okul rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kurumlarda daha fazla rehber öğretmenin çalışması gerektiği düşünülmektedir. Şarlak (2019), yaptığı araştırmada yerel hedeflerin uygulanabilirliğine ilişkin rehber öğretmen algılarının, okullardaki öğrenci sayısına göre anlamlı değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Öğrenci sayısı 500'den az olan okullarda görev yapmakta olan rehber öğretmenler yerel hedefleri daha uygulanabilir bulmaktadır. Gündüz ve Çelikkaleli (2009) rehber öğretmenlerin yetkinlik inançlarını araştırdıkları çalışmalarında öğrenci sayısı az olan rehber öğretmenlerin psikolojik danışma becerilerine ilişkin yetkinlik algısının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Okullardaki öğrenci mevcuduna göre rehber

öğretmen sayısının yetersiz bulunduğuna ilişkin alanyazında birçok araştırma bulunmaktadır (Hatunoğlu ve Hatunoğlu, 2006; Karataş ve Şahin Baltacı 2013; Dinç vd., 2014).

Okul rehberlik hizmetleri tüm öğrenci, veli ve öğretmenler için çalışmalar yürütmektedir bu nedenle gerçekleştirilecek çalışmalarda idarenin desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Rehberlik çalışmalarının idare tarafından desteklenmesi paydaşların çalışmalara desteğini ve programların etkililiğini artırarak öğrencilerin gelişimlerine olumlu katkı sağlayacaktır. Atıcı ve Çam (2013) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümü son sınıf öğrencilerinin uygulama dersleri gözlemlerine ilişkin yaptıkları çalışmada okulun fiziki imkânlarının uygunluğu, idare ve öğretmen desteğinin sağlandığı çalışmalarda okul rehberlik hizmetlerinin veriminin büyük oranda etkilendiği görülmüştür.

Okul rehberlik programları ve sınıf rehberlik programlarının içeriği düzenlenmelidir. Okul rehberlik programlarının içeriğinin sadeleştirilerek daha az konuda daha fazla çalışma yapılmasına imkân verecek şekilde düzenlenmelidir. Sınıf rehberlik programları ağırlıklı olarak bireyi tanımaya yönelik çalışmalar ile sınıf rehber öğretmenlerinin kolay uygulayabileceği, kalabalık sınıflara ve bir ders saatine uygun hale getirilmesini önermişlerdir. Derebaşı (2011) ve Şarlak (2019) araştırmalarında sınıf rehberliği etkinliklerinin öğrencilerin ilgisini çekmede yeterli olmadığını ve bu sebeple öğrencilerin etkinlikleri önemsememesine neden olduğunu göstermiştir. Demirel (2010), ilk ve ortaöğretim sınıf rehberlik programları üzerine gerçekleştirdiği araştırmasında alan uzmanlarının program hedeflerini öğrenci düzeyine uygun görmediğini; rehber öğretmenlerin, sınıf rehberlik programlarının sınıfların ihtiyaçları göz önüne alınarak okul rehberlik programlarına paralel hazırlanmadığını belirttiklerini ortaya koymuştur.

Okul rehberlik hizmetlerinde öğrencilerin gelişimlerine ve ihtiyaçlarına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulması, gelişim görevlerinin desteklenmesi ve ihtiyaçlarının doğru belirlenerek karşılanmasını gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. Ortaöğretimde kişilik gelişimi için birçok kritik görevin bulunması nedeniyle hazırlanacak okul rehberlik programlarında öğrencilerin gelişim özellikleri ve ihtiyaçlarına daha fazla dikkat edilmesi önerilmektedir.

Araştırma sonuçları genel olarak incelendiğinde araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin geneli KGRP Modeli'nin özellikleri ve rehberlik programlarına getirdiği yenilikler hakkında genel bilgiye sahiptir. KGRP Modeli ve program hazırlama esasları konusunda lisans eğitimlerini yetersiz görmektedir. Lisans eğitimlerini yetersiz bulan rehber öğretmenler bu

konudaki eksiklerini hizmetiçi eğitimler, meslektaşları, internet kaynakları ve RAM desteği ile gidermişlerdir. Rehberlik programları için özel hedeflerin belirlenmesi ve öğrenci ihtiyaçlarının tespit edilmesi için çalışmalar büyük oranda RİBA Formları ile yürütülmektedir. RİBA sorularının ihtiyaçları sınırlandırdığı görüşü, öğrenci ve veli yanıtlarının sağlıklı olmadığına düşünülmesi, veli katılımının olmaması sebepleri ile RİBA sonuçlarının geçerlik ve güvenilirliği düşük görülmektedir. Araştırma sonuçları rehber öğretmenlerin KGRP Modeli'nin okul rehberlik hizmetlerine katkılarının büyük oranda farkında olduğunu göstermektedir. Geleneksel rehberlik yaklaşımı sonrasında gelişimsel rehberlik anlayışının öğrenciler için sağladığı katkılar rehber öğretmenler tarafından önemli görülmekte ve çalışmalarda bu hususlara dikkat edilmektedir. KGRP Modeli'nin okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi noktasında programlara ve rehber öğretmenlere getirmiş olduğu yenilikler konusunda ise yeterli düzeyde farkındalığın olmadığı görülmektedir. Bu durumun rehber öğretmenlerin geleneksel ve gelişimsel rehberlik yaklaşımlarını karşılaştıracak mesleki deneyimlerinin olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Okullar için özel hedeflerin belirlenmesinde RİBA sonuçlarında en yüksek yüzdeye sahip maddeler etkili olmaktadır. Program etkinliklerinin seçilmesi ve planlanması çalışmalarında öncelik sorunu ve zaman sıkıntısı yaşayan rehber öğretmenler programları hazırlarken hedefe yönelik çalışmalar ve MEB projelerinin planlamasını, sonrasında da kalan zamana göre gerek duyulan diğer çalışmaların planlamasını gerçekleştirmektedir. Okul rehberlik programları rehber öğretmenler tarafından hazırlanmaktadır. Programların e-rehberlik modülü üzerinden hazırlanması ve RAM'da görevli kişilerce incelenmesi programların modele uygun hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Hazırlanan programların RHYK toplantılarında komisyon üyelerine sunumu yapılarak yüzeysel bir değerlendirme gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte komisyon üyelerinin rehber öğretmenlerle işbirliği yetersiz görülmektedir. Aynı zamanda okul rehberlik programlarına paralel olarak hazırlanması gerekli sınıf rehberlik programlarının da sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanmaması nedeniyle çoğunlukla bu işlemi genellikle rehber öğretmenler gerçekleştirmektedir. İhtiyaçları belirlemek için tek bir formun kullanılması, form sonucundan elde edilen sonuçların farklı yöntem sonuçları ile birlikte değerlendirilmeden özel hedef olarak seçilmesi, RHYK üyelerinin okul rehberlik hizmetlerine gerekli katkıyı sunmaması ve görevlerini yerine getirmemesi sonuçları okul rehberlik hizmetlerinin KGRP Modeli'ne uygun bir çalışma gerçekleştirilmediğini göstermektedir.

Programların değerlendirilmesi aşamasında amaçlanan, yeni hazırlanacak programların işlevselliğini artırmak ve karşılaşılan sorunlara çözüm yolları bulmak olduğu görülmüştür. Program değerlendirmesi KGRP Modeli'ne uygun olarak gerçekleştirilmemekte ve daha yüzeysel bir değerlendirme gerçekleştirilmektedir. Programların uygulanması sürecinde sınıf rehber ğretmenlerinin sınıf rehberlik programlarını ve rehberlik çalışmalarını uygulamaması, rehberlik ders saatinin olmaması ve yetersizliği, veli ilgisizliği nedenleriyle glk yaşandığı anlaşılmaktadır. Ulaşılan sonuçlara göre okul rehberlik programları KGRP Modeli'ne uygun hazırlandığı ancak uygulamada yaşanılan sorunlar nedeniyle modele uygun şekilde yürütülmediği düşünülmektedir.

Rehber ğretmenlerin okul rehberlik hizmetlerinin daha sağlıklı ve düzenli yürütülmesi için nerileri; öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinde aktif rol alması, rehberlikle ilgili görev ve sorumluluğu bulunan herkesin bu görevleri yerine getirmesi, paydaşlara rehberlik çalışmalarının tanıtılması, rehberlik hizmetlerine yönetici ve meslek uzmanlarının desteği sağlanması, kurum çalışmalarının düzenlenmesi ve rehberlik ders saatlerinin düzenlenmesidir. Rehber öğretmenlerden alınan bu öneriler okullarda rehberlik hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde ve KGRP Modeli'ne uygun olarak yürütülebilmesi için ihtiyaçların neler olduğunu göstermektedir.

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarından edinilen bilgiler doğrultusunda uygulayıcılar ve araştırmacılar için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Uygulayıcılar için öneriler:

1. Her yıl aynı testi yanıtlama, testin uzun olması, gelecek ve sınav kaygısı nedenler öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarında gerçek ihtiyaçlarını önemsememesine neden olmaktadır. Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarının belirlenmesi için RİBA formlarına ek farklı test ve test dışı teknikler kullanılarak sonuçları birlikte analiz edilebilir.
2. RİBA sorularının öğrenci, öğretmen ve velileri iki ihtiyaçtan birini seçme durumunda bırakması kafa karışıklığına ve ihtiyaçların göz ardı edilmesine yol açmıştır. RİBA soruları araştırma sonuçları ve benzer araştırmalar dikkate alınarak yenilenebilir.
3. Ortaöğretim dönemi kimlik gelişimi, meslek seçimi gibi kritik gelişim dönemlerine sahiptir. Okulların öğrenci sayılarının çok olması, öğrencilerin psikolojik danışma ve bireysel planlama ihtiyaçlarının çok olması nedeniyle rehber öğretmen sayısı yeterli gelmemektedir. Bu nedenle okulların her sınıf seviyesi için bir rehber öğretmen ataması yapılabilir.
4. Rehberlik hizmetlerine ilişkin tutumlar günümüzde daha olumlu olmakla birlikte paydaşların bu rehberlik hizmetlerine katılımı henüz istenen seviyeye gelmemiştir. Yönetici, öğretmen ve velilerin rehberlik çalışmalarında aktif rol alması, görev ve sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirmesi için hizmetiçi eğitim, seminer vb. çalışmalar ile rehberliğin önemi ve çalışmaları paydaşlara tanıtılmalıdır.
5. Okul rehberlik programlarında öğrenci, veli ve öğretmenler için çalışmalar planlanmaktadır. Çalışmaların planlanan zamanlarda uygulanamaması rehber öğretmenlerin iş yükünü artırmakta ve programdan alınacak verimi düşürmektedir. Bu durumun önlenmesi için kurumların eğitim tarihleri ve proje içerikleri programların hazırlığı sürecinde rehber öğretmenlere bildirilerek programlara entegre edilmesi sağlanabilir.

6. Okul ve sınıf rehberlik etkinlikleri için bir ders saati yetersiz görülmektedir. Programların etkili bir şekilde yürütülmesi için rehberlik dersi tüm sınıf seviyelerine tanımlanabilir ve ihtiyaç görülen sınıf seviyelerinde ders saati artırılabilir.

Araştırmacılar için öneriler:

1. Okul rehberlik hizmetlerine ilişkin değerlendirmeler Rehber öğretmenler ile gerçekleştirilmiştir. Okul rehberlik hizmetlerine ilişkin değerlendirme çalışması öğrenci, veli, sınıf rehber öğretmeni ve okul idaresi ile gerçekleştirilebilir.
2. Detaylı bir ölçme aracı geliştirilerek daha fazla rehber öğretmen ile kapsamlı bir çalışma yürütülebilir.

Mevcut okul rehberlik programlarının KGRP Modeli açısından değerlendirildiği bir meta analiz çalışması gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akat, M. (2020). *Ergenlerin kişiler arası problem çözme becerileri ile gelişimsel rehberlik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 633858) [Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akınoğlu, O. (2005). Türkiye’de uygulanan ve değişen eğitim programlarının psikolojik temelleri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 22(1), 31-46.
- Altıntaş, E. (2010). Çağdaş eğitim sisteminde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik Can, G. (Ed), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (11. bs., s. 2-26). Pegem Akademi.
- Atıcı, M. ve Çam, S. (2013). “Okullarda PDR uygulamaları dersine ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi”. III. Ulusal PDR Uygulamaları Kongresi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(39), 106-119.
- Bakırcıoğlu, R. (2000). *İlköğretim ortaöğretim yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma*. Anı Yayıncılık.
- Bal Bardakçı, A. (2011). *İlköğretim okullarında çalışan sınıf öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni ve psikolojik danışmanların kapsamlı/gelişimsel rehberlik programına ilişkin görüşleri*. (Tez No. 299891) [Yüksek Lisans Tezi, Adana Çukurova Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388. DOI: 10.31592/aeusbed.598299
- Bayar, A. ve Ekim, R. (2021). Sınıf rehber öğretmenlerinin bakış açısından rehberlik hizmetleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi (TÜBAD)*, 6(2), 331-344.
- Berber, D. (2010). *Ortaöğretim kurumları onuncu sınıf rehberlik programı uygulamalarının sınıf rehber öğretmenler ve rehber öğretmenler görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği)* (Tez No. 265821) [Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Erciyes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Bıçak, A. (2006). *Resmi ilköğretim okulu rehber öğretmenlerinin görevlerini gerçekleştirme düzeyine ilişkin bir çalışma*. (Tez No. 206331) [Yüksek Lisans Tezi, Antalya Akdeniz Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Birdsong, D. J. & Yakimowski, M. E. (2021). Principal and counselor support for comprehensive counseling program implementation. *Alabama Journal of Educational Leadership*, 8, 25-37. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1322105>
- Brasfield, M. W., Lancaster, C. & Burke, M. F. (2021). Exploring factors that affect school counselors' use of time. *Journal of School Counseling*, 19(30). <https://eric.ed.gov/?id=EJ1325667>.
- Can, E. (2010, 20-22 Mayıs). *İlköğretim okullarında görevli rehber öğretmenlerin karşılaştıkları sorunların incelenmesi*. [Bildiri Sunumu] 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Elazığ, Türkiye.
- Can, E. ve Nikolayidis, U. (2021). Okul rehberlik hizmetleri: Bir durum çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(2), 647-665. DOI: 10.18069/firatsbed.885945
- Cengiz, S. ve Bilgiz Öztürk, Ş. (2020). Psikolojik danışma ve rehberlik servisinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri: Bir metasentez çalışması. *Journal of Human Science*, 17(4), 1069-1082. DOI: <https://doi.org/10.14687/jhs.v17i4.6054>
- Ceylan Çapar, M ve Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgu bilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 295-312. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227359>
- Çiçek Sağlam, A. ve Topçu, Ç. (2015). 9. sınıf rehberlik programının öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 171-210.
- Demir, M. ve Can, G. (2015). Sınıf rehber öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik anlayışları ile psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik tutumları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 40(179), 307-322.
- Demirel, M. (2010). İlköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35 (17), 45-60.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde program geliştirme*. Alkım Yayıncılık.

Derebaşı, A. (2011). *Ortaöğretim kurumları onikinci sınıf rehberlik programının sınıf rehber öğretmenler görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. (Tez No. 296564) [Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Erciyes Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Dinç, E., Uzun, C. ve Çoban, O. (2014). “Kademeler arası geçiş hakkında öğretmen görüşleri” *Cumhuriyetin Kuruluşu’ndan Günümüze Eğitimde Kademeler Arası Geçiş ve Yeni Modeller Uluslararası Kongresi* (16-18 Ocak 2014), Antalya. Eğitimde kademeler arası geçişle ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(3), 209-235.

Donat Bacioğlu, S., Onat Kocabıyık, O. ve Malkoç, A. (2017) Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinin okullardaki rehberlik servisini değerlendirmeleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 7(48), 45-68. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/41239/488652>

Ergün, K. (2023). *Türkiye ile Kanada okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik programlarının karşılaştırılması*. (Tez No. 797527) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Erkan, S. (2006). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması*. Pegem Yayıncılık.

Erkan, S. (2011). *Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması*. Pegem Yayıncılık.

Eşen, R. (2009). *10. sınıf rehberlik programının (Sınıf öğretmenleri için) rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. (Tez No. 249940) [Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Feirsen, R., Dahir, C. & Cinotti, D. (2021). Moving from school counseling compliance to cohesion: making mandates meaningful. *Journal of School Counseling*, 9(25). <https://eric.ed.gov/?id=EJ1325659>

Gibson, R.L. & Mitchell, M.H. (2016) *Psikolojik danışma ve rehberlik- introduction to counselig and guidance*. (Çev. Edi Süleyman Doğan), Nobel Akademik Yayıncılık.

Girgin, G. (2012). Çağdaş eğitim sistemlerinde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. A. Kaya (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (8. bs., s. 1-34). Anı Yayıncılık.

- Gündüz, B. (2012). Öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. M. E. Deniz ve A. Erözkan (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (6. bs., s. 1-30). Maya Akademi Yayınevi.
- Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009) Rehber öğretmenlerin mesleki yetkinlik inancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5(1), 119-133.
- Gürkan, U. (2020). Rehberlik öğretmenlerinin bakış açısıyla okul rehberlik hizmetlerinde yaşanan sorunlar. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 14(1), 577-605. DOI: 10.17522/balikesirnef.704061
- Gürkan, T. (2000). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. M. Gültekin (Ed.), Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Güven, M. (2012). Okullarda rehberlik servisleri- hizmetleri. A. Kaya (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (8. bs., s. 55- 82). Anı Yayıncılık.
- Güvenç, M. (2001). *Okullardaki rehberlik faaliyetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan güçlükler*. (Tez No. 108938) [Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gysbers, N.C. (1997). A model comprehensive guidance program. Editör N.C Gysbers ve P. Henderson, *Comprehensive Guidance Programs That Work II*. Greenbora: NC: ERIC/CAAS publications.
- Gysbers, N.C. ve Henderson, P. (2006). *Developing and Managing Your School Guidance Program*. (4. Baskı), Alexandria, VA: ACA.
- Hatch, T., Poynton, T. A. & Perusse, R. (2015). Comparison findings of school counselor beliefs about asca national model school counseling program components using the SCPCS. *SAGE Open*, 5(2), 1-10.
- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 14(1), 333-338.
- Heled, E. & Davidovitch, N. (2022). School counseling during the COVID-19 crisis- from crisis to growth. *Journal of Education and Learning*. 11(1), 28-39.
- Hıdır, A. (2010). *Ortaöğretim kurumlarında sunulan rehberlik hizmetlerinin öğrenci kazanımlarının amacına ulaşma düzeyi*. (Tez No. 249053) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi.] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

İçtüzzer, E. (2017). *Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi* (Tez No. 468248) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Karacan Özdemir, N. ve Ayaz, A. (2020). Okul psikolojik danışma ve rehberlik programları: Kariyer uyum yetenekleri açısından bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 613-626. DOI: 10.16986/HUJE.2018045437

Karacan Özdemir, N. ve Ayaz, A. (2020). Psikolojik danışma ve rehberlik programları: Kariyer uyum yetenekleri açısından bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 613-626. DOI: 10.16986/HUJE.20180945437

Karagöz, S. (2016). Cumhuriyet öncesi dönem Türkiye'ye psikolojik testlerin girişi üzerine bir inceleme. *OPUS- Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 6(10), 271-285.

Karahan, T. F. ve Sardoğan, M. E. (2012). *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar*. Nobel Yayıncılık.

Karaman, Ö. (2021). Okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri uygulamalarının odak grup görüşmesi yöntemi ile değerlendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 294-307.

Karataş, K. Ve Sönmez N. (2019). Lise öğrencilerinin rehberlik hizmetlerine ve rehber öğretmene ilişkin görüşleri: Metaforik bir analiz. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(3), 915-934. DOI: <http://dx.doi.org/10.30831/akukeg.454144>

Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.

Karataş, Z. ve Şahin Baltacı, H. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman) görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), 427-460.

Keiyinci, S. (2022). *Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin uygulanmasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin rehber öğretmen algıları*. (Tez No. 766749) [Yüksek Lisans Tezi, Çorum Hitit Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Kemertaş, İ. (2016). Rehberliğin gelişimi. M. Otrar ve İ. Kemertaş (Ed.), *Eğitimde üçüncü boyut: Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içinde* (s. 47-60). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kemertaş, İ. (2016). Rehberlik hizmetleri alanları (Servisler). M. Otrar. ve İ. Kemertaş (Ed.), *Eğitimde üçüncü boyut: psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri içinde* (s. 187-210). Nobel Akademik Yayıncılık.

Kepçeoğlu, M. (1995). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Alkım Yayınevi.

Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Alkım Yayınevi

Khan, S. B. (2010). Need assessment on the provision of guidance services at high school level in Pakistan. *International Journal of Academic Research*. 2(6), 483-486.

Kızıl, D. (2007). *Ortaöğretim kurumlarındaki rehber öğretmenlerin ve sınıf rehber öğretmenlerin sınıf içi rehberlik etkinlikleri ile ilgili görüşleri*. (Tez No. 217287) [Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Konca, F. (2007). *İlköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar*. (Tez No. 205769) [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Korkut-Owen, F. & Yerin Güneri, O. (2013). Counseling in Turkey. T.H Hohenshil., N. E. Amundson ve S.E Niles (Ed.), *Counseling Around the World: An International Handbook içinde*(s. 293-302), ACA Publication.

Kuzgun, Y. (1992). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. ÖSYM Yayınları.

Kuzgun, Y. (2013). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Nobel Yayın Dağıtım

Külahoğlu, Ş. (2004). *Okul psikolojik danışmanlık ve rehberlik programlarının geliştirilmesi*. Pegem A Yayıncılık.

Lauterbach, A. A., Harrington, K., Yakut, A. D., & Krezmien, M. (2018). School counselor knowledge, beliefs, and practices related to the implementation of standards-based comprehensive school counseling in the United States. *Journal of School Based Counseling Policy and Evaluation*, 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.25774/7hhc-x195>

Milli Eğitim Bakanlığı. (2020) *Millî eğitim bakanlığı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği*. 14 Ağustos 2020, Sayı 31213.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2001). Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği, *Tebliğler Dergisi*, 2524

Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Rehberlik hizmetleri program hazırlama kitapçığı*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (27 Eylül 2023). [https://orgm.meb.gov.tr/meb](https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/03112108_rehberlik_programi_hazirlama_kitapcigi.pdf)

[_iys_dosyalar/2018_09/03112108_rehberlik_programi_hazirlama_kitapcigi.pdf](https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/03112108_rehberlik_programi_hazirlama_kitapcigi.pdf)

Myrick, R.D. (1997). *Developmental guidance and counseling: a practical approach*. (Third Edition), Minneapolis: Educational Media Corporation.

Nazlı, S. (2003) Öğretmenlerin kapsamlı/gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programını algılamaları ve değerlendirmeleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 131-145.

Nazlı, S. (2011). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı*. Anı Yayıncılık

Nazlı, S. (2016). *Kapsamlı gelişimsel rehberlik programı*. Anı Yayıncılık

Ngeno, G. (2022). Students' perceptions of the impact of guidance and counselling programs on academic needs satisfaction in secondary schools within the Rift Valley Region, Kenya. *Educational Research and Reviews*, 17(4), 145-151. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1344846>

Öcal, G. (2010). *Hacettepe Üniversitesi psikolojik danışma ve rehberlik lisans programı mezunlarının mezun oldukları programa ilişkin görüşleri* (Tez No. 308575) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Özbay, Y. (2003). Kişisel rehberlik. G. Can (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (4. bs., s.107-136). Pegem A Yayıncılık.

Özdemir, E. (2008). *Anadolu liselerinde görev yapan idareci ve öğretmenlerin rehberlik hizmetlerini benimseme düzeyi* (Tez No. 220529) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Özoğlu, S. Ç. (2007). *Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara Üniversitesi Basımevi

- Parmaksız, İ. ve Gök, A. (2018). Rehber öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaştıkları güçlükler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 247-265. DOI: 10.21764/maeuefd.359595
- Poyraz, C. (2006). Türkiye'deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* (2), 187-209.
- Ramirez Garcia, A., Gutierrez Arenas, M. P. & Gomez Moreno, M. (2023). Los menores desean ser celebrities. Es compatible con el compromiso escolar? *Revista Complutense de Educación*, 34 (4), 755-767.
- Saltan, E. (2014). *İlk ve ortaokullarda sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik faaliyetlerinde karşılaştığı zorluklar*. (Tez No. 355923) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Selen, N. (2008). *Liselerdeki psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin algılanan etkililiğinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Tez No. 230975) [Yüksek Lisans Tezi, İzmir Ege Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Siyez, D. M., Kaya, A. ve Uz Baş, A. (2012). Sınıf rehber öğretmenlerinin sınıf rehberlik programlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 12(48), 213-230.
- Sönmez, V. (2009). *Eğitim felsefesi*. Anı Yayıncılık.
- Studer, J. R., Diambra, J. F., Breckner, J. A. & Heidel, R. E. (2011). Obstacles and successes in implementing the ASCA National Model in Schools. *Journal of School Counseling*, 9(2).
- Şahin, C. (2012). Eğitim sürecinde öğrenci kişilik hizmetleri ve rehberlik. M. Güven (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (4. bs., s. 1-49). Anı Yayıncılık.
- Şarlak, Y. (2019). *Rehber öğretmenlerin rehberlik hizmetleri program hazırlama sürecine yönelik görüşlerinin incelenmesi*. (Tez No. 435395) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tagay, Ö. ve Savi Çakar, F. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin Rehber öğretmenlerinin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(3), 1168-1186.
- Tan, H. (1992), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Alkım Yayınları.

Tathlıoğlu, K. ve Uysal, M. M. (2013). Okul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin kapsamlı gelişimsel rehberlik anlayışı doğrultusunda değerlendirilmesi. *International Symposium On Changes And New Trends In Education (ICONTE)*.

Terzi, Ş., Ergüner Tekinalp, B. ve Leuwerke, W. (2009, 21-23 Ekim). *Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirmeleri*. [Bildiri Sunumu] 10. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Adana, Türkiye.

Torunoğlu, H. (2015). *Meslek liseleri Rehber öğretmenler sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik programına ilişkin görüşleri*. (Tez No. 412267) [Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Turan, Ü. ve Kayıkçı, K. (2019). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde okul rehberlik hizmetlerinin rolü. *E- Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 15-33.

Tuzgöl Dost, M. (2020). Rehber öğretmenlerine göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin durumu ve sorunları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 19(76), 1673-1690.

Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2012). Alanda çalışanların gözünden psikolojik danışma ve rehberlik alanının sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 389-407.

Uzman, E. (2005). Kişisel rehberlik E. Uzman (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (s. 97-113). Lisans Yayıncılık.

Yavuz, R. ve Polat, Ü. (2023). Psikolojik danışmanların okullarda karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri (Manisa İl Örneği). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDİR)*, 8(2), 212-238.

Yazgünoğlu, S. S. (2012). *Okul ve sınıf rehber öğretmenlerinin ilköğretim ve ortaöğretim kurumları sınıf rehberlik programına ilişkin görüşleri*. (Tez No. 314957) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Yeşilyaprak, B. (2003a). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2003b). *Rehberlik ve psikolojik danışma gelişimsel yaklaşım*. Nobel Yayıncılık.

Yeşilyaprak, B. (2016). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2019). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri*. Nobel Yayıncılık.

Yumrutaş, A. (2006). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin rehberlik görevleriyle ilgili görüş ve uygulamalarının incelenmesi*. (Tez No. 190279) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

Ek: Etik Kurul Onayı

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Aksaray Üniversitesi- Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Tarih: 05.05/2023 13.56

Sayı : E-34183927-000-00000826386

Konu : Başvurunuz Hk.

Sayın: Fatma Nur YILMAZ

“Okul Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli Açısından Değerlendirilmesi”
başlıklı 2023/03-22 protokol numaralı başvuru 25.04.2023 tarihli toplantıda kurulumuz tarafından
incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun**
olduğuna toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Necmettin AYGÜN
Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul
Başkanı

Ek: İnsan Araştırmaları Etik Kurul Kararı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.aksaray.edu.tr> adresinden 39c67798-7947-4397-82cb-939540bda5c7 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu Belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu’nun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 39C67798-7947-4397-82CB-939540BDA5C7

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/aksaray-universitesi-ebys>

Adres: tarih Bölümü

Telefon No: 2882194 Faks No: 2882125

e-Posta: iletisim@aksaray.edu.tr İnternet Adresi:

<https://www.aksaray.edu.tr/>

KEP Adresi:

Ayrıntılı bilgi için: Necmettin AYGÜN

Profesör

Telefon No: 2882194

Ek 2: Katılım Kabul Formu

KATILIM KABUL FORMU

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Okullarda Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli Açısından Değerlendirilmesi” adıyla, Fatma Nur Yılmaz tarafından 01.12.2023-15.12.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Kamu ortaöğretim okullarında yürütülen rehberlik hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli’ne uygunluğunun rehber öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesidir

Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Sivas İli Kamu Orta Öğretim Kurumları

Araştırma Uygulaması: ☐ Anket ☒ Görüşme
☐ Gözlem ☐ O.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı:

İletişim Bilgileri:

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Adı- Soyadı:

...../...../.....

Telefon Numarası:

İmza

Ek 3: Çalışma Materyali

Görüşme Formu Soruları

- 1- Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modelinin okul rehberlik programları için getirileri nedir?
- 2- Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için kullanılan rehberlik programları nasıl hazırlanmaktadır?
- 3- Okul rehberlik programı hazırlarken karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
 - Lisans eğitiminizin yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Program hazırlamada idare ve öğretmenlerle işbirliği konusunda yaşamış olduğunuz güçlükler nelerdir?
 - Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik modelinden kaynaklı yaşamış olduğunuz güçlükler nelerdir?
 - İhtiyaç analizi yapmada karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
- 4- Rehberlik programlarının uygulanması sürecinde karşılaştığınız güçlükler nelerdir?
- 5- Program hazırlamada önceki yılların programlarının değerlendirilmesinin sizin hazırladığınız programlara etkileri nelerdir?
- 6- Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Modeline göre hazırlanan okul rehberlik programlarının uygulamaları nasıl yürütülmelidir?
- 7- Okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli açısından uygunluğu nasıldır?
- 8- Okul rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?
- 9- Bu soruların dışında eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Ek 4: Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü Üst Yazı

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-45333631-605-00000887301
Konu : Araştırma İzni-Fatma Nur YILMAZ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 13.11.2023 tarih ve E.89610432 sayılı yazısı.

Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğünün Enstitünüz öğrencisi Fatma Nur YILMAZ'ın araştırma izni ile ilgili ilgide kayıtlı yazısı yazımız ekinde gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Yavuz Selim ÇAKMAK
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: İlgi Yazı Örneği

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: D226706A-6DBE-4441-8AF3-E6FA395BB819 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/aksaray-universitesi-ebys>
Adres: Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı
Bahçesaray Mahallesi 68100 Aksaray
Telefon No: 03822883128 Faks No: 03822883139
e-Posta: aksarayuniversitesi@hs01.kep.tr
KEP Adresi: <https://www.aksaray.edu.tr/>
Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.aksaray.edu.tr> üzerinden d226706a-6dbe-4441-8af3-e6fa395bb819 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu Belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Ayrıntılı bilgi için: Serdar ÖZBAY
Bilgisayar İşletmeni
Telefon No: 03822883128

Ek 5: Sivas Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-92255297-605.01-89610432
Konu : Araştırma İzni (Fatma Nur YILMAZ)

13.11.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Aksaray Üniversitesi Rektörlüğünün (Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı) 31.10.2023 tarihli ve E-45333631-302.08-00000882199 sayılı yazısı.
b) Valilik Makamının 10.11.2023 tarihli ve E-92255297-605.01-89497252 sayılı onayı.
c) Milli Eğitim Bakanlığının (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı 2020/2 no'lu genelgesi.

Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Fatma Nur YILMAZ'ın, "Okul Rehberlik Hizmetlerinin Gelişimsel Rehberlik Modeli Açısından Değerlendirilmesi" konulu çalışması kapsamında, onaylı bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen veri toplama araçlarının, gönüllülük esas olmak kaydıyla ilimiz genelinde bulunan liselerde uygulanması valilik makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu araştırma çalışmasının bitiminde, araştırma yapan kişi tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Gereğini bilgilerinize arz ve rica ederim.

Necati YENER
Milli Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)
2-Veri Toplama Araçları (1 sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

-Aksaray Üniversitesi Rektörlüğüne
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

Bilgi:

-16 İlçe Milli Eğitim Müd.
-Mrk. Lise Müd.

Adres : Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:17 SİVAS

Telefon No : 0 (346) 280 58 78
E-Posta: arge58@meb.gov.tr; istatistik58@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Fatih AYDIN
Unvan : Şef
İnternet Adresi: <http://sivas.meb.gov.tr> Faks:3462805948

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 8fe0-f332-3877-942a-b791 kodu ile teyit edilebilir.
Evrakın elektronik imzalı suretine <https://e-belge.aksaray.edu.tr> adresinden d226706a-6dbe-4441-8af3-e6fa395bb819 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu Belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: Fatma Nur YILMAZ		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Danışman imzası